

VINDKRAFT ELLER REINDRIFT?

TEMARAPPORT 3

Del C

Erfaringer med vindkraft i reindriftsområder

1. utgave – 18.06.2020

Temarapport 3

Vindkraft eller reindrift Del A

Utgitt av: Motvind Norge og Naturvernforbundet i Ávjovárri

Dato: 18.06.2020

Redaksjon: Svein Lund
Peer Gaup
Piera Jovvna Somby
Alle er bosatt i Guovdageaidnu og styremedlemmer i
Naturvernforbundet i Ávjovárri

Forsidebilde: Christina Fjeldavli

ISBN: 978-82-691830-2-3 (Trykt)
978-82-691830-3-0 (Digital)

VINDKRAFT – en rapportserie fra Motvind Norge

Vindkraft er betraktet som fornybar energi, men utbyggingene har vist seg å ha store konsekvenser for bl.a. helse, livskvalitet og tap av naturmangfold. FNs naturpanel IPBES angir at arealinngrep og tap av naturmangfold er en like stor trussel mot livet på jorden som klimaendringen. Inngrepene og naturtapet er irreversibelt og ikke fornybart.

I Norge er det i skrivende stund gitt omlag 100 konsesjoner, hvorav nær halvparten er ferdigstilt. Protestene øker i takt med at konsekvensene viser seg.

Motvind Norge sin rapportserie "Vindkraft" søker å øke kunnskapsgrunnlaget om vindkraft. Den første rapporten handla om arealinngrep, den andre om reindrift og urfolksrettigheter.

Denne rapporten, som kommer i fire deler, har et bredt perspektiv på forholdet mellom vindkraft og reindrift, med vekt på erfaringene fra vindkraft i reinbeiteland.

Kommende rapporter vil bl.a. handle om infralyd, støy og helse, samt økonomien i vindkraftutbyggingene.

Motvind Norge mener vindkraftutbygging ikke er svaret på klimakrisen. Vårt mål er å stanse utbyggingene i Norge.

Innholdsliste for hele rapporten

Del A – Oversikt, sammendrag og oppsummering	
Del B – Reindrift, vindkraft og skadevirkninger	
Del C – Erfaringer fra vindkraft i reinbeiteområder	
Del D – Lovverk, konsesjonsbehandling, kunnskapsgrunnlag og påvirkere	

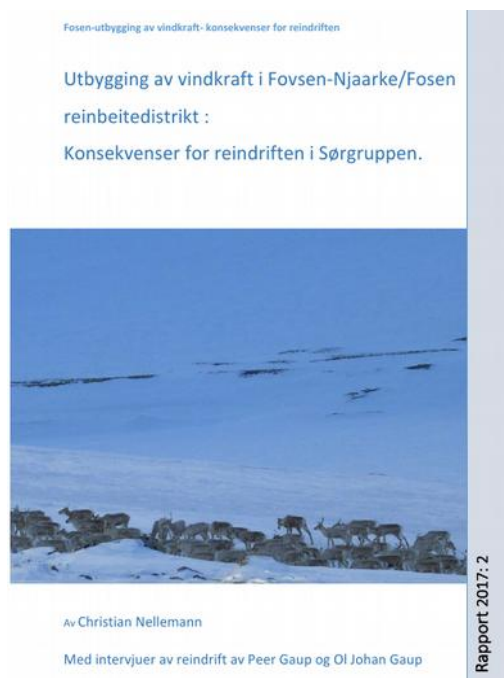
Innholdsliste for del C

C1. Erfaringer fra sju reinbeitedistrikt med vindkraft.....	5
Fovsen-njaarke – Bessakerfjellet vindkraftverk.....	6
Rákkonjárğa – Rákkočearro vindkraftverk.....	7
Čorgáš – Kjøllefjord vindkraftverk.....	11
Vannøya – Fakken vindkraftverk.....	13
Åarjel-njaarke – Vikna og Ytre Vikna.....	16
Voengelh-Njaarke – Hundhammerfjellet.....	18
Gielas – Nygårdsfjellet.....	20
Noen konklusjoner i ettertid.....	22
C2. Noen erfaringer fra motstand mot vindkraft i reinbeiteland.....	23
Fosen – ett reinbeitedistrikt, 26 vindkraftprosjekt.....	24
Reindrift og jordbruk fra gammel tid.....	24
Fra skytefelt til vindkraft.....	24
Dialog eller protest?.....	27
Rapport som bestilt.....	28
Konsesjon og klager.....	28
Statkraft snur og snur.....	28
Rettsak på rettsak.....	34
Noen som angrer?.....	35
Toppen av frekkhet.....	36
Europas største – og verste?.....	36
Kvitfjell / Raudfjell – Forgjeves motstand.....	38
Fra sommerbeite til helårsbeite.....	38
«Så lenge Norge består».....	38
Utredning uten kunnskap.....	40
Testturbin oppkalt etter reindriftssame.....	40
Voksende motstand.....	41
Hvem står bak?.....	42
«Høyeste standard for miljøanvar».....	44
Reindrift med problemer.....	44
Lenka seg mot utbygging.....	45
Ingen forståelse.....	46
Vil ikke stanse for kalving.....	47
Olje i drikkevannet.....	47
Fálesrášša – Seier til reindriftsungdommen.....	48
«Reindriffta må samarbeide».....	48
«Eventuelle virkninger».....	49
Ingen viktig natur?.....	49
«Tatt hensyn til urfolksvern».....	50

For seint å protestere?.....	50
Omkamp?.....	52
Kalvvatnan – OED ga etter for folkeretten.....	53
Inngrep på inngrep.....	54
Ungdommen protesterer.....	55
Reindrift, språk og kultur.....	56
OED ga seg etter press.....	56
Ingen fred å få.....	57
Øyfjellet – Anleggsmaskiner mot reinkalver.....	59
Fire store planer.....	59
Fra lokalt til svensk til tysk.....	60
«Aldri sett så slett arbeid».....	61
Godkjent av reindriften?.....	61
Behov for egen utredning.....	62
Stadig strid også etter konsesjon.....	63
.....	63
Reindriften og Elsa Laula Renberg.....	63
Reindriften dømt til å betale utbyggers utgifter!.....	65
Davvi – Reinbeite eller steinrøys?.....	66
Skiftende eiere.....	66
Hvit flekk på kartet?.....	67
Ingenting verdifullt?.....	68
Melding møter motstand.....	68
Utredere med stikk motsatt oppfatning.....	70
Snakke til en vegg.....	74
Splitt og hersk.....	74
Ekskludert fra Nasjonal Ramme.....	76
Søknad med store mangler.....	76
Motstand og motangrep.....	77
«Grønn» kolonialisme i samisk forkledning.....	78
Et av mange.....	78
C3. Vindkraft og reindrift i Sverige.....	80
Stora motsättningar.....	80
Miljöfarlig verksamhet.....	81
Varierande forskningsresultat.....	81
Aningslösa i Malå sameby.....	82
Markbygden – från bete till fodring.....	83
Stor arbetsbörda.....	84
Svensk vindenergi söker lösningar.....	84
Underläge i förhandlingarna.....	85

C1. Erfaringer fra sju reinbeitedistrikt med vindkraft

Det er gjort ei rekke konsekvensutredninger om reindrift og vindkraft, med mer eller mindre kvalifiserte spådommer om hvordan det vil gå når vindkraftanlegga er utbygd. Men hva skjer i praksis? Her ser vi på virkningene av åtte vindkraftanlegg som er plassert i reinbeiteområder. Med utgangspunkt i en undersøkelse fra 2014 har vi oppdatert dette til 2020.

I 2014–15 blei det gjennomført et forskningsprosjekt for å finne ut hvilke erfaringer reindriftsutøverne sjøl hadde gjort seg i de distriktene der det var bygd ut vindkraft. Prosjektet var leda av Christian Nellemann ved GRID-Arendal. Han engasjerte to reineiere fra Guovdageaidnu, Peer og Ol-Johan Gaup, til å gjøre intervju med reineiere. De besøkte sju reinbeitedistrikter fra Trøndelag til Finnmark. Dessverre blei ikke forskningsprosjektet helt ferdig som planlagt, da Nellemann gikk over i annet arbeid. For likevel å få ut materialet som var samla inn i prosjektet, blei rapporten fra Gaup & Gaup publisert som vedlegg til Nellemanns utredning *Utbygging av vindkraft i Fovsen-Njaarke/Fosenreinbeitedistrikt: Konsekvenser for reindriften i Sørgruppen*¹, som kom i 2017.

Vi gjengir her først tabellen fra denne rapporten, som viser hvilke anlegg som er plassert i hvilke reinbeitedistrikter og noen stikkord for hvilke sesongbeite som er ramma og hvordan. Vi har laga et kort utdrag av kapitla med erfaringer fra de enkelte reinbeitedistriktene, slik det kom fram i undersøkinga i 2014. Peer Gaup har så i 2020 vært i kontakt med folk fra alle disse distriktene og fått deres skriftlige eller muntlige oppsummering av situasjonen i 2020. Til sist har vi forsøkt å trekke sammen noen felles konklusjoner.

¹ <https://docplayer.me/106500205-Utbygging-av-vindkraft-i-fovsen-njaarke-fosen-reinbeitedistrikt-konsekvenser-for-reindriften-i-sorgruppen.html>

Distrikt	Turbiner	Sesongbeite	Unnvikelse	Tap av driv/ trekk/flyttlei	Press på andre beite / innmark
6 Fovsen-Njaarke	Bessaker 25	vinter	sterkt redusert bruk	ja	ja
7 Rahkonjárga	Rahkočearru 15	vår, sommer, høst	middels til sterkt redusert bruk	ja, sterkt redusert	ja
9 Čorgas	Kjøllefjord 17	vår, sommer, høst	tapt, sterkt redusert	ja	ja
10 Vannøya	Fakken 10	vinter / helår	tapt, sterkt redusert	ja	ja
11 Åarjel-Njaarke	Ytre Vikna 17	vinter	sterkt redusert, noe benyttelse fortsatt, reinen kjøres til øya med bil	utfordringer	?
11 Åarjel-Njaarke	Vikna 6	vinter	noe reduksjon		
18 Voengelh-Njaarke	Hundhammar 12	vinter	helt tapt	ja	ja
21 Gielas	Nygårdsfjell 14	høst og vinter	sterkt redusert	ja	ja

Fovsen-njaarke – Bessakerfjellet vindkraftverk

Reinbeitedistriktet Fovsen-Njaarke består av to siidaer, Nord og Sør. I begynnelsen av 2000-tallet kom planene om å bygge vindturbiner i begge områdene. Siidaen i Nord-Fosen gikk i dialog med utbyggerne, og Bessakerfjellet ble valgt fremfor de andre planlagte områdene. En konsekvensutredning (KU) ble laget, men reinbeitedistriktet var ikke fornøyd med denne, bl.a. fordi konsekvensene av allerede gjennomførte inngrep ikke skulle tas med i utredninga.

NVE ga i 2004 Trønderenergi konsesjon for et vindkraftverk med 25 vindturbiner og dette ble satt i drift i 2008.

Turbinene er satt opp på et område på 2,5 x 3,5 km, 250 til 350 m.o.h. Anleggsveien er stengt med bom, men blir åpnet under forskjellige arrangementer. Det blei oppført trafostasjon ved anleggsveien. På toppen av fjellet i selve parken er det oppført ei utsiktshytte som står åpent for turgåere. Det har vært stor ferdsel av folk i vindkraftområdet.

Nord-Fosen siida har mer eller mindre måttet avskrive hele Bessakerfjellet på 17 km² som vinterbeiteland for reinen.

Oppdatering 2020:

Rein har fortsatt å trekke opp mot Bessakerfjellet av gammel vane, men i stedet for å beite på toppen av fjellet sprer den seg nå i liene rundt fjellet. Før brukte man mot slutten av sesongen å samle reinen ved at den blei jaga opp mot toppen av fjellet. Det er ikke lenger mulig når vindturbinene står der. Man får dermed ikke ført reinen samla til vår- og sommerbeite, men må håpe at den med tida går dit av seg sjøl. Dette gir stor risiko for tap av rein.

Rákkonjárga – Rákkočearro vindkraftverk

Søknad om konsesjon til vindkraftverk på Rákkočearru² blei sendt i 2005 og konsesjon blei gitt i 2010. Konsesjonen blei gitt på grunnlag av ei svært mangelfull konsekvensutredning, men NVE mente det var greitt, siden reinbeitedistriktet godtok utbygginga. Framstillingene av denne saka fra reinbeitedistriktet og fra NVE ser ganske forskjellige ut.

Reinbeitedistriktet var tidlig klar over at de ikke kunne stoppe vindkraftplaner og gikk i stedet i dialog. Distriktet kom veldig tidlig med i prosessen både med konsekvensutredningen og i planarbeidet.

Det var fra utbyggerens side først planlagt flere alternative områder hvor turbinene kunne plasseres, men reinbeitedistriktet kunne ikke godta plassering på andre områder enn der oppsatte turbiner står plassert. Tidlig involvering i vindkraftverkplanene kan være en grunn til at forslag som kom fra reinbeitedistriktet ble tatt med i arbeidet med vindkraftverket. Reindriftsutøverne var derfor optimistiske med tanke på framtidig reindrift i reinbeitedistriktet.

Vindkraftverket er lokalisert på Rákkočearro-platået utenfor Berlevåg (Bearalváhki). Trinn 1 med 15 turbiner ble satt i drift i 2014.

Vindkraftområdet ligger på sommerbeitelandet, i et sentralt luftningsområde midt i den nordlige delen av distriktet, på 400 til 450 meter over havet. Da denne undersøkelsen blei gjort hadde reinbeitedistriktet ennå bare erfaringer med anleggsperioden, ikke med vindkraftverket i drift.

Anleggsperioden med veibygging og opprigging av turbinene pågikk 2013–14 over to barmarksesonger, under den tida da reinen også var der. Bilveien blei bygget etter korteste avstanden fra eksisterende bilvei, i samråd med reindriften. Reineiere var på forhånd klar over at anleggsperioden kunne føre til unnvikelse av reinen og konsekvensene dette kunne føre med seg for distriktet. Derfor engasjerte de seg i planprosessen med forslag på veitrase for bl.a. å unngå sparsommelige grønne beiter.

Figur 19: Hele styret til reinbeitedistrikt 7 Rákkonjárga hadde kommet sammen for intervjuet med prosjektet. Fra venstre Stig Rune Smuk, hovedsekretær Brynly Ballari, Magne Andersen og leder Frode Utsi. (Foto. Peer Gaup)

Foto og tekst fra rapporten av 2015.

Siden samarbeidet med utbyggeren kunne pågå i en tett dialog, unngikk man store konsekvenser under utbyggingsperioden. Distriktet var på forhånd klar over hva som kunne komme av problemer, og hadde til en viss grad kunnet forutse og forebygge slike, med bl.a. omlegginger av gjerdeanlegg. Reineiere erfarte likevel at på det første anleggsåret kom

² Stedsnavnene er noen ganger skrevet Rákkonjárga/Rákkočearru, andre ganger Rággonjárga/Rággóčearru. Vindkraftutbyggerne har noen ganger brukt Rággóčearru, andre ganger det fornorska Raggovidda. [red.]

reinen en måned tidligere enn vanlig sørover til sperregjerdeområdet og at distriktet måtte innrette seg etter det.

Selv om vindturbinene er plassert i et ur-område og den nye anleggsveien plassert med kortest mulig avstand til bilvei og etter stein- og ur-terreng, har reineiere likevel erfart konsekvenser for reindriften. Under utbyggingsperioden var det lite rein i området og ingen rein på nordsiden av den nye veien. Ved den nye bilveien blei reinen forstyrret og trakk seg unna etter hvert som den kom til området på trekk fra sør.

Selv med tett samarbeid med utbyggeren har ikke reineiere kunnet tenke seg det visuelle og virkningen på reinen ved at turbinene ruver mye. Terrengtet her er flatere og turbinene kan sees fra lang avstand helt fram til reindriftsanlegget til distriktet.

Under anleggsperioden har et område nord av vindkraftanlegget blitt mye mindre brukt av rein enn tidligere. Reinen trekker nordover langs kysten og når den kommer til anleggstrafikken langs den nye veien snur den.

Hele Rákkočearru er luftingsområde for reinen. Hvert år stopper store mengder okserein på høsten før slaktingen i området hvor den nye bilveien går. Her må reineiere samle reinen og føre den sørover til slakteanlegget hvert år. Unntaket har vært årene med anleggsarbeid på vindkraftanlegget.

Erstatningspengene fra vindkraftanlegget er brukt til å forsterke gjerdet i Austertana (Juovlavuotna) for å hindre at reinen trekker sørover før den normale trekktiden.

Distriktet har også brukt GPS sendere på reinen over noen år og koordinater kan vise hvordan området var brukt før vindkrafta kom.

Dersom området Kjølnesaksla igjen blir tatt i bruk av reinen, nå etter at anleggsperioden er over, har dette kun vært et midlertidig avbrudd av bruk. Distriktet ser seg best tjent med det driftsmønsteret som var før vindkraftanlegget kom.

Det er mulig at reinen må bli sluppet mot vinterbeiter tidligere enn vanlig eller at reintallet må reduseres i takt med oppståtte problemer.

Ved slike utbygginger må det planlegges avbøtende tiltak før anleggs- og driftsperioden, bl.a. nye reindriftsanlegg som skal tilpasses den nye driftsformen og dette kan måtte gjøres helt opp mot vinterbeitene.

Anleggsperioden og anleggsveien under to beitesesonger, har medført at:

- Kjølnesaksla har vært sterkt redusert som vår-, sommer- og høstbeiteland.
- Hovedkalvemerkingen har startet 3 til 4 uker tidligere enn vanlig.
- Reinen oppholder seg ikke lenger ved den nye anleggsveien, som et spesiell område for okserein, slik som tidligere.

Oppdatering 2020:

Samtidig som det blei gitt konsesjon til trinn 1 i 2010, blei det også gitt konsesjon til trinn 2, som er flere ganger større. Dette er nå under bygging og skal stå ferdig i løpet av 2021. Seinere har også trinn 3, som er på størrelse med trinn 2, fått konsesjon.

Når det gjelder erfaringer med trinn 1, har vi fått følgende oppsummering fra reinbeitedistrikt 7 Rákkonjårga ved sekretær Brynly Ballari:

... Erfaringer i forbindelse med utbygging av 2 vindmølleparker³ viser at det stilles store krav til reindriften i anleggsperioden. Vakhold må styrkes. Det må ofte tas flyttinger av flokken for å sikre at anleggsvirksomheten ikke skaper for store forstyrrelser på reinen i en viktig periode for utvikling av kvaliteten på reinen. Særlig store utfordringer har en i kalvingsperioden, da reinen i denne perioden er særlig var for store forstyrrelser.

---

³ Det andre anlegget som vises til her er vindkraftanlegget på Hamnefjell i Båtsfjord kommune, som ikke er omfatta av denne undersøkelsen.

Erfaringer basert på 3 års drift av vindmøllepark med 15 vindmøller er: Gjennom patruljering, vakthold og GPS-registrering har en registrert at reinen skygger unna området i perioder når det er klarvær. Det betyr at reinen reagerer på den visuelle effekten av vindmøllenes bevegelser. Unnvikelsene registreres når det er klarvær. Vi registrerer blant annet at sirkeltrekket fra Rággočearru ned mot Sandfjorden, Kjølnes og opp Vedalen mot Raggobekken, og videre opp mot Rággočearru ikke brukes i samme grad som tidligere. Dette medfører blant annet et tidligere trykk på høstbeitet – noe som får en dominoeffekt som berører både høstbeitet og vinterbeitet. Dette er en erfaring som det ikke ble tatt høyde for i forbindelse med konsekvensutredningen. I løpet av en så kort periode er det usikkerhet om dette vil være et permanent problem. Dette fordi at mønsteret for reinens bevegelse i området kan skyldes andre årsaker – blant annet knyttet til endring av værforhold og beiteforhold. Det vil derfor være nødvendig å følge aktivt med utviklingen av reinens bevegelser i området over en lengere periode. Samtidig er det nødvendig å analysere GPS-registreringene, da denne informasjonen kan gi et sikkert bilde om registreringene så langt kan være en permanent konsekvens av driften av vindmølleparken.

I forbindelse med avtale med utbyggerne om utbygging var det viktig at utbyggerne aksepterer krav fra reindriften om innkjøp av GPS-er og kostnader knyttet til analyse av GPS-registreringene, da dette, i tillegg til reindriftsutøvernes kunnskap, vil gi et sikrere bilde av konsekvenser for reindriften ved drift av vindmøller i et reinbeiteområde. Naturrestaurering som har ansvaret for GPS-registreringen bruker SMS baserte GPS-er, noe vi erfarer ikke er presise nok sammenliknet med satellitt baserte GPS-er. Så langt har heller ikke Naturrestaurering lagt fram en grundigere analyse av konsekvenser av 4 års drift av vindmølleparken.

På grunn av den økte kapasiteten av strømproduksjonen kom det ønske om ytterligere utvidelse av vindmølleparken fra utbyggerne, noe som stiller større krav til styrkingen av strømmettet. I dette aktuelle området ble det utbygd ny kraftlinje som bedre kan ta unna utvidet produksjon – noe som fikk konsekvenser for reindriften i utbyggingsperioden.

I en slik periode er det nødvendig å registrere utviklingen av reinens bevegelser i området. I verste fall kan reinen over tid endre flyttemønsteret – noe som kan få konsekvenser for driften i et distrikt. Det kan være snakk om at distriktet må endre plassering av merke- og slakteanlegg for å tilpasse det nye bevegelsesmønsteret – noe som fører til ekstra arbeid og kostnader.

Erfaringer så langt viser at vi hadde for lite kunnskap om konsekvenser av en slik utbygging, da avtalen ble underskrevet. Dette var jo et nytt inngrep på våre beiteområder. **Det er jo og tydelig at de som har hatt ansvaret for konsekvensutredningen i planperioden, ikke har hatt nok kompetanse til å se hvilken påvirkning driften av vindmølleparker har på reinens bevegelsesmønster i ulike perioder av året.** [Våre uthevninger. red.] Etter 4 års drift av vindmølleparken er konsekvensene at det har blitt stilt store krav til distriktet i form av økte utgifter og ekstraarbeid for å ivareta oppfølging av flokken og godt dyrehold. Basert på de erfaringer vi har i dag mener vi det er grunnlag for å reforhandle avtalen.

Før Varanger Kraft Vind starter planleggingen av 3. byggetrinn, bør ikke en slik prosess settes i gang før en har foretatt en grundig evaluering av hvilke konsekvenser driften av 2. byggetrinn har hatt på reinens bevegelser i et viktig beiteområde. Etter en grundig evaluering av erfaringene av driften for distriktet, kan en kanskje komme til en konklusjon om at det ikke er forsvarlig å bygge ut 3. byggetrinn, dersom det fortsatt kan drives økonomisk og forutsigbar reindrift i området.

I forbindelse med den videre utbyggingen av vindmøllepark i vårt beiteområde ser vi det som viktig at NVE har et møte med distriktet, hvor en kan få lagt fra en grundig presentasjon av konsekvensene for vår drift etter 4 års drift av Raggi vindmøllepark. I tillegg ser vi allerede en del ugunstige konsekvenser etter 2 års drift av Hamnefjell vindpark som også ligger i vårt beiteområde.

*Hamnefjell vindkraftanlegg, reinbeitedistrikt 6 Raggonjårga.
(Foto: Per Inge Østmoen)*

Čorgáš – Kjøllefjord vindkraftverk

Vindkraftverket på Gartefjellet (Ruovggasvárri) ligger på sommerbeitelandet til reinbeitedistrikt 9 Čorgáš.

Det blei ikke laget en egen konsekvensutredning for reindrift, men dette var et av temaene i en samlet utredning som blei laget i 2001. Det var flere personer som møtte opp til reingjerdet hvor reineiere hadde rein på høsten, og de presenterte seg som utredere som skulle lage en konsekvensutredning om reindrift. Reineierne hadde ikke mulighet til å delta da, siden de holdt på med gjerdearbeid, og videre blei det ikke kommunisert angående utredningen.

Sitat fra utredningen: *“Fagutrederne vurderer at på lang sikt vil influensområdet for påvirkning begrense seg til selve vindparkområdet med buffersone på 100 meter. Det er på den bakgrunn beregnet at beitearealet vil kunne reduseres med 2,34 km², noe som medfører reduksjon på bæreevne tilsvarende maksimalt 23 dyr på en populasjon på 5000.”*

Distriktet mente at det ville få større negative konsekvenser for reindriften enn det utrederne konkluderte med. Konesjonsvedtaket blei stadfestet av Olje- og energidepartementet etter klagebehandling, med visse endringer i konsesjonsvilkårene. Det blei bygget ca. 4 km anleggsvei fra Kjøllefjord (Gilevuotna) i nord og inn i vindkraftanlegget.

Reinbeitedistriktet var også kritisk til hvordan arbeidet har foregått og hvordan kontakten var med distriktet. Utrederne tilbakeviste påstandene. Anleggsarbeidet startet ei uke før reinbeitedistriktet skulle samle rein fra halvøya, og anleggsmaskinene blei stoppa når reinflokken kom forbi. Reinbeitedistriktet måtte gi beskjed om eksakt dato og tidspunkt for forbiflytting, hvilket skapte stor usikkerhet for reinbeitedistriktet.

Vindkraftverket ble åpnet i 2006. Vindkraftanlegget består av 17 vindturbiner og omfatter over 2 km². Det ligger på Dyfjordhalvøya (Rohttoiviiknjárga), på det høyeste partiet 260–300 meter over havet, og sperrer utsikten mot landskapet lengere ute. Det er synlig over det meste av denne halvøya.

Kartet viser Dyfjordhalvøya, med vindkraftverket nesten midt på. Hele dette området blir nå mye mindre brukt av rein enn før kraftverket blei bygd.

Reindriften har erfart at på grunn av vindkraftanlegget med sin infrastruktur er hele halvøya på om lag 67 km² sterkt redusert som vår-, sommer- og høstbeiteland, da mindre antall rein søker til halvøya. Dette fører til større beitepress på andre områder i reinbeitedistriktet. Det er også stor

trafikk av folk som vandrer opp til vindkraftanlegget, med sykkel og til fots og med hunder som ofte slippes fra bånd når de kommer høyere opp. Det er blitt satt opp bom, men denne blei ikke brukt de første årene.

Før parken og veien var bygget samlet reineiere opptil 1000 rein hver høst fra halvøya og til gjerdeanlegget for merking og slakting. Gjerdeanlegget ligger rett øst av denne halvøya. Reineierne forteller at de ofte hentet to – tre flokker som blei satt i gjerde og at gjerdeanlegget blei satt opp der i sin tid nettopp på grunn av at det var så mye rein på halvøya. Etter at parken er kommet er det så få rein der at reineiere samler ned mot en tidel av den reinen som tidligere brukte å være på halvøya, og gjerdeanlegget blir derfor sjeldent brukt.

Det er blitt en endring av bruken på Dyfjordhalvøya. Reinen søker mindre av seg selv mot halvøya, men mer mot andre områder. Reineiere opplever likevel like mye arbeid med å samle rein fra Dyfjordhalvøya som tidligere, da det var mer rein i området.

*Vindkraftverket på Gartefjellet ved Kjøllefjord
(Foto: Svein Lund)*

Oppdatering 2020

Situasjonen er fortsatt den samme som beskrevet tidligere. Det er langt færre rein som bruker Dyfjordhalvøya enn det var før utbygginga. Det vil si at reinen ikke venner seg til vindturbinene. Dette fører til større belastning på andre områder og merarbeid med å unngå at reinen trekker over til områder der den ikke har lov å være.

Vannøya – Fakken vindkraftverk

NVE har gitt konsesjon til Troms Kraft for Fakken vindkraftverk på Vannøya (Vánnjá) i Karlsøy (Gálsá) kommune, med tilhørende infrastruktur og en 33 kilometer lang 132 kV kraftledning til transformatorstasjon i Hessfjord. Dette skjedde mot ei rekke protester fra reindrift, lokalbefolkning og miljøorganisasjoner. Konsekvensutredningen blei laget uten at utredende konsulentfirma tok reinbeitedistriktets anmodninger og forslag til etterretning. Reinbeitedistriktets mening hadde ikke gjennomslag hos utrederen.

På tross av protestene og at NINA hadde registrert mye fugl og pattedyr i planområdet, derav ei rekke rødlista, konkluderte NVE med at Fakken (Fáhkká) var et av vindkraftverkene med minst konsekvenser for både natur- og kulturmiljø. Konsesjonen blei endelig stadfestet av Olje- og energidepartementet etter klagebehandling. Vindkraftverket blei satt i drift i juni 2012 og består av 18 vindturbiner.

I Fakken vindkraftpark er det seint vårbeite for rein. Bildet er tatt 17. mars, og det var da ennå ikke rein å se der.

(Foto: Peer Gaup)

Alle turbinene er plassert på område som tidligere ikke var utbygget og som var reinbeite. Området ligger fra 50 til 200 meter over havet. Området er primært et vinterbeiteland, men blei også brukt som kalvingsland på våren og beiteland på høsten.

Reinbeitedistriktet omfatter bare denne øya og er en siida året rundt. Øya ligger langt ut mot havet, hvor det under enkelte vintre kan være lite med snø, mens det under andre vintre kan forekomme mye snø og nedising, slik at det blir store vanskeligheter med å nå beitet. Øyas topografi er avgjørende for hvor reinen kan oppholde seg under perioden på vinteren med mye snø. Vinterbeitene er minimumsfaktor. Storhavet på nord- og vestsiden med fuktig klima gjør at det her oftere er bedre beiter på vinteren, selv om det er mye snø.

Det spesielle med denne øya er at reinen er mye stedbundet og lærer seg å kjenne de lokale

områdene og forhold meget godt. Det vil si at reinen som oppholder seg på den nordvestlige siden av øya ikke kommer over mot den sør-østlige delen, uten å bli drevet dit av reineiere. Hele øya på østsiden fra Slettneset mot Vannvåg kan betraktes som typisk vinterbeiteland for reinen når det gjelder helårs øy-distrikter. Vindkraftanlegget er plassert midt mellom de nevnte stedene og på det neset som ligger lavest på øya.

Reindriftsutøvere kunne fortelle at det ikke oppholder seg rein i vindkraftområdet slik det var vanlig der før dette ble bygget. Dette har medført at den stedbundne reinen her er presset til andre områder på øya. Det første året etter at vindkrafta var satt i drift blei mye av denne reinen som hadde sitt tilholdssted i den nåværende vindkraftområde, tatt av snøras på den vestlige siden av øya. Reinen var merket med refleksbånd rundt halsen og kunne derfor identifiseres som den reinen som før oppholdt seg i området der det nå er vindkraftanlegg. Bilveien ved Fakken var grunnen til at disse reinene var påsatt refleksbånd.

Planprosessen og anleggsarbeidet pågikk uten at reinbeitedistriktet blei involvert i arbeidet. Anleggsperioden strakte seg over 2 år. Hele planområdet blei under anleggsperioden utilgjengelig som reinbeite. Det viste seg at reinen ikke oppholdt seg i området under anleggsperioden.

Særlig under sterk vind og visse vindretninger forstyrrer turbinene reinen med lyd og bevegelser i rotorbladene. Turbinene blir dreiet i forskjellige retninger, og lyden høres da meget langt.

12.06.2015 besøkte denne gjengen fra Troms Natur og Ungdom vindkraftanlegget på Fakken for å hylle vindkraftutbygginga. (Foto: Troms NU)

Reinen har endret beitemønsteret her. Det første året etter at vindkraftanlegget ble satt i drift skulle reineiere på vanlig måte samle rein i gjerdeanlegget ved Valavågen, men mislyktes helt. De leide så helikopter til dette arbeidet, men hadde selv da store vanskeligheter med å få reinen i gjerdet for slakting og merking.

Hele halvøya Fakken (Fáhkká) på ca. 20 km² er mye redusert som vinterbeiteland med at:

- Reinen søker ikke mer til dette området på vinteren slik det var vanlig før parken blei opprettet.
- Bare noen få rein som årlig blir foret går langs bilveier hvor parken ligger.
- Reinbeitedistriktet har tapt dette område som forings-sted for hele flokken.
- Reineiere har store problemer med å drive reinen inn i slakteanlegget som ligger innenfor påvirkningsområdets nordlige ende.

Oppdatering 2020:

Tidligere brukte man å samle reinen på halvøya Fakken for høstslakting. På grunn av vindturbinene er det ikke rein der på denne tida, den er i stedet spredt i ulendt terreng eller samler seg ved fergeleiet. Det gjør det mye vanskeligere å samle reinen og å få den inn i gjerdet. Det krever flere ukers ekstra arbeid.

Åarjel-njaarke – Vikna og Ytre Vikna

Den delen av reinbeitedistriktet hvor disse to anlegga ligger er på øyer adskilt fra den øvrige delen av distriktet, som er på fastlandet. Hele området er brukt som vinterbeiter.

Hele øygruppen Vikna er i moderne tid blitt brukt av en siida i Åarjel-Njaarke (Meatelen sijte). Det er oppstykket som reinbeiteland av jordbruksmarker, bilveier og bygdesamfunn.

Vikna vindkraftverk består i dag av 6 vindturbiner. Reindriften har erfart at kraftledningene skaper forstyrrelse og til tider problemer under flyttingen. Reinen har tendenser til å snu under drivingen ved kraftledninger. Reineiere velger derfor heller å transportere reinen med bil, for å unngå arbeid som man ikke er sikker på å lykkes med.

Reinbeitedistriktet har endret driftsmønster på øygruppen Vikna. Det skyldes den generelle utviklingen med utbygging i området, men spesielt gjelder dette halvøya hvor Vikna vindkraftverk ligger. Vindkraftanlegget opptar alene et stort og viktig beiteområde/trivselland for reinen og det vil ikke være formålstjenlig å flytte dit slik som det var vanlig før utbyggingen.

Neset hvor Vikna vindmøllepark er, er redusert som vinterbeiteland for reinen. Dette gjelder fra vindkraftanlegget og mot neset (sørvest) på ca. 10 km².

*Reineier Mads Kappfjell ved vindkraftverket på Vikna. Perspektivet i bildet kan gi et litt galt inntrykk av størrelsen på turbinene, de er ikke så små som det kan se ut til.
(Foto: Kjell Derås)*

Ytre Vikna er et mer helhetlig beiteområde for rein og dermed mer ettertraktet som dette.

I seinere år har en siida med omtrent 30 % av reintallet brukt øya Ytre Vikna. I tillegg hadde man tidligere muligheten for å flytte hit med hele vinterflokkene dersom en nødssituasjon oppsto på andre beiter. Øygruppas ytterste områder har slik en dobbelt bruksverdi.

Anlegget består i dag av 17 vindturbiner i byggetrinn 1. Turbinene står på et høydedrag mellom 50 og 150 meter over havet i en lengderetning på ca. 3 km. Turbinene kan sees på lang avstand, bl.a. til Vikna vindkraftanlegg.

Trinn II skal ferdigstilles i løpet av 2020 og kan gi ytterligere inntil 179 MW i midtre og søndre del av planområdet på Ytre Vikna.

Siden reinen årlig blir flyttet med bil, vil denne mangle orienteringsevnen tilbake og må dermed stoppe opp på øya. Derfor kan øya ha beitende rein i den tid som reineiere selv bestemmer. En

reduksjon av reinbeiteland vil være noe vanskelig å vurdere siden reinen oppholder seg på øya når den blir ført til øya, til den blir ført ut igjen med biltransport. Reduksjon kan måles ved naturlig beitetid, med her er det vanskelig når reinen ikke selv vil finne alternative beiteområder å dra til.

*Ytre Vikna vindmøllepark – Her i den åpne turistanlegg/hytte på høyeste toppen i parken. Fra venstre reineieren og lederen for rbd. 18 Mads Kappfjell så de tre reineiere Inger Berit Anti, Samuel Petter Anti begge rbd. 11 og Egon Kappfjell rbd. 18
(Foto: Peer Gaup)*

Oppdatering 2020

Etter at vindkraftverka blei bygd har den siidaandelen som bruker Vikna redusert reintallet. Det skyldes ikke bare vindkraftverket, men også andre forhold. Da første trinn på Ytre Vikna blei bygd, inngikk siidaen en avtale med utbygger, som også omfatta trinn 2. I ettertid kan man si at man ikke visste konsekvensene av dette. Med trinn 2 på Ytre Vikna vil de områdene som var egna til reinbeite være så mye redusert, at man trolig ikke vil føre rein til Vikna-øyene i framtida.

Nå skal trinn 2 bygges, etter en 8 år gammel konsesjon. Denne er bygd på en svært mangelfull konsekvensutredning, gjort helt tilbake i 2000/2001. Lokalbefolkninga har organisert seg i ei protestgruppe mot videre utbygging og sammen med reindriftn krever de ny konsekvensutredning før det blir satt i gang bygging. Naturvernforbundet i Trøndelag har i lag med Norges Jeger og Fiskerforbund Nord-Trøndelag i mai 2020 skrevet brev til OED der de hevder at saksbehandlinga er brudd på flere lover.⁴

⁴ http://laukeland.no/index.php/energi/vindkraft/57-vil-ha-omgjering-av-vedtak-ytre-vikna-ii?fbclid=IwAR3TY6TpdnqOTi_UKgfmKFZRHRJqjOZLTyzGxhQb21bI9aOH-B3RZTsuJY

Voengelh-Njaarke – Hundhammerfjellet

Driftsmønster i dette området er at de kystnære områdene brukes som vinterbeiter og høyfjellet mot øst som sommerbeite. Vinterbeitelandet i Voengelh-Njaarke består av mange øyer, noe som er krevende for reindriften. De årlige vær- og vindforhold bestemmer mye reinens beitemønster og om alle øyene er i bruk.

Distriktet fikk sparsommelig med info før og under tiden vindkraftanlegget blei oppsatt og satt i drift fra 1998. Det er gitt tilsammen tre anleggskonsesjoner på Hundhammerfjellet, til 17 vindturbiner.

*Havarerte vindturbiner, Hundhammerfjellet, reinbeitedistrikt 18, Voengelh-njaarke, 2008.
(Foto: ???)*

Vindturbinene står på vinterbeitet, langs en åsrygg i lengde ca. 3,5 km og 140–230 meter over havet. Anlegget ligger på ei halvøy som er ca. 15 km lang og 3 km på det bredeste. Mye av beitelandet her er oppstykket med bygder, hus, hytter, bilveier og landbruksarealer. Et tilleggs-inngrep får en betydelig reduksjon av det gjenværende beiteland for reinen.

Reineiere mener at vindkraftanlegget Hundhammerfjellet med veier og bygg har ført til at de ikke lengre kan bruke dette området. Reinbeitene var primært langs høydedraget hvor vindkraftanlegget i dag står, og mot sør til Finholmen ut på neset. Reineiere mener at med turbiner i drift kan det by på så store problemer at å forsøke å føre rein dit ikke lenger vil være verdt arbeidet. Reinen vil med stor sannsynlighet ikke kunne drives forbi her.

Hele halvøya hvor dette anlegget ligger på, ca 35 km², er sterkt redusert som vinterbeiteland, om dette området overhodet kan brukes mer som vinterbeite.

Oppdatering 2020

Hundhammeren er ikke brukt hvert år til reinbeite, men er et reservebeite for dårlige år. Det var ikke i bruk de siste åra før vindkraftutbygginga, men reineierne trodde da at man fortsatt ville kunne bruke området på tross av utbygginga. Seinere har man sett at konsekvensene blei større enn fortutsatt, bl.a. med faren for iskast. Derfor har man ikke gjort noe forsøk på å føre rein hit etter utbygginga, og område må regnes som tapt for reindriften.

Tekst fra Teknisk Ukeblad: Turbinen «Demo 1» begynte å brenne da den deiset i bakken under en kontrollert riving.

(Foto: InTurbine AS)

Vår kommentar: Er det dette som er kontrollert rivina?

Hele satsinga på Hundhammerfjellet har blitt en fiasko for eieren TrønderEnergi. Det skulle være en forsknings- og utviklingsanlegg, men har mest vært egna til å vise hva som kan gå galt. Det har vært minst fire tilfelle av brann eller annen form for havari. I 2019 blei de fleste turbinene revet ned og man starta arbeidet med å sette opp nye.⁵

---

⁵ <https://www.ytringen.no/nyheter/brann-i-vindmolle/repasq!2IhxvsjGaem4@0s86IB6sg/>

Gielas – Nygårdsfjellet

Vindkraftanlegget ligger på høstbeiter og tidlig vinterbeiter.

Det blei ikke laga konsekvensutredning ved trinn 1 da de 3 første vindmøllene blei bygd, selv om trinn 2 også var planlagt samtidig. Reinbeitedistriktet var ikke invitert til å kunne medvirke under planprosessen.

Både for trinn 1 og 2 blei NVEs konsesjonsvedtak påklaget, men Olje- og energidepartementet stadfestet NVEs vedtak og anlegga blei satt i drift i 2006 og 2011.

Anlegget består i dag av 14 vindturbiner som ligger 380 til 450 meter over havet på forholdsvis slette bergknauser.

*Nygårdsfjellet vindkraftvern – Driftsbygningen ligger like ved E10 med bom på anleggsvegen
(Foto: Peer Gaup)*

Etter at Nygårdsfjellet vindkraftverk trinn 2 var ferdig blei et stort område rundt vindkraftanlegget mye redusert som reinbeite. Reinen oppholder seg ikke mer her slik som var vanlig før anlegget kom. Vindkraftanlegget er bygd slik i terrenget at det blir til hinder for reindriften.

Etter at bilveien til Sverige ble bygget over Bjørnefjell, flyttet reinbeitedistriktet sitt høstslakteanlegg til et område som er lett tilgjengelig fra denne veien, til området som nå er utbygd med vindkraft. Her lå alt til rette for et anlegg med transportmulighet for større mengder slakterein til markeder. Området var godt egnet siden plassen er på høst- og vinterbeitelandet, da man pleier å slakte. Terrenget med vassdrag utgjorde en naturlig barriere, hvor bl.a. Jernvatnet (Ruovdejávri) hindret reinen i å trekke ut av området før slaktingen var over. Fjellmassivet på nordsiden skjermet mye for været og gjorde plassen fullkommen som en naturlig innhegning. Gjerdeanlegget var i bruk til etter at trinn 1 var ferdig, men er nå helt ute av bruk etter at trinn 2 blei satt i drift. Det er ikke mulig mer å få drevet reinen ned til dette gjerdeanlegget, og at reinen ikke vil holde seg i området med alle vindturbinene overhodet eller på samme måten som før vindkraftanlegget blei bygget.

Området rundt Nygårdsfjellet vindkraftanlegg er sterkt redusert som høst- og vinterbeiteland ved at:

- Reinen ikke vil naturlig trekke inn i vindkraftområdet.
- Reinen ikke lenger kan drives ned til vindkraftområdet.
- Slakteanlegget for rein i vindkraftområdet er nedlagt.
- Presset på andre beiteområder vil øke

Skjerm bilde fra NRK TV: Ordfører Rune Edvardsen i Narvik skryter av vindkraftanlegget på Nygårdshøyden.

Oppdatering 2020

Distriktsleder Johan Anders Eira skriver:

Nå, etter 15 år, ser vi tydelig at følgene ikke bare er det fysiske arealet som forsvinner til veier, selve anlegget og strømlinjer. Mye mer alvorlig er ringvirkningene i form av anleggets unnvikelsesvirkning på reinflokken. Flokken roer seg ikke og samler seg ikke lenger i omkringliggende områder. Reingjerdet og slakteanlegget som fra naturens side var godt egnet og tilpasset reindriftenes behov, kan ikke brukes lenger med de ulemper og driftsproblemer dette medfører. Reinflokken skyr området selv nå etter 15 år. Om det noen gang endrer seg er vel heller tvilsomt.

Noen konklusjoner i ettertid

De åtte vindkraftverka som da denne undersøkelsen blei gjort var etablert i sju reinbeitedistrikt viser mange forskjellige former for plassering av kraftverk. Noen er plassert helt i utkanten av et reinbeitedistrikt og gir avgrensa virkninger, andre er plassert så sentralt at de hindrer sentrale funksjoner i drifta og tvinger til større omlegginger. Overalt har reindriften blitt påverka, fått vanskeligere driftsforhold og innskrenka beiteområde, noe som igjen kan gjøre det nødvendig å redusere reintallet, og dermed kanskje også hvor mange som kan leve av reindriften.

Om vi ser på størrelsen på disse 8 anlegga, så er de alle det vi i dag må kalle små anlegg. Det største er på 25 turbiner, og ingen av turbinene er større enn 3–4 MW. I forhold til størrelsen på anlegga er virkningene forbausende store. Siden har det blitt bygd eller er under bygging vindkraftanlegg med langt flere turbiner og også med størrelse opp til 8 MW. Det er ikke vanskelig å forutse at virkningene av disse også vil bli langt større for reindriften.

Ved flere av anlegga har det også blitt større og andre virkninger enn det man kunne forutse på forhånd. Vindkraft i reinbeiteområde er noe nytt, og verken utredere eller reieiere kunne fullt ut forutse virkningene. Det vil si at noen av virkningene verken har kommet fram i konsekvensutredninger eller ved skjønnsaker om erstatning.

Ved de fleste av disse utbyggingene har reinbeitedistriktene først protestert mot planene og de har også klagt NVE sine konsesjoner inn for OED uten å vinne fram. Det vil si at verken utbyggere eller myndigheter kan si at de ikke har vært klar over innvendingene og motstanden. Utbyggingene har likevel blitt pressa gjennom, og det har vært politisk flertall i Stortinget for at dette skulle gjøres.

Vet et par av utbyggingene har reindriften godtatt utbygging. Ikke fordi de ønska denne, men fordi de mente det var nytteløst å protestere og at det derfor var bedre å forsøke å påvirke for å redusere skadevirkningene. Blant disse er det forskjellige erfaringer med samarbeidet med utbygger. Det er tilfeller av godt samarbeid i planlegging og anleggsperiode, men det er også tilfeller av at samarbeidet var slutt så fort reindriften hadde sagt ja og at de seinere kjente seg overkjørt.

Et flertall av de berørte distrikta forteller at de har hatt liten eller ingen innflytelse på utarbeidinga av konsekvensutredninger. Utrederne var lite interessert i reindriftsamenes kunnskaper om drifta og ikke villige til eller i stand til å formidle reindriftskunnskap inn i utredningene.

Erfaringene fra disse distriktene viser at vindkraft griper inn i reindriften på forskjellige måter, både ved beslaglegging av areal, ved at reinen i større eller mindre grad unnviker vindturbiner og kraftledninger, og ved økt trafikk i og etter anleggsperioden. Konsekvensene varierer fra redusert beiteland til at man mister samlingsområder, kalvingsområder eller foringsområder. Dette kan medføre at det må bygges nye gjerder og andre tekniske installasjoner, til at tidspunkt for merking og flytting må endres, og til økte problemer med å samle reinen.

Det er i denne undersøkelsen ikke gjort noe forsøk på økonomisk kvantifisering av hva disse inngrepa og omstillingene har kosta reindriften, men mye tyder på at de ekstraavgiftene og det ekstraarbeidet som følger med, helt fra man får høre om at her planlegges vindkraftverk og ut driftsperioden (og kanskje etterpå), er langt større enn det reindriftsutøverne eventuelt får dekkja gjennom overføringer fra utbyggere og myndigheter.

Når vi har kontakta de samme reinbeitedistriktene igjen 6 år etter den forrige undersøkelsen, viser det seg at i de fleste tilfeller er resultatene de samme som da. I noen tilfeller har problemene blitt verre enn forventa, i andre tilfeller noe forskjellig. Den viktigste observasjonen er at det ikke i noen tilfeller har skjedd ei tilvenning til vindkraftanlegg, slik det mest brukte konsultentselskapet stadig hevder at vil skje.

C2. Noen erfaringer fra motstand mot vindkraft i reinbeiteland

Ei rekke planer om vindkraftutbygging har møtt lokal motstand. Dette gjelder landet rundt, både i og utenfor reindriftingsområde. Vi har valgt ut seks eksempler der reinbeitedistrikt har protestert mot utbygging og i større eller mindre grad fått støtte fra miljøorganisasjoner, lokale politikere og annen lokalbefolkning.

I disse sakene har det vært forskjellig grad av organisert motstand fra høringsuttalelser til møter, demonstrasjoner, aksjoner og rettsaker. I to av sakene har motstanden ført fram og søknadene har fått avslag, i alle fall foreløpig. I tre saker har ikke motstanden klart å hindre utbygginga og anlegga er utbygd eller under bygging. Ei sak er ennå ikke avgjort og søknaden ligger til behandling i NVE. Artiklene er i stor grad skrevet i samarbeid med reindriftingsutøvere i disse områdene.

Illustrasjon: Christina Fjeldavli

Fosen – ett reinbeitedistrikt, 26 vindkraftprosjekt

Etter 15 års strid kom i juni 2020 lagmannsrettens dom i skjønnsaka om vindkraftutbygginga på Storheia på Fosen. Under tvil kom retten til at utbygginga var lovlig, men tilkjente samtidig langt høyere erstatning enn det utbygger hadde vært villig å innrømme. Med dette gir retten også en innrømmelse av at skadevirkningene av utbygginga er så store som reindriftsutøverne på Fosen hele tida har hevda.

Ingen områder i Norge er så fullt av vindkraftanlegg og vindkraftprosjekter som kysten av Trøndelag. Og ingen reinbeitedistrikter har blitt utsatt for så mange vindkraftprosjekter som distrikt 6 – Fovsen-njaarke, tilsammen rundt 30. Her er et virvar av prosjekter med forskjellige konsesjonssøkere og eiere. Vi finner dem på alle nivå fra dem som har vært i gang i mer enn ti år, nylig er igangsatt, anlegg under bygging eller gitt konsesjon uten at bygging har kommet i gang, til søknader som er avslått eller lagt «i bero» og når som helst kan dukke opp igjen.

Reindrift og jordbruk fra gammel tid

Fosen er nå regna som det sørligste området på kysten med samisk bosetting, sjøl om det historisk er dokumentert samisk bosetting også sør for Trondheimsfjorden og på Nordmøre. Reindriften på Fosen er kjent minst 500 år tilbake. Her har samtidig vært jordbruk, men sammenligna med mange andre steder har det vært relativt lite konflikter mellom disse næringene.

Formelt omfatter ikke reinbeitedistriktet hele Fosenhalvøya. Da reinbeiteområdene på slutten av 1800-tallet blei delt inn i distrikter, blei den sørvestligste del av Fosen holdt utenom, for å reseveres for jordbruk. Denne grensa står fortsatt, sjøl om reinen hele tida har beita over hele Fosen. Dette kan likevel ha betydning når det blir planlagt vindkraft eller inngrep i det området der det formelt ikke skal være reindrift. Om det blir gitt konsesjon til noen av vindkraftplanene utafør det formelle reinbeite, vil da trolig ikke reindriften kunne gjøre krav på erstatning.

Historia til samene på Fosen er lite kjent, sjøl i bøker om sørsamisk historie står det nesten ingen ting herfra. Det gjelder både reindriften og ikke minst den gamle sjøsamiske bosettinga på Fosen.

Fosen er formelt ett reinbeitedistrikt, men blir drevet som to grupper eller siidaer, med 3 siidaandeler i hver.

Fra skytefelt til vindkraft

Å 1960-tallet starta Forsvaret å planlegge et stort skytefelt midt i reinbeiteområdet på Fosen, og i 1969 ble de første signaler om skytefeltplanene gitt til reinbeitedistriktet. Da planene ble offisielt kjent på 1970-tallet, bygde det seg opp stor motstand i de berørte kommuner og blant folk flest. Dette førte til at Folkeaksjon mot skytefelt på Nord-Fosen ble stiftet i 1977. Denne kampen pågikk i mange år med stor mobilisering i samarbeid mellom reindriften i området og naturvernere. Skytefeltplanene blei endelig skrinlagt i 1993, etter 24 år med usikker framtid for reindriften på Fosen. Det skulle likevel ikke vare lenge før den neste trusselen dukka opp.

De første signala om vindkraft kom mot slutten av 1999-tallet. Først ute var det interkommunale selskapet TrønderEnergi, som i 2002 la fram melding om kraftanlegg på Bessakerfjellet. Dette fikk konsesjon i 2004. Så fulgte Harbakkfjellet like etter. I løpet av 2005/06

begynte behandlingen i reindriften i Sør-Fosen av Storheiplanene. I april 2008 var det i Fosen 26 forskjellige planer på ymse nivåer i planleggingen.

FOLKEAKSJONEN mot Skytefelt på Nord-Fosen.

I februar 1972 arrangerte Vånesbrynntvalget konfrontasjonsmøte mellom sivile og militære interesser på ordførerplan. Her kom det fram opplysninger som sjokkerte bybefolket. Forsvaret krevde å få legge Norges største svings- og skytefelt på 50000 mål på Nord-Fosen. Et kjerneområde som ville omfatte nesten all utmarksarealen til de fem berørte kommunene Namdalseid, Verran, Afjøl, Moan og Osen. Området skulle kunne brukes til samordning av land, luft og sjøstridskrefter. Flybasing skulle foregå 20-100 dager å året, flere felt for skyting med tungt og lett artilleri, nedslagsfelt for bombes, flyplass, militærforlegninger, tre administrasjonsentra, utstrakt veinett, tunleplass for 5000 menn og 1000 kjøretøyer etc. Det var Forsvarets opprinnelige krav.

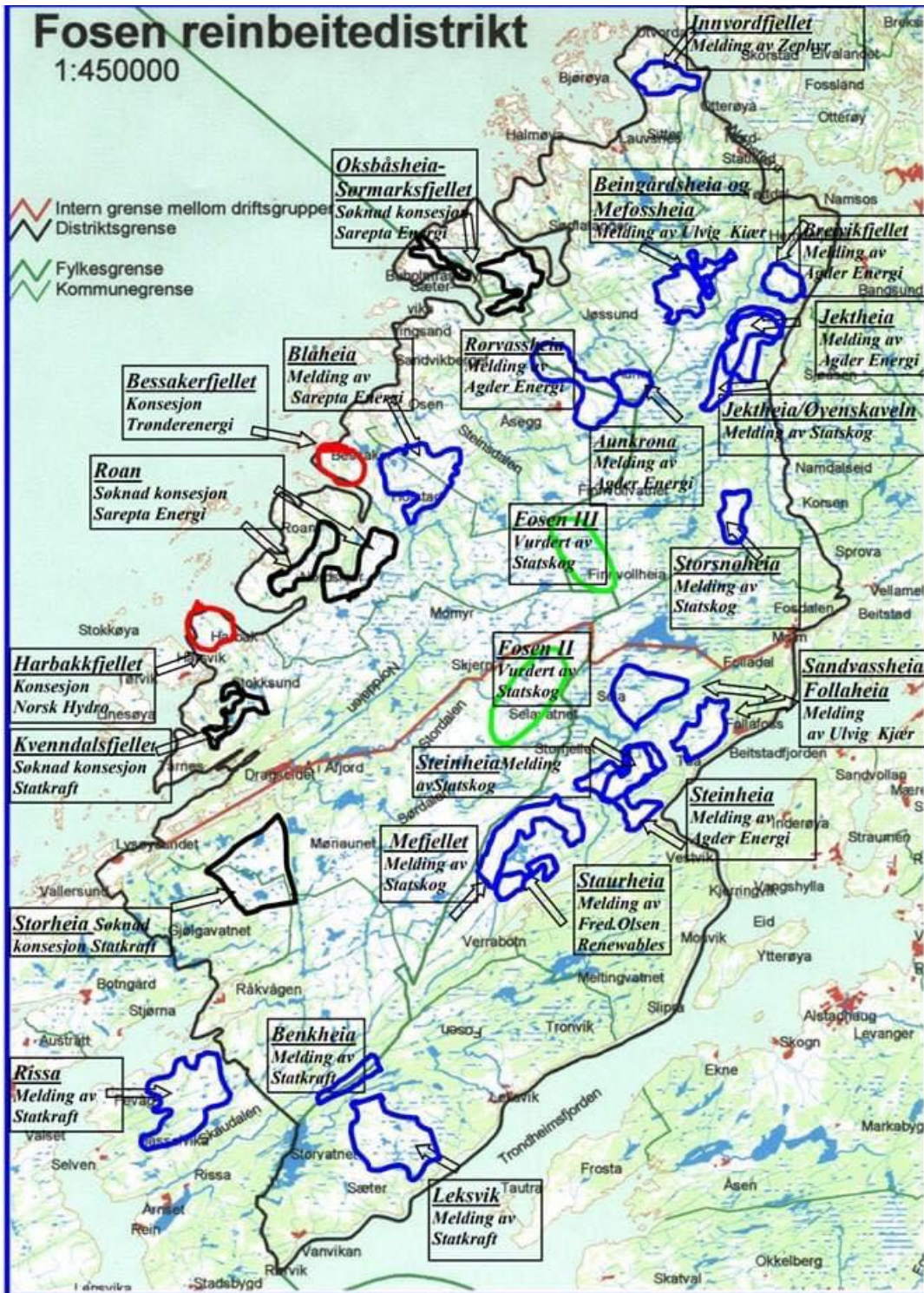
I det siste har Forsvaret snakket om reduksjoner av feltet i en startfase for å dempe motstanden mot skytefeltet. En kompromisløsning vil være full seier for Forsvaret. Forsvarets praksis fra andre steder viser at når de først får slippe til, så utvider de området og bruker det etter eget godtbefinnende. Derfor krever Folkeaksjonen:

Aldri Skytefelt på Nord-Fosen!

Løpeseddel mot skytefelt på Fosen

Fundament for vindturbintårn på Storheia.
Foto: Arvid Jåma)

Rødt = konsesjon svart = søkt konsesjon blått = meldt/planarbeid melding grønn = planer vurdert

Fosenhalvøya med de vindkraftverka som har vært planlagt der. De som er merka rødt eller svart er nå i drift eller under bygging.
(Illustrasjon: Arvid Jåma, 201?)

Dialog eller protest?

Det var siidaen på Nord-Fosen som først fikk utbyggingsplaner i sitt område. Da planlegginga begynte så reindriftssamene at det var mange planer og man valgte å forhandle om noen av dem, i håp om å kunne avgrense skadevirkningene og hindre de mest skadelige ideene. De inngikk derfor en avtale med Trønderenergi om utbygging av Bessakerfjellet. Tidligere blei Bessakerfjellet ofte brukt til slakting av rein tidlig på vinteren. Seinere har det mest vært brukt til vinterbeite. Nord-Fosen-siidaen håpa da at de hadde gitt sin skjerv til «den fornybare energisatsinga». Snart skulle det vise seg at problema ikke var løste med det. Det blei mye problemer med utbygginga på Bessakerfjellet og reindriftssamene opplevde at utbygger stadig brøt inngåtte avtaler og konsesjonsvilkår. Fra reindriften kunne de lite gjøre, da de hadde inngått en avtale der det sto at denne ikke lenger var gyldig dersom de seinere skulle gå til sak mot utbygger. Og så fort dette anlegget hadde fått konsesjon, kom det stadig nye søknader på områder som man fra reindriften hadde håpa å spare mot å godta ei begrensa utbygging.

Så var turen kommet til Sør-Fosen, der utbyggerne hadde sett seg ut Storheia, en sentral del av vinterbeitet for reinen her. Dette området var så viktig for reindriften at de bestemte seg for å gjøre det de kunne for å stoppe prosjektet. Først forsøkte de å kontakte Sametinget, men der var dengang ingen hjelp å få. Først mange år seinere, etter at konsesjonen var gitt, kom Sametinget på banen.

I 2008 uttalte reineier Arvid Jåma til NRK Sámi Radio: «- Jeg ser ingen annen råd enn å avslutte reindriften på Fosen dersom det bygges ut vindmølleparker.» Reineierne i sør-gruppa hadde da allerede tatt advokat, Geir Haugen, som omtalte saka slik: «- Dette er et rent overfall av den sørsamiske reindriften på Fosen i Trøndelag. Jeg mener denne saken er langt alvorligere enn det Alta-saken var i sin tid.»⁶

Reising av vindturbin på Storheia. Folk på gården i bakgrunnen får turbinene rett i synet, og er blant dem som har protestert mot utbygginga.

(Foto: Arvid Jåma)

⁶ <https://www.nrk.no/sapmi/krever-full-stans-av-vindpark-1.5991661>

Rapport som bestilt

I 2008 kom en omfattende *Fagrappport reindrift. Konsekvenser av vindkraft- og kraftledningsprosjekter på Fosen*. Denne var skrevet av Ask rådgivning og Sweco, og blant utrederne var to kjente navn fra lignende utredninger: Jonathan Colman og Sindre Eftestøl. Denne utredninga skulle dekke hele 20 planlagte vindkraftanlegg for sju forskjellige tiltakshavere. Reindriftssamene forsøkte å samarbeide med utrederne, men det var ikke lett. De sa at tidligere inngrep måtte være med i utredninga, men det sa utrederne absolutt nei til fordi oppdragsgiver ikke ville ha det. Det endte med at tidligere inngrep bare blei ramsa opp i ei setning, men virkningene av disse og de samla inngrepa blei ikke vurdert. Likevel går det fram at skadevirkningene for reindriffta vil bli ganske store.

Et år etterpå kom samme utredere med en ny reindrifftsrapport. Da hadde de ombestemt seg og sier at «*vi ikke lenger tror at driftsgruppe Sør sitt grunnlag for å drive videre omtrent som i dag er truet. ... i normalår vil man sannsynligvis ikke få store beitetap*». Det virker ganske spesielt at det kom to rapporter med bare et års mellomrom. På ene sida var det i 2008 nokrå uklart hvilke av de mange planlagte anlegga som ville bli satsa på. Dette var klarere i 2009, bl.a. fordi NVE laga ei prioriteringsliste, så rapporten kunne målrettes mer i forhold til disse prosjekta. Men samtidig var det også klart at oppdragsgiveren ønska seg en konklusjon der skadevirkningene for reindriffta blir framstilt som mindre enn i den første rapporten. Det fikk de da også. Denne blei utnytta for alt den var verdt i NVE og OED sin begrunnelse for konsesjonen.

Reindriftssamene i Sør-gruppa var slett ikke fornøyd med dette bestillingsverket for utrederne, og fikk en annen konsulent til å utrede virkninga av reindriffta spesielt for Sør-gruppa.⁷ Resultatet blei da et helt annet, men konsesjonen var allerede gitt.

Konsesjon og klager

07.06.2010 ga NVE konsesjon til fire vindkraftanlegg på Fosen: Sørmarkfiellet, Roan, Kvenndalsfiellet og Storheia samt to kraftledningsanlegg. Alle vedtaka blei påklaga til OED, det varierte mellom 8 og 15 klager på de forskjellige vedtaka. Sør-gruppa klaga på Storheia. Nord-gruppa klaga på Roan, mens de ikke klaga på Sørmarkfjellet og Kvenndalsfjellet. Reindrifftsforvaltninga i Nord-Trøndelag klaga på Roan og Storheia og Sametinget klaga på alle vedtaka. Ellers klaga miljø- og friluftsansjasjoner og berørte enkeltpersoner, samt Aksjonsgruppa Nei til Roan vindkraftverk og gruppa Vern Fosenhalvøya.

Sjøl ikke denne massive klagestormen virka på OED, som 26.08.2013 opprettholdt alle konsesjonene med noen mindre justeringer. I OEDs begrunnelse viser man til nettopp den omstridte konsekvensutredninga og skriver: «*Departementet legger til grunn for vurderingen at vindkraftverk og kraftledninger i utgangspunktet ikke er til hinder for at et område kan benyttes til beite også etter utbyggingen.*»

Statkraft snur og snur

Da de fire nevnte konsesjonene blei gitt, sto Statkraft bak mesteparten av prosjektet. Men så skjedde det noe. I 2015 fant Statkraft ut at dette likevel ikke var lønnsomt å satse på, og bestemte seg for å droppe anlegga på Storheia, Kvenndalsfjellet og Roan.⁸ Dette kom i følge NRK som en overraskelse på både næringsministeren og Ålfjord kommune. Begge gjorde sitt beste for å påvirke

⁷ Christian Nellemann: Utbygging av vindkraft i Fosen-Njaarke / Fosen reinbeitedistrikt : Konsekvenser for reindrifften i Sørgruppen. 2016.

⁸ <https://www.nrk.no/trondelag/vindparker-i-trondelag-droppes-av-statkraft-1.12393246>

Statkraft til å ombestemme seg, og vel et halvt år seinere var prosjektet likevel i gang igjen. Da hadde Statkraft fått følge av både lokal og utenlandsk kapital. De slo seg sammen om å opprette Fosen Vind DA, «et joint venture-selskap eid av Statkraft (52,1 %), TrønderEnergi (7,9 %) og Nordic Wind Power DA (40,0 %), et europeisk investorkonsortium etablert av Credit Suisse Energy Infrastructure Partners og støttet av det sveitsiske kraftselskapet BKW.»

«Fosen Vind DA bygger Europas største landbaserte vindkraftanlegg i Midt-Norge. Omlag 11 milliarder kroner skal investeres i seks vindparker på til sammen 1057 MW. Anleggsarbeidene startet i april 2016 og alle parkene vil være ferdigstilt i 2020. Vindparkene bygges på Fosenhalvøya, Hitra og i Snillfjord, i et kystnært område med noen av de beste forholdene for vindkraftproduksjon i hele Europa. Med sine 1057 MW er prosjektets omfang større enn den samlede norske vindkraftkapasiteten i dag. Når vindparkene står ferdige i 2020 vil de produsere 3,6 TWh fornybar energi i året.»⁹

Slik presenterer Fosen Vind sitt eget gigantprosjekt, som ikke bare er største vindkraftprosjektet, men største industriprosjektet som noen gang har vært gjennomført i fastlands-Norge.

Baajh vaeride årrodh! – La fjella leve!

Den som har stått fremst i kampen mot utbygging på Fosen, og særlig Storheia er reineieren Arvid Jåma. Han var som ungdom aktiv i kampen mot skytefelt og kjemper nå som pensjonist for at den oppvoksende slekt skal kunne få holde fram med reindrifta på Fosen. Han har skrevet en artikkel om dette for Åarjiel Samieh – Sørsamisk årbok. Vi har fått gjengi ei litt redigert utgave av denne.

Vindturbiner truer sørsamisk kultur

Sørsamer frykter at Europas største landbaserte vindindustriområde på Fosen vil utradere deres kultur og reindrift. Vi har vært i en felles kamp med naturvernere mot «grønn kapitalisme».

⁹ <https://www.fosenvind.no/om-fosen-vind/>

Åerjel Fovsen Sijte opplever en nykolonisering av det området våre forfedre har drevet med reindrift i århundre. Under en protestmarkering mot utbyggingen av det som har blitt Europas største landbaserte vindindustriområde (Storheia) på Fosen i Trøndelag, holdt unge samejenter fra Åerjel Fovsen Sijte, sterke appeller mot rasering av naturen, den sørsamiske kulturen og næringsutøvelsen. Mange fra fjern og nær, hadde møtt opp i solidaritet med den sørsamiske befolkningen i deres kamp mot “den nye hvite mannen”. Markeringen den 20 august 2016 på Fosen føyer seg i rekken av de største protestmarkeringene gjennomført i utmarksområder siden Alta-aksjonen og Folkeaksjonen mot skytefelt på Nord-Fosen på 1970/80-tallet.

Nå går vi til kamp for Fosen – igjen!

Bomba som ble sluppet på tirsdag 23 februar 2016¹⁰ har fått noen måneder og år å synke inn på, og jeg kjenner at fortsatt må en protestere og være i kamp. Og for de av mine venner som ikke vet eller ikke er like engasjert på denne fronten, vil jeg gjerne belyse litt av sakens kjerne.

Statkraft har fattet investeringsbeslutning for utbygging av vindindustri på Fosen, noe de på pressekonferanse den 4 juni 2015 mente ikke var nok lønnsom. Men etter sterkt politisk press fra bla. næringsminister Monica Mæland og ikke minst Åfjord-ordfører Vibeke Stjern (som hoppet på første fly til hovedstaden da nyheten slapp) har plutselig noen måneder senere, det samme prosjektet blitt lønnsomt?!

Vindindustriprosjektet Fosen Vind omfatter Storheia, Kvenndalsfjellet, Harbakksfjellet og Roan vindindustriområder. Dette er store områder med uberørt natur, som nå skal ødelegges med milevis med anleggsveier, monstermaster og ei enorm kraftgate fra nord til sør på Fosen.

Grunneiere og kommuner jubler på grunn av erstatninger og kompensasjoner. Her er det snakk om avtaler i 100-millionklassen. og Vibeke Stjern får endelig sin høyt ønska svømmebasseng.

Innenfor Åfjord kommune drives mest reindrift på Fosen. Likevel har ikke kommunen gjort noe for å ivareta reindriftas interesser, men heller tvert imot. Reindrifta har blitt oversett og overstyrt. Det er drømmen om milliongevinsten som har fått styrt. Ja ... bassengutbygging.

I dag har Norge et energioverskudd, vi selger kraft til utlandet. Og det betyr, så vidt jeg forstår, at vi har mer enn nok strøm til det forbruket vi har i dag. I tillegg vil man senke forbruket vårt for at vi skal bli mer miljøvennlige. Men mer strøm skal vi produsere – for at vi skal kunne forbruke mer!

Lønnsomheten i prosjektet blir man ikke enige om. Statkraft mener de har de riktige kalkylene, og med subsidiering fra staten så vil de gå i pluss. Inngrepene i naturen kan hverken fjernes eller reverseres.

For de som sitter med makta på Stortinget høres det så flott ut med ord som fornybar energi, klimavennlig, grønne sertifikater, miljøvennlig omlegging, effektivisering, løsning på energiutfordring, klimamål, grønt skifte eller grønn energi etc. Men når man vet hva slags inngrep som skal gjøres i en fra før av uberørt natur, får man en bismak i munnen. For ikke å snakke om hva som kreves av gruvedrift og mineralressurser til produksjon av hver enkelt vindturbin. Hele prosjektet er en prestisjesak! Norge skal være best i alt. Norge skal vise resten av verden hvor grønne vi er.

Men hvorfor engasjerer jeg meg så enormt i denne saken? Hvorfor vil jeg gå til kamp mot disse monstermastene? Hvorfor vil jeg få flest mulig til å få øynene opp for hvor ødeleggende og unødvendig dette prosjektet er?

---

¹⁰ Dagen da Statkraft kunngjorde at de likevel ville gjennomføre Fosen-utbygginga.

Jo, for vindkraftutbygginga skjer midt i mitt hjerte.

*Her var en gang reinbeiteområde. Fra Storheia 2019.
(Foto: Arvid Iåma)*

Som mange vet, er jeg sørsame, og jeg og min familie driver med reindrift på Fosen. Reindriften er en del av kulturarven min. Det er ikke bare et yrke, det er en levemåte, som mine forfedre har levd i generasjoner tilbake i tid. Og det er et liv og en arv jeg vil gi videre til mine barn.

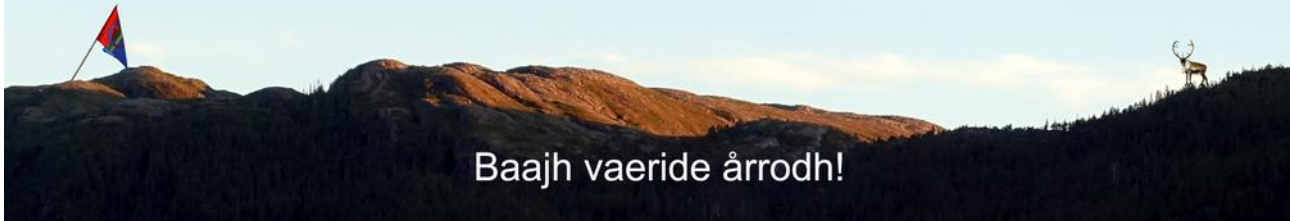
15 aug 2016 startet anleggsarbeidet i Storheia. Og da vet jeg og mine forvaltere at over 1/3 av det viktige vinterbeitet for mine rein, vil forsvinne. Da sier det seg selv at vi ikke får nok beite til reinflokkene våre, og noen av oss blir nødt til å gi opp kulturarven, inntektsgrunnlaget og levemåten vår. Og dette skjærer meg i hjertet.

Vi er ikke så mange, så mot storsamfunnet, milliardene og 40-50 arbeidsplasser er det lett å forkaste oss. Hva betyr vel en liten sørsame? Og det ser man tydelig i media også. Det er ikke store fokuset reindriften og sørsamene har fått i denne saken. Unntakene har vi heldigvis. Svært få av lokale politikere og stortingspolitikere har turt å ta kampen eller kommentere for eller imot reindriften i vindkraftområder.

Utbyggingen av Storheia er i strid med internasjonale regler som Norge er forpliktet til å følge.

OED har gitt tillatelse bygging og drift av vindmølleparken på Storheia i strid med menneskerettsregler som Norge er forpliktet til å følge. Det er et klart krav i norsk rett at konsesjonen ikke skal gis i strid med menneskerettsregler som Norge er bundet av. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter art. 27 gir et vern mot inngrep i samisk reindrift. Terskelen for at det skal foreligge et brudd på det kulturvernet som art. 27 gir, ligger ikke høyt. Dersom en reindriftsutøver ikke lenger kan drive regningssvarende som følge av inngrepet, vil det foreligge et brudd på art. 27. Dette følger av praksis fra FNs Menneskerettighetskomité. Det er på det rene at i hvert fall en driftsenhet må avvikles som følge av vindmølleparken på Storheia, og utbyggingen er dermed et klart brudd på art. 27. Det vernet som art. 27 gir reindriftssamene er absolutt, slik at det er helt uten betydning om myndighetene mener at andre samfunnshensyn veier tyngre enn hensynet til samenes kulturvern.

Stortinget har ansett FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter som en så viktig menneskerettskonvensjon at konvensjonen er gjort til norsk lov ved menneskerettsloven. Menneskerettsloven bestemmer at konvensjonen skal gå foran annen norsk lovgivning. I tillegg har Stortinget gitt konvensjonen grunnlovs rang ved vedtakelsen av Grunnlovens § 92. Konvensjonens regler er dermed helt sentrale i det norske rettssystemet. På tross av at utbyggingen av Storheia medfører et brudd på art. 27 og på tross av at det er snakk om en sentral menneskerettsregel av grunnlovs rang, har myndighetene valgt å gi kommersielle og politiske interesser forrang ved å tillate utbyggingen.

(Tekst. foto oa montasje: Arvid Jåma oa Kiell Derås)

Likevel så har faktisk staten Norge et ansvar for oss som urbefolkning. Dette har de ratifisert gjennom ILO-konvensjonen nr. 169. Likeledes har Fylkesmannen et ansvar for at den sørsamiske reindriften har levelige rammebetingelser. Dette ansvaret har myndighetene ennå ikke erkjent. De mange rettslige prosesser som har vært mellom utbygger Fosen Vind og Åerjel Fovsen Sijte, viser at ILO 169 og FN-konvensjon SP 27 har ingen verdi.

Fosen reinbeitedistrikt består av to sjeteh, ei nordgruppe og ei sørgruppe, 3 siidaandeler i hver gruppe. Ikke så mange er klar over hvor mange reineiere det faktisk er her på Fosen. Men underlagt hver enkelt siidaandel, er vi mange sjeler som er en del av og som er opptatt av reindriftshverdagen. I næringsregnskapet til Fylkesmannen står vi oppført langt opptil 30 reineiere. I tillegg har det jo kommet en god del små arvtagere de siste årene. Hele 10 håpefulle, og flere er på vei... så vi runder faktisk over 40 med stort og smått!

Ved utbygging av vindindustriområdet Storheia kommer 1/3 av sørgruppa vinterbeita til å gå tapt. Bli vi, den sørsamiske reindriften, virkelig tvunget til å betale den prisen for at Norge skal forsyne utlandet med kraft. For at Norge skal få etablert Europas største vindindustri?

Jeg tenker på mine barn og barnebarn - den yngste generasjonen. Framtidens reingjetere. Hva blir det igjen til dem når reinbeitet forsvinner bit for bit? Finnes det hele tatt noe framtid for etterkommere i den sørsamiske reindriften i Åerjel Fovsen Sijte? Et spørsmål der jeg er redd for å høre svaret.

Det var på slutten av 90-tallet, og de første telefonene, mailene og brevene om vindindustriutbygginger begynte å hagle inn. Det var utbygger etter utbygger som hadde planer på vindkraft på Fosen. Vindindustriområder etter vindindustriområder. Plutselig sto jeg i 2008 med papir fra 26 ulike vindindustriprosjekt i handa. Ett av de var Storheia. Erindrer at jeg ble redd.

Fryktelig redd. Hva skjer med reindrifta nå? Får vi og reinsdyra plass blant alle vindturbinene? Hvordan blir terrenget og reinbeitet? Utbyggeren har lokka oss med økonomiske kompensasjoner. Vi erstatter tapte beiteområder med penger; sier de. Se dere omkring, kan Storheia`s vinterbeiter erstattes med penger? Folk som nå i 2020 beveger seg innenfor det utbygde vindindustriområdet, kan med egne øyne, se at det er store rasserte beiteområder for rein. Beiteområder som er forsvunnet.

Skadene vil være uopprettelig for all framtid. Ingen penger i verden kan erstatte de store ødeleggelsene utbygginga har ført til. Reinen må ha reinbeite for å overleve, ikke penger.

Reindrifta på Fosen har kjempet lenge mot enkelte arealkrevende utbygginger. Skytefeltssaka på Fosen er av de største planer, som reindrifta kjempet mot i 24 år (1969-1993). Og det ble ikke skytefelt på Fosen. Den kampen vant vi. Nå har vi kjempet i 21 år mot vindkraft. Vi kjemper ikke bare for moro skyld eller vil være ekkel mot Ola Borten Moe (tidl OED-minister) eller Vibeke [ordfører Åfjord. red.]. Og er ikke vårt liv og våre tradisjoner verdt å kjempe for?!

Jeg har vokst opp i en reindriftsfamilie der kjærlighet til reinen og fjellet ligger sterkt. Det er selve grunnsteinene for vår næring. Reindrifta i seg selv er ikke bare en arbeidsplass for oss, men den betyr så mye mer. Reindrifta og gjøremålene og alt rundt er en del av vår hverdag og vårt liv. Det er en del av oss og en del av vår identitet. Det er vanskelige å forestille seg et liv uten reindrift. Hvem er jeg uten reindrift?

Hver enkelt av oss har et reinmerke, et eget eiermerke, til vår eiendel i reinen. Hvert merke har bestemte snitt som skjæres i ørene til reinen og som forteller hvem sin rein det er. Hvert merke er særegent og unikt, og ingen er likens. Tidligere var det en mann som holdt til her på Fosen som brukte mitt merke. Det er over hundre år siden, og så har det blitt brukt av andre hundrede år før det igjen.. Tenkt så mange miesieh (kalver) som har blitt merket i det merket, så mange namhph [reinmerkesnitt. red.], så mange saarvah jih aaltoeh (bukker og simler) i det merket som har beitet i dette området, og tenk dere hvor mye mat, kjøtt, skinn og andre råvarer de har gitt. Tenk all den kunnskapen som har blitt utvekslet, tradisjonene som har blitt ivaretatt, språket som har blitt snakket og arbeidet som har blitt utført. Kunnskap som har blitt overført fra generasjon til generasjon. Et arbeid som har skapt identitet og livsgrunnlag for mange reindriftsutøvere.

Jeg lurar på hvem som kommer til å overta og bruke merket mitt i fremtiden. Hvem blir det? Blir det noen på Fosen, eller blir det ingen? Blir det noen som kunne tenkt seg å drive akkurat her? Jeg har et håp om at merket mitt blir godt brukt i fremtiden slik at det kan fortsette med å være en sterk identitetsbærer. Jeg ønsker så inderlig at mine barn og deres etterkommere også skal få være en del av den sørsamiske kulturen og ta del i reindrifta. Men med dagens vindindustriutbygginger ser det mørkt ut. Likevel – vi har vunnet kampen om Fosen tidligere også, og vi gir oss ikke så lett denne gangen heller. Derfor mine venner, vis solidaritet og bli med i kampen mot vindindustriutbygginger i samiske reindriftsområder. Kjemp mot store naturødeleggelsener i uberørte naturområder og områder med få andre tekniske inngrep.

Fra rettssaka i Trondheim desember 2019. Peer Gaup i vitneboksen.
(Foto: Kjell Derås)

Rettsak på rettsak

Sørgruppen i Fosen reinbeitedistrikt har gått til sak for å få stoppa utbygginga og det har vært hele 7 domsavsigelser i 2017–18. Sakene gjaldt først om utbyggingsvedtaka var gyldige, deretter skjønnssak om erstatninger. Fra 2017 til 2018 har tingrett, lagmannsrett og høyesterett etter tur godkjent utbyggingsvedtaket som lovlig, dvs. forhåndstiltredelsen som ble gitt. Dette har så blitt klaga inn for FNs rasediskrimineringsorgan, CERD. CERD har bedt om at utbygginga blei stoppa inntil de har behandla saka, men det har ikke den norske regjeringa respektert. For at CERD skal kunne behandle ei sak er det et vilkår at all behandling i norsk rett er avslutta, men dette drøyer ut, og det kan virke som staten ønsker å få all bygginga avslutta før det rettslige grunnlaget er avklart.

Skjønnrettens (tingrettens) kjennelse på gyldighetsspørsmålet av 2017 blei anka av reindriften. I 2018 behandla samme rett erstatningsspørsmålet som også blei anka av partene. I desember 2019 behandla overskjønnet (lagmannsretten) ankene fra 2017 og 2018. Denne kjennelsen skulle ha kommet i januar 2020, men kom først i juni. Vi har bedt reindriften advokat gi ei sammenfatning av dommen, og det har han gjort slik:

En enstemmig lagmannsrett trakk flere konklusjoner som vil kunne få stor betydning for planer om fremtidig vindkraftutbygging i det samiske reinbeiteområdet fra Hedmark i sør til Finnmark i nord:

Lagmannsretten kom til at det foreligger et solid vitenskapelig grunnlag for at reinden i betydelig grad unnviker vindkraftanlegg, og at det vil være spekulativt å legge til grunn at reinden tilvenner seg over tid. Lagmannsretten kom følgelig til at de aktuelle utbyggingsområdene på Fosen var tapt som beiteland.

Basert på en isolert vurdering av vindkraftanleggenes negative betydning for reindriften, kom lagmannsretten til at den samiske reindriftnæringen var truet, slik at art. 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) i utgangspunktet måtte anses krenket. Når lagmannsretten likevel kom til å at det ikke forelå brudd på SP art. 27 var det fordi erstatningen reindriften ble tilkjent var

stor nok til at lagmannsretten under tvil mente at utbyggingen i dette perspektivet ikke utgjorde en trussel mot reindriftsnæringen.

Erstatningen lagmannsretten tilkjente var basert på at halve reinflokken måtte fores gjennom store deler av vinteren. Lagmannsretten reiste spørsmålet om en slik ordning avviker så mye fra den tradisjonelle reindriften at dette i selv vil være en krenkelse av SP art. 27. Lagmannsretten svarte under tvil benektende på dette spørsmålet.

De to gruppene i reinbeitedistriktet ble tilkjent til sammen ca. 90 millioner, hvilket er en historiske høy erstatning sett i forhold til tidligere erstatninger for inngrep i reinbeiteland. Det høye erstatningen innebar rent økonomisk et misforhold mellom erstatningen og den rene økonomiske verdien av å opprettholde næringen. Lagmannsretten kom til at forholdsmessighetsbetraktninger som dette ikke er relevante ved erstatningsutmålingen på grunn av det konstitusjonelle og folkerettslige vern den samiske reindriftsnæringen har som et av de viktigste uttrykkene for samisk kultur.

I skrivende stund, 17.06.2020 er det ikke klart om noen av partene vil anke dommen.

Del av vindturbintårn kjøres opp på Storheia for å monteres.
(Foto: Arvid Jåma)

Noen som angret?

Utbyggingene på Fosen hadde aldri blitt gjennomført uten sterk politisk støtte. Blant dem som har støtta opp om planene er de aller fleste politiske partier og flere miljøorganisasjoner. Hva sier de så i dag? Blant dem som har snudd er Natur og Ungdom, som støtta utbyggingsplanene i 2003, men i 2010 var blant dem som klaga inn NVEs vedtak.¹¹

I 2015 klaga SVs representant i energi- og miljøkomiteen Heikki Eidsvoll Holmås over at Statkraft avlyste flere prosjekter på Fosen og kalte daværende energiminister for «den største trusselen mot fornybarsatsingen i Norge.» I Stortinget uttalte han: «Vi er i en alvorlig situasjon fordi den norske fornybarsatsingen i realiteten er avblåst før den er kommet skikkelig i gang, fordi Statkraft har valgt å droppe investeringer på Fosen.» Holmås stilte følgende spørsmål til olje- og

¹¹ <https://www.fosna-folket.no/Debatt/2018/04/26/%C2%ABDet-er-blitt-drevet-med-reindrift-p%C3%A5-Fosen-i-over-500-%C3%A5r%C2%BB-16558317.ece>

energiministeren: «Har Tord Lien noen plan for å sørge for at prisen på strøm i Norge kan økes i tiden framover, sånn at vi får flere (vindkraft)investeringer?».

Fem år seinere vedtok Trøndelag SV en klar uttalelse, der de med henvisning til Fosen sa «Ja til natur og reindrift – Nei til vindkraft i naturområder!» Heikki Holmås sitter ikke kenger på Stortinget, men er leder for vindkraftseksjonen i Multiconsult og sitter i styret i vindkraftorganisasjonen Norwea.

Toppen av frekkhet

Fosen Vind planla offisiell åpning av Norges største «vindpark» på Storheia 13.05.2020. I den sammenheng var de så utrolig frekke og ufølsomme å invitere samene som nå er fratatt dette området til å underholde og servere mat på åpninga. Det førte til skarpe reaksjoner fra lokale reineiere og opp til sametingspresidenten, men ingenting tyder på at Fosen Vind forstår hva de har gjort.¹²

*Aksjonene på Fosen kom nok ikke opp mot Altasaka, men i alle fall satte disse fire opp en lavvo i anleggsveien for å protestere mot bygginga av vindkraft på Storheia, 2018.
(Foto utlånt av Kjell Derås)*

Europas største – og verste?

Fosen-utbygginga er omtalt som Europas største landbaserte vindkraftprosjekt, og den største industriutbygginga gjennom tidene på land i Norge. Prislappen er 11 milliarder kroner.

Når dette skrives våren 2020 er vel halvparten av naturraseringa gjennomført, og i løpet av året skal 6 større naturområder i ytre Trøndelag være ødelagt for alltid og omgjort til industriområder. Roan, Storheia og Hitra 2 er allerede i drift, og anleggsarbeidet pågår for fullt ved Kvenndalsfjellet, Harbakksfjellet og Geitfjellet. Fosen-utbyggingen består av til sammen 277 turbiner, som i store

¹² <https://www.nrk.no/sapmi/store-reaksjoner-etter-at-samene-fikk-invitasjon-til-apning-av-omstridt-vindkraftverk-1.14909234>

delar blir frakta med skip fra Vestas i Danmark, og frakta med store lastebiler fram til anleggsområdene. For at dette skal være mulig er det bygd nye og opprusta gamle fylkesveier, med bruer og tunneler, i tillegg til 22 mil anleggsvei. Hver turbin krever 8 spesialtransporter. Den tyngste er på ca. 200 tonn, og den lengste er på over 70 meter. I tillegg kommer frakt av kraner og annet nødvendig utstyr. Totalt vil dette utgjøre nesten 3000 transporter fra kai til anleggsområde. Ordfører i Åfjord kommune som får mesteparten av utbygginga sier: «– *Jeg tror det er mange forskjellige følelser. Noen gleder seg over det som skjer ut fra et miljøperspektiv, noen gleder seg voldsomt over de lokale verdiskapningene dette har ført til, og noen kjenner på en enorm sorg fordi det fjellet for eksempel som har vært deres nærmeste ikke ser ut slik det gjorde, og noen føler på at det er rasert.*»¹³ Sjøl har kommuneledelsen hele tida heia fram utbygginga.

---

¹³ <https://www.nrk.no/trondelag/skal-begynne-a-transportere-27-nye-vindturbiner-opp-pa-kvenndalsfjellet-i-afjord-1.14996837>

Kvitfjell / Raudfjell – Forgjeves motstand

Kvitfjell og Raudfjell er to nærliggende fjellplatå på til sammen bortimot 10x10 km sørvest på Kvaløya i Tromsø kommune. På samisk kalles hele området med et fellesnavn for Bugenduottar. I samisk naturforståelse er det altså snakk om ei vidde og ikke to fjell.

Her er tidligere ingen større inngrep og nå er det i ferd med å bli bygd ut til et av Norges største vindkraftverk.

*Kart over vindkraftanlegget under bygging på Kvitfjellet og Raudfjellet.
(Illustrasjon: Gudmund Sundlisæter)*

Fra sommerbeite til helårsbeite

Reindriften på Kvaløya (Sállir) har ei spesiell historie. I flere hundre år var øyer og halvøyer i store deler av Troms sommerbeite for samer med vinterbeite i Karesuando (Gárasavvon)-området, nåværende Kiruna (Giron) kommune i Sverige. De blei registrerte som statsborgere der de hadde vinterbeite og etter reinbeitekonvensjonen av 1919 blei Kvaløya og de andre øyene i Midt-Troms stengt for svenske statsborgeres reindrift. Den siste flyttinga skjedde i 1923.

Disse reindriftssamene måtte da enten finne seg helårsbeite i Norge eller helårsbeite i Sverige. Noen av dem måtte dra sørover i Sverige til Jokkmokk (Jåhkåmåhkke) og Arjeplog (Árjatluoovvi), andre klora seg fast i Troms med helårsbeite på øyer som Kvaløya, Ringvassøya (Ráneš), Reinøya (Ráidna) og Vannøya (Vánnjá). Disse øyene har svært godt sommerbeite for rein, men vinterbeitet er derimot dårlig. På noen av øyene, som Reinøya, har man gitt opp å drive med helårsbeite og har i stedet sommerbeite for rein, som fraktes hit fra Finnmarksvidda med lastebil. På Kvaløya var det god plass til flere tusen rein på sommeren, men for å holde bare noen få hundre rein her på helårsbasis er det nødvendig med ekstra foring.

«Så lenge Norge består»

Kitti-familien, som er etterkommere av Karesuando-samene som hadde sommerbeite på Kvaløya, har siden grensestenginga drevet helårsreindrift på Kvaløya og dels på andre øyer i Midt-Troms. Leder for siidaen var Margrethe Kitti (1884–1974), som lenge var en kjent person i bybildet og som blei landskjent gjennom en stor reportasje i Aktuell nr. 25-1961. Margrethe Kitti traff også kongefamilien ved flere anledninger, og det sies at i 1950 hadde hun en samtale med kong Haakon,

der hun ga uttrykk for bekymring over framtida til reinen på Kvaløya. Kongen skal da ha svart: «Fru Kitti, frykt aldri for reinen på Kvaløya. Den skal være der så lenge Norge består»¹⁴.

I 1961 var det i ukebladet *Aktuell* en reportasje om Margrethe Kitti og reindrifta på Kvaløya. I 2020 var dette bladet til salgs i en nettauksjon, men dessverre var vi for seint ute til å kjøpe det, så vi måtte nøye oss med dette bildet.

70 år seinere er det fortsatt rein på Kvaløya, men grunn til bekymring for framtida er det nok nå mer enn noen gang. Tromsø by har lenge vokst seg mer og mer utover Kvaløya. Utbygginga har forsynt seg av beiteland, og forståelsen for reindriftras behov og rettigheter har ofte vært heller skral. Ei tid tok Kvaløysletta bydelsutvalg like godt til orde for avvikling av reindrifta på øya, noe de seinere gikk tilbake på. De siste åra har det stått en hard strid om etablering av et gigantisk alpin- og turistanlegg på Finnheia (Rávdnjemuotki), noe som vil både ramme reindrifta, ødelegge kulturminner og store myrområder. I tillegg kommer så etablering av vindkraftverk på noe av det viktigste området for reindrift på øya.

Etter Margrethe Kitti har etterkommerne drevet reindrifta på flere av øyene. På Kvaløya har det vært flere reineiere fra denne familien, men i praksis er det Per Lars Kitti som har drevet reindrifta her. Han sto også for mesteparten av arbeidet i den siidaandelen som var innehatt av hans søskenbarn Elsa Granath. I 2015 overlot Granath sin andel til en annen familie som da etablerte seg på den sørvestlige delen av Kvaløya, der det da var planlagt vindkraftverk.

¹⁴ <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiTwfrQzYHqAhXC86YKHaVsDYQQFjAAegQIARAB&url=https%3A%2F%2Fdocplayer.me%2F6570404-Daza-lahkkai-pa-norsk-vis.html&usg=AOvVaw1x2xVOSr27IhNKz6A0TFjp>

Utredning uten kunnskap

Planlegginga av vindkraftanlegg på Kvitfjellet starta allerede på 1990-tallet, i regi av selskapet Norsk Miljøkraft AS. Melding blei sendt i 1998. På den tida var det svært liten erfaring med vindkraft i reinbeiteområder. Likevel blei det i konsekvensutredninga hevda at det kunne hende at reinen ville venne seg til vindturbinene. Det blei til og med hevda at Kvitfjellet var nedbeita og at anleggsperioden ville gi vegetasjonen en sjanse til å komme seg igjen, til beste for framtidig beiting¹⁵, noe som da også reindriftsagronomen reagerte på. Reindriftsforvaltninga hevda at 40 km² beiteområde vil gå tapt. Dette blei likevel godkjent av NVE som god nok utredning, og det blei innvilga konsesjon i 2001. Det var ei rekke innvendinger fra bl.a. Riksantikvaren, Samisk kulturminneråd, Naturvernforbundet, Miljøvernforbundet og Reindriftsforvaltninga, men konsesjonen blei ikke formelt påklaga. Det var da relativt liten absolutt motstand, men mange pekte på manglende utredninger.

Testturbinen «Margrethe Kitti» i brann, 2010.
(Foto: Geir Ytteraård)

Testturbin oppkalt etter reindriftssame

Helt i starten av konsesjonsprosessen kontakta Norsk Miljøkraft reinbeitedistriktet med sikte på å få en avtale, og fikk det. Men sjøl med både konsesjon til anlegg på Kvitfjellet og avtale med reindriften, hadde konsesjonshaver ikke hast med å komme i gang med bygging. Først ville man reise en testturbin på Sandhaugen, i sørkant av det planlagte utbyggingsområdet. Det blei gitt konsesjon til testturbin og et testfelt med to turbiner til. Sjølve testturbinen blei reist og satt i drift i 2004. Denne blei gitt navnet «Margrethe Kitti», og høytidelig døpt i nærvær av fylkesordføreren.

Testturbinen var i drift til 2010, da den plutselig tok fyr og etter tre timer var den fullstendig utbrent. Turbinen blei aldri gjenreist og det såkalte testfeltet har ikke blitt reist. I mellomtida innvilga NVE ei rekke utvidelser og utsettelse. Sandhaugen teststasjon var blitt Sandhaugen vindkraftverk, og endra fra forsøksstasjon til kommersielt kraftverk, uten at saka hadde vært på høring og uten konsekvensutredninger. Denne saksbehandlinga var så tvilsom at det endte med at OED i 2017 av slo søknaden om ytterligere frist for igangsetting, og dermed blei det ikke noe mer av

¹⁵ <http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200100469/914098>

verken teststasjon eller vindkraftverk på Sandhaugen. Dette godtok ikke Norsk Miljøkraft, som gikk til rettssak mot OED for ulovlig myndighetsutøvelse og krevde erstatning på 150 mill. kr. for tapte inntekter. Det utrolige skjedde da at Oslo tingrett i februar 2020 ga utbygger medhold og innvilga ei erstatning på 34,5 millioner!

Den utbredte prøveturbinen på Sandhaugen.
(Foto: Norsk miljøkraft)

Voksende motstand

Sjøl om Kvittfjell-planen for si tid var en relativt stor utbyggingsplan, var det ikke nok for utbyggerne. De ville også ha nabofjellet, Raudfjellet. og sendte i 2004 inn melding om dette. Denne meldinga er interessant fordi den viser hvordan utbyggere totalt bagatelliserer skadevirkninger av egne planer. Et par sitat: «*Erfaringer fra andre prosjekter viser at turbinenes virkning på fugl er liten.*» «**Mulige** skadevirkninger i forhold til tamreindriften vil også bli vurdert i det påfølgende utredningsarbeid». [Vår utheving. red.]

I 2004–05 begynte noen i nabobygdene til det planlagte anlegget å bekymre seg for virkningene. De visste ikke så mye om vindkraft, men danna ei lita gruppe som ringte rundt og fikk kontakter og fikk etter hvert mer forståelse for hva vindkraft kan føre med seg.

Det blei sendt konsesjonssøknad for Raudfjell i 2006. Nå var de **mulige** skadevirkningene for reindrifta endra til at «*Direkte arealbeslag er grovt anslått til ca 400 dekar. Indirekte vil beiteland gå tapt som følge av vindturbinene, lyden fra disse og vegene. En kan regne med at reinbeitene i parkområdet vil kunne gå tapt. Allmenn ferdsel og turisme som følger av parken, kan også øke*

tapene og ulempene for reindrifta.» Dette var likevel ikke noe hinder for utbygger, og det skulle vise seg at det heller ikke var det for NVE eller OED.

Da søknaden for Raudfjell blei lagt fram, var motstanden langt større enn den hadde vært for Kvitfjell noen år tidligere. Da NVE ga konsesjon i 2012 var det hele 10 instanser som klaga vedtaket inn for OED, som likevel fastholdt konsesjonen i 2015.

I 2015 blei konsesjonen for Kvitfjell fornya, med en økning i installert effekt fra 160 til 200 MW uten at det blei gjort ny konsekvensutredning. Sjølv om kommunen var mot, ga OED konsesjon og slo sammen konsesjonene, uten at det ble gjort ny konsekvensutredning av de samlede effektene.

I 2017 søkte utbygger om planendring, ekspropriasjon, samt forhåndstiltredelse for Kvitfjell og Raudfjell Vindkraftverk. Denne søknaden omfatta endring av atkomstvegen til fjellet. Dette var en omfattende endring. Det kom inn 28 høringsuttalelser, og alle var imot endringsøknaden. Det var innvendinger i forhold til friluftsliv, jakt og fiske, dyreliv, samla belastning, visuell forurensning, støy, iskast, verdiforringelse av eiendom, reiseliv, drikkevann og reindrift. Videre fremmet Fylkesmannen i Troms innsigelse til søknaden med bakgrunn i virkninger for reindrift.

Mange høringsinstanser krevde at søknaden om endring av hovedatkomst måtte konsekvensutredes for flere temaer, blant annet reindrift, forurensning, friluftsliv, reiseliv og annen næringsvirksomhet.

NVE avviste alt dette og konkluderte: *«Etter NVEs vurdering er saken etter endt høring tilstrekkelig opplyst til å fatte vedtak.»* De ga forhåndstiltredelsen på følgende vilkår: *»Transport av anleggsmaskiner: Før det kan iverksettes transport av anleggsmaskiner på fylkesvei 862 og vei gjennom Sørfjorddalen til Raudfjell, skal lokalsamfunnet informeres om den forestående transportaktiviteten. Transporten skal være ledsaget av følgebil og nødvendig vaktmannskap for å sikre trygg ferdsel langs veien.»*

MTA- og detaljplanen ble sendt ut på høring den 09.11.2017 og igjen kom det ei rekke innvendinger, men i april 2018 godtok NVE disse planene. Vedtaket ble påklaget av Tromsø kommune og Brensholmen vannverk, Fylkesmannen i Troms og reieneier Risten Turi Aleksandersen. I juni 2018 godkjente så NVE MTA og detaljplan for ny/endret adkomstvei. NVE avviste alle klager og sendte dem i april 2019 til OED, som i mars 2020 avviste alle klager.

To-tre dager etter at NVE hadde gitt tillatelse til konsesjonsendring, ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse 20.10.17, var utbygger klar for å sette i gang byggingen. Anleggsmaskiner var allerede fraktet til Kattfjord. Mye tydet på at utbygger var sikker på et positivt vedtak.

Hvem står bak?

Prosjekta på Kvitfjellet og Raudfjellet blei etter hvert slått sammen til ett, med felles adkomstveg og infrastruktur, og har tatt navnet Nordlysvind. I 2017 solgte de lokale interessene konsesjonen til utlandet. Hvem som står bak dette i dag er det ikke lett å få oversikt over. På prosjektets egne nettsider blir det presentert slik:

Prosjektaktører

- *Prosjektutvikler: Norsk Miljøkraft AS og Prime Capital*
- *Utbyggingsansvarlig: Prime Capital v/Siemens Gamesa*
- *Driftsoperatør: Zephyr AS*
- *Kraftkjøper: Alcoa*
- *Eier: Tromsø Vind AS og Raudfjell Vind AS*

Verken Tromsø Vind eller Raudfjell Vind er lokale selskap, de har kontor på Aker Brygge i Oslo og største aksjonær i begge er Nordlicht Holding GmbH & Co. Bak dette navnet igjen står den tyske pensjonskassen Ärzteversorgung Westfalen-Lippe (ÄVWL) og Siemens Project Ventures. Adressa i Oslo er c/o Simonsen Vogt Wiig. Det er et stort advokatfirma med 180 ansatte, og partner i selskapet er Peter Aall Simonsen, styreleder i vindkraftbransjens organisasjon Norwea.

Norsk Miljøkraft AS er derimot registrert i Tromsø, men eid av forskjellige investerings- og holdingselskap, de fleste i Oslo.

*Oppstillingsplass for vindturbiner er sprengt ut midt i reinbeitet.
(Foto: Gudmund Sundlisæter)*

Prime Capital er et tysk selskap som presenterer seg sjøl slik: «Selskapet er en kapitalforvalter som spesialiserer seg i alternative aktivklasser med påvist kompetanse innen absolutt avkastning, infrastruktur inkludert fornybar energi og privat gjeld. Vi tilbyr også omfattende outsourcing av kapitalforvaltning.»¹⁶

Zephyr AS er et vindkraftselskap eid av Vardar AS, Østfold Energi AS og det danske energiselskapet DONG Energy. Østfold Energi er eid av Viken fylkeskommune og kommunene i Østfold.

Hva er så sammenhengen mellom disse? Ser vi på nettsida til advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig, så skryter de av å ha formidla salget av Tromsø Vind og Raudfjell Vind til de to tyske selskapa Nordlicht og Prime Capital.¹⁷

Gjenstår da de som skal bruke krafta, i dette tilfellet Alcoa. Det er et amerikansk aluminiumselskap med produksjon i 12 land. I Norge har de aluminiumsverk i Mosjøen og på Lista. Men dersom strømmen skal selges til Alcoa i Mosjøen, hvorfor kjøper da tyske selskap opp anlegget i Tromsø?

¹⁶ <https://primecapital-ag.com/unabhaengiger-partner-fuer-institutionelle-anleger-en/?lang=en> Oversatt fra engelsk tekst: The company is an asset manager specialised in alternative asset classes with proven expertise in absolute return, infrastructure including renewable energy and private debt. We also offer comprehensive asset management outsourcing.

¹⁷ <https://svw.no/en/news/news/2017/october/simonsen-vogt-wiig-has-recently-advised-clients-in-two-major-wind-power-transactions/>

Kvitfjell i slutten av april 2020, rett før kalving
(Foto: Gudmund Sundlisæter)

«Høyeste standard for miljøanvar»

Sjøl om anlegget har blitt møtt med ei rekke klager og protester, hindrer ikke det utbyggerne å skryte uhemma av hvor miljøvennlig prosjektet deres er:

«På Kvaløya finner vi noen av Norges fineste naturområder. Det blåser friskt, men i fjelltraktene er det et rikt dyreliv. Her har reineiere og lokale bønder funnet et tradisjonelt og trygt levebrød. Den som bygger vindpark i dette vakre området er forpliktet til å gå varsomt fram. Nordlys Vind har en visjon som sier at vi skal strekke oss etter de høyeste standarder som finnes innenfor bærekraft og miljøansvar. Dette betyr at vi må opptre varsomt og med stor respekt for omgivelsene våre. I praksis skal alt vi gjør skje i trygt samspill med menneskene og naturen vi har rundt oss.»¹⁸

Dette har de da illustrert med bilde av rein som ligger fredelig og hviler, trolig i utbyggingsområdet før utbygginga. Videre forteller selskapet hvor fantastisk miljøvennlige de er og at denne utbygginga sikrer mange hundre arbeidsplasser:

«Vindkraft er en fornybar energiressurs. Kraften vi produserer går til aluminiumprodusenten Alcoa i Mosjøen, og bidrar til å sikre mange hundre norske arbeidsplasser. Energien produseres uten skadelige utslipp av CO₂ og NO_x i lokalmiljøet. Vi er stolte av å utvikle vindkraft, vi har kunnskapene som skal til og vet hvordan vi skal ta vare på miljøet rundt oss.»

Adm. dir. Jonny Sørensen i Norsk Miljøkraft sier det slik: **«Noen må jo være med å bidra her. Alle ønsker jo at det skal lyse når man kommer hjem. Da er spørsmålet om vi skal ha forurensa energi eller rein energi. Noe må man være villig til å ofre.»**

Reindrifft med problemer

Som nevnt overlot en av reineierne på Kvaløya i 2015 sin siidaandel til en familie som etablerte ny drift her og kalte seg Dorvvošnjargga siida.¹⁹ Leder for siidaen, Risten Turi Aleksandersen, kommer fra en reindrifftfamilie i Guovdageaidnu som har hatt sommerbeite i Troms, og hennes bror har

¹⁸ <https://nordlysvind.no/>

sommerbeite på Reinøya. Den etablerte siidaen ville ikke godta nykommerne og gikk til rettsak, men tapte saka.

Samtidig som det var interne problemer i reinbeitedistriktet, blei drifta også angrepet utenfra. En av de ivrigste debattantene mot reindrif og samerett i nordnorske medier, Oddmund Enoksen, har lagt seg spesielt etter reindrif på Kvaløya: «Reinbeitedistriktet på Kvaløya består av to siidaer (driftsenheter). Når to siidaer i løpet av et år bare klarer å produsere kjøtt til en samla verdi på rundt kr. 200.000, er det grunn til å spørre om man har med næring eller hobby å gjøre. Det hadde ikke vært grunn til å reise dette spørsmålet hvis reindrif på Kvaløya hadde latt øvrig virksomhet på samme øy være i fred og få lov til å utvikle seg. Være seg bygging av boliger, etablering av alpinanlegg eller fornybar og miljøvennlig energiproduksjon i form av vindturbiner. Men når reindrif legger seg på tverra for nærmest all utbygging og utvikling på Kvaløya, er det grunn til å stille spørsmålet om næring eller hobby.»²⁰

Problemet for Dorvvošnjárgga siida var at da vindkraftutbygginga starta på deres vinterbeite- og kalvingsområde, hadde Per Kitt, som innehaver av den tidlige enerådende siidaen forlenget inngått avtale med Norsk Miljøkraft. Sjøl bruker han området nord og øst for Eidkjosen og blir dermed ikke direkte berørt av utbyggingen.

Lenka seg mot utbygging

Risten Turi Aleksandersen lenka seg fast til en anleggsmaskin i protest mot vindkraftutbvaainaa. (Foto: Gudmund Sundlisæter)

Da nykommerne etablerte seg her, hadde det allerede blitt gitt konsesjon til Kvitfjell, men Raudfjell var ennå ikke endelig avgjort. De sier de kunne ha klart seg uten Kvitfjell, men når begge fjella blir utbygd, vet de ikke hvor de skal gjøre av seg. Det er både kalvingsområde og vinterbeite som går tapt og ingen andre steder å dra. De frykter dette vil være slutten for reindrif i deres siida. Høsten 2018 lenka en av reineierne seg til en anleggsmaskin i protest mot utbygginga. Lokale media synes ikke å være opptatt av naturødeleggelsene eller om reindrif har en framtid her, men mer av hvor

¹⁹ De er kjent fra filmen Reindrømmen, episode om vindkraft: <https://tv.nrk.no/serie/reindroemmen/sesong/1/episode/3/avspiller>

²⁰ <https://nordnorskdebatt.no/article/reindrif-pa-kvaloya-naering>

mye som reindrifta og grunneierne vil få i erstatning, og framstiller det som de «håver inn på utbygginga.»²¹ I følge iTromsø «dreier det seg om en engangsutbetaling på 400.000 kroner som betales ut direkte til siidaen. I tillegg har reineierfamilien fått hjelp til å samle inn flokken og føring under anleggsperioden tilsvarende 300.000 kroner. Ut over dette står 6,1 millioner kroner og venter på utbetaling til reinbeitedistriktet.» Det hjelper imidlertid lite dersom det ikke lenger er mulig å drive reindrift der. På grunn av uenigheten mellom siidaene er erstatningssummen ennå ikke utbetalt.

Ingen forståelse

Fra utbygginga starta har Dorvvosnjargga siida fått føle at utbygger ikke har brydd seg om å følge verken konsesjonsvilkår eller MTA-plan. Det var satt et vilkår om at utbygger skulle lage en kommunikasjonsplan sammen med reindrifta som skulle godkjennes av NVE før oppstart. Dette ble ikke fulgt. Det hadde ikke vært noen kommunikasjon mellom partene før selve anleggsarbeidene startet, og reindriftssiidaen fikk tilfeldig vite at sprenging skulle starte to dager etter. Dette skjedde mens reinflokken var spredt over hele Raudfjell og Kvittfjell. Da siidaen tok kontakt med NVE, fikk de til svar at dette var et privat anliggende mellom utbyggeren og siidaen, som ikke angikk NVE. Dette er bare et av mange eksempel på at utbygger ikke bryr seg om å varsle eller ta hensyn til reindrifta og på at NVE ikke vil ta det ansvaret de har for å etterse at konsesjonsvilkår blir oppfylt.

Først i midten av 2018 blei kommunikasjonsplanen, som skulle vært på plass før utbyggingen startet, ferdigstilt av utbygger og sendt til NVE for godkjenning. NVE etterlyste aldri denne planen på eget initiativ. Utbygger har ikke vist hensyn til reindrifta, og har bare gjort hva de er blitt pålagt. Et eksempel er at MTA planen sier det skal settes opp en port der anleggsveien krysser sperregjerdet, for å hindre at rein skal komme inn i anleggsområdet om sommeren. Porten blei først bygd etter utallige purringer, men den har ofte blitt stående åpen med den følge at reinen har trukket inn i anleggsområdet.

Siidaen sier de opplever en arroganse fra utbygger ved at de ikke viser hensyn og respekt for den andre parten som utøver sin næringsvirksomhet her.

Stort bedre erfaringer har de ikke med OED. Siidaen hadde konsultasjonsmøte med OED i februar 2018. Risten Turi Aleksandersen forteller: «Sett i ettertid var ikke det møtet vi hadde med OED et møte hvor vi reelt drøftet hvordan OED i sin saksbehandling skulle ta hensyn til reindriften i området. Det var et informasjonsmøte hvor vi fortalte om vår reindrift og hvor OED ikke sa et ord om hvilke muligheter de hadde til å hensynta oss i deres saksbehandling. Det ble et møte hvor vi ble "lurt" til å ramse opp hvilke avbøtende tiltak som kunne fungere for oss. Når vi så hadde gjort det, var konklusjonen deres at reindriften har kommet med en liste over avbøtende tiltak, og det viser at tiltaket er gjennomførbart med noen avbøtende tiltak. På møtet var de tydelige på at de ikke kunne ta hensyn til reindrifta fordi utbygger hadde tidsnød pga. krav om ferdigstillelse for å få det grønne sertifikatene. Det betydde at anleggsstopp i kalvingstid ikke var aktuelt å sette som et vilkår fra OEDs side. Til det var hensynet til utbyggers fremdriftsplan for viktig. På dette konsultasjonsmøtet spurte vi også spesifikt hva som skjer dersom utbygger ikke er ferdig med utbyggingen våren 2020. Da fikk vi et krast svar tilbake fra OEDs ansatte at vi måtte skjønne det at det ikke var nødvendig å planlegge for avbøtende tiltak for våren 2020, for da skal utbyggingen være ferdig.»

Det har kostet siidaen omlag 100 000 kr. i advokathonorar for å få utbyggerne til å etterleve noen av vilkårene for godkjenningen av MTA planen. Siidaen har så langt bare fått dekning for materialutgifter til gjerder, gjeting i kalvingstid og helikopterhjelp til samling. Utbygger fastholder at disse utgiftene skal trekkes fra erstatningsbeløpet som er avtalt med reinbeitedistriktet.

²¹ <https://www.itromso.no/nyheter/2018/10/12/Vindm%C3%B8lleparken-m%C3%A5-betale-ut-millioner-til-reindrifta-grunneiere-og-kommunen-17681099.ece>

Vil ikke stanse for kalving

Sjøl om konsesjonene var gitt for lenge siden, kom ikke anleggsarbeidet i gang før 2017, og da med vilkår om at det skulle være avslutta til 01.06.2020. Dette klarte ikke utbygger å oppfylle og søkte om utsettelse til utgangen av 2020. Søknaden blei innvilga av NVE, men på vilkår av at anleggsarbeidet skal stanses i kalvingsperioden 01.05.–15.06. Dette vilkåret vil ikke utbyggeren finne seg i, og krever i brev til NVE at anleggsarbeidet må få fortsette uten stans. De klager over hvor mange millioner de vil tape på å stanse arbeidet og skriver at «*Vi anser det uansett som uproblematisk for reinsdyra å kalve i anleggsområdet ...*» (!). Brevet er underskrevet for utbyggerne av advokat og Norwea-leder Peter Aall Simonsen, som styremedlem i Tromsø Vind og Raudfjell Vind. NVE ga da reinbeitedistriktet og andre lokale interesser 1 døgnns frist til å uttale seg om saka! NVE avslo å gi tillatelse. Utbygger klaga videre til OED, som ga utbygger medhold, og anleggsarbeidet får fortsette. Igjen skyver myndighetene ansvaret over på utbygger og reindrifra: «*Gjennomføring av anleggsarbeid og drift av vindkraftverket i kalvingsperioden 1. mai til 15. juni reguleres gjennom avtale med Dorvvošnjárgga siida.*»

Siidaen savner at en statlig myndighet tar ansvaret med å se til at MTA vilkår følges i stedet for å legge ansvaret over på reindrifra. De tvinger reindrifra til å gjøre direkte avtaler med utbygger, og bruker så disse avtalene til å frasi seg sjøl ansvar.

Olje i drikkevannet

I mai 2020 kom det fram at det fra anleggsområdet har lekket olje til drikkevannet til de nærmeste bygdene. Det var en ansatt hos entreprenøren som varsla om det, man han fikk da umiddelbart sparken. Naboene til anlegget har observert at det har blitt kjørt lastebiler med hvite duker som skal suge opp oljen. Men det kan ikke forhindre at drikkevannet til boliger og en skole er forurensa på ubestemt tid.

Mattilsynet er kritisk, men har vært tilsidesatt i hele prosessen.

Fálesrášša – Seier til reindriftingsungdommen

Fálesrášša er et fjellplatå i tidligere Kvalsund (Fálesnuorri) kommune (nå del av Hammerfest), øst for Repparfjorden (Riehppovuotna). Det er vurdert som godt egna til vindkraft, men det er også helt sentralt sommerbeite i reinbeitedistrikt 21 Gearretnjárga, og utbygging her vil ramme både kalvingsland, beite-, trekk- og lufteområde. Dersom planen med utbygging av vindkraft over hele Fálesrášša hadde blitt gjennomført, ville det trolig vært slutten for reindriften i dette distriktet. Nå blei vindkraftplanen stoppa, i alle fall i denne omgang, men det skremmende er å se hvor mange som var villige til å ofre naturen og reindriften her for vindkraft, blant dem NVE, Kvalsund kommune, Finnmarkseiendommen og avisa Ságat. Og trusselen er ikke over, for ved NVEs forslag til Nasjonal Ramme i 2019 la man opp til omkamp om Fálesrášša.

«Reindriften må samarbeide»

I 2010 sendte Finnmark Kraft melding til NVE om at man ønska å bygge et vindkraftanlegg med 140 turbiner og en samla effekt på 430 MW. Det var det største enkeltanlegget som var meldt i Norge til da. Direktøren for selskapet uttrykte at plasseringen av anlegget var *«ideell med tanke på nett og forbruk og at kortreist kraft ut til olje- og gassindustrien i Finnmark gjør dette til et svært strategisk område.»* Samtidig understreka han at *«reindriften og andre lokale brukere må samarbeide om planene før det blir noen utbygging»*. Dette samarbeidet blei det aldri noe av, for både distriktet og NRL sa tvert nei til utbygging. Distriktsleder Anders J. M. Sara sa at med dette anlegget vil det bli umulig å drive med rein her. Finnmark Kraft trakk seg likevel ikke, men satte i gang arbeidet med søknad og konsekvensutredning.

Finnmark Kraft er et selskap danna av ei rekke mindre kraftlag i Finnmark, og grunneieren Finnmarkseiendommen (FeFo). FeFo er oppretta etter finnmarksloven av 2005, som forplikter dem til å sørge for at *«grunn og naturressurser i Finnmark forvaltes på en balansert og økologisk bærekraftig måte til beste for innbyggerne i Finnmark og særlig som grunnlag for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.»* Dette har ikke hindra Finnmark Kraft å være en aktiv pådriver for vindkraft, også i direkte strid med reindriften og Sametinget, som igjen har halve styret i FeFo.

*Fálesrášša sett fra Stállogárggo.
(Foto: Svein Lund)*

«Eventuelle virkninger»

31.08.2011 sendte NVE brev til Finnmark Kraft med fastsetting av konsekvensutredningsprogram. Dette brevet er i all hovedsak et standard brev som går til alle utredere, med et generelt avsnitt om reindrift. Der står bl.a. «*Eventuelle virkninger av det planlagte vindkraftverket skal sees i sammenheng med eventuelle andre planer om vindkraftverk i nærheten.*» Dette er sendt ut etter at reindriften har ettertrykkelig sagt fra at dette inngrepet vil bli slutten for reindriften der. Likevel presterer NVE å snakke om «**eventuelle virkninger**». Det er bare andre vindkraftplaner som skal tas hensyn til, andre inngrep i samme beiteområde skal ikke vurderes. NVE ber altså ikke om vurdering av samla eller kumulative virkninger av inngrep, på tross av at dette skal gjøres ifølge forskrift om konsekvensutredning. Resultatet blir at hvert inngrep vurderes for seg, som om andre tidligere inngrep ikke eksisterte. Nettopp dette er vurdert av reinbeitedistriktene som et stort problem i undersøkelsen som er referert i kapittel C1. Blant NVEs krav til reindriftsutredninga er «*Eksisterende kunnskap om vindkraftverk/kraftledninger og rein skal kort oppsummeres*». Spørsmålet er da hvilken «eksisterende kunnskap» man velger, kunnskapen til reindriften eller utredningene som er laga for å få gjennom utbygginger. Resultatet viser at man har valgt det siste.

I løpet av et par måneder var konsekvensutredningene ferdig, med utredning for reindrift ved Bioforsk og naturmangfold ved Ambio miljørådgivning. At dette gikk så fort kan vel ikke først og fremst godskrives disse konsulentenes enorme arbeidskapasitet, men at utredningene er skrivebordsarbeid med klipp og lim fra forskjellige kilder. Vi siterer fra NVEs oppsummering²², som viser at utredninga bygger nettopp på de «kunnskapsoversiktene» som er laga for å legitimere inngrep (se kap. D3): «*I følge konsekvensutredningen kan det forventes at reinen vil venne seg til vindturbinene over tid, og i stor grad gjenoppta bruken av arealene.*» Dette er en påstand som særlig miljøet rundt konsultentselskapet Naturrestaurering AS har gjentatt over lang tid, men som er stikk i strid med reindriftsutøvernes erfaringer. Videre viser oppsummeringa hvor tynt kunnskapsgrunnlaget for vedtaka er: «*utredner antar at reinen sannsynligvis kan finne alternative luftingsområder utenfor planområdet*».

Ingen viktig natur?

Utredninga om naturmangfold kan studeres som et eksempel på et natursyn som fragmenterer naturen etter «vitenskapelige» kategorier, og bare ser det som er på rødliste som verdt å ta vare på. Dette sitatet er typisk: «*Det vestlige alternativet for nettilknytning krysser to viktige naturtyper ved ytre del av Repparfjordelva. De aktuelle naturtypene er «Stor elveør E04» og «Gråor-heggeskog F05». Begge har middels verdi. ... Bortsett fra naturtypene som er nevnt ovenfor vurderes tiltaksområdet å ha liten verdi for naturtyper og vegetasjon*». På samme vis blir fuglelivet karakterisert som «*representativt for distriktet og vurderes å ha liten verdi*». Det er altså bare den spesielle naturen som er verdt å ta vare på. Den alminnelige og representative naturen kan bare ødelegges.

Høsten 2011 skjedde det så to endringer med prosessen. Finnmark Kraft gikk nå i kompaniskap med Fred Olsen Renewables og danna Aurora Vindkraft²³, som overtok prosjektet, og søkte konsesjon allerede 15.11.2011, to og en halv måned etter at NVE hadde gitt retningslinjer for konsekvensutredning. Nå blei prosjektet nedskalert fra 140 til 60 vindturbiner, noe som søkerne hevda at de hadde gjort av hensyn til reindriften og for å møte dem på halvveien. En annen forklaring kan være at det rett og slett verken var lokalt behov eller nettkapasitet for et så enormt anlegg som det som opprinnelig var planlagt.

²² Aurora Vindkraft AS. Fálesrásša vindkraftverk. Kvalsund kommune, Finnmark fylke. Bakgrunn for vedtak. 11.031.2013

²³ Dette samarbeidet kalte seg også ei tid Finnmark Fornybare Energiutvikling

11.01.2013 ga så NVE konsesjon, på tross av alle innvendingene som var kommet både fra reindriften, fra Miljøvernforbundet, Finnmark Fylkeskommune, Direktoratet for Naturforvaltning, Riksantikvaren og Sametinget.

«Tatt hensyn til urfolksvern»

Vi siterer noe av argumentasjonen fra Aurora og NVE som viser hvordan de forholdt seg til klagen fra reindriften og andre. Vi har utheva noen deler, som taler for seg sjøl. Når reindriften gjennom både distriktet og områdestyret, samt Sametinget iherdig og konsekvent setter seg mot et tiltak gjennom flere års saksbehandling, hevder utbygger og NVE fortsatt at de har tatt hensyn til reindriften: *«NVE gjør blant annet gjeldende at kunnskapsgrunnlaget er godt nok og at det derfor ikke foreligger noen saksbehandlingsfeil. NVE viser til at konsekvensutredningen er utført i samsvar med gjeldende krav til slike utredninger, og at det er **tatt hensyn til samiske folks urfolksvern.**»*

Søkeren Aurora vindkraft ga også sin kommentar: *«Videre mener Aurora at det ikke har fremkommet noen nye opplysninger som endrer faktagrunnlaget og konklusjonen i fagutredningen. Det vises til at Aurora **av hensyn til reindriften allerede har redusert omfanget av Vindkraftverket betydelig.** Anleggsveien og kraftledningen har også blitt **søkt tilpasset reindriften sine interesser.** Tiltakshaver **mener også at nyere forskning tyder på** at reindriften tilpasser seg vindkraftverk og understreker samtidig at de ønsker å komme frem til en løsning med reindriften.»*

For seint å protestere?

Det var først etter at konsesjonen var gitt at protestene virkelig tok av. NVEs vedtak blei påklaga av Norges Miljøvernforbund, ungdom i Gearretnjårga, Reinbeitedistrikt 21 og Områdestyret for reindriften i Vest-Finnmark.

Naturvernforbundet kom først nå på banen, og fylkeslaget protesterte gjennom innlegg i avisene. Svaret fra utbyggerne kom straks, ved adm. dir. John Masvik i Finnmark Kraft, som uttrykte at siden den formelle høringa er avslutta, nytter det ikke lenger å protestere, og saka må gå sin gang. Naturvernforbundet svarte på dette og dette svaret forteller mye om vilkåra for å komme med innvendinger mot vindkraftplaner:

«Bare i Finnmark er det til nå lansert planer om 24 vindkraftanlegg, med varierende antall vindmøller. Pr. idag er 6 gitt konsesjon, 10 under behandling, 4 er avslutta og 4 er avslått. Fortsatt er kraftselskapa på leiting etter nye områder, og tallet vil sikkert øke framover. Masvik sier at alt av konsekvensutredninger ligger ute på nettet, og han oppfordrer folk til å lese. Hjertelig takk for tilbudet!

Vi har gått inn på NVEs oversikt over dokumenter for Fálesrášša. Der er 22 dokumenter, blant dem fagutredninger for reindrift (29 sider), naturmangfold (39 sider) og friluftsliv (36 sider). Om disse er typiske for utredningene, kan vi anslå et dokumentgrunnlag for denne utbygginga på 770 sider. For 24 utbygginger anslagsvis 18.000 sider bare på vindkraftsaker. Dette skal ikke bare leses, men forstås og så skal man ha teknisk kunnskap og lokalkunnskap til å kunne kontrollere om det som står det stemmer, for så å skrive grundige høringsuttalelser egna til å overbevise konsesjonsgiver eller ankeinstans i Oslo. Dette er vilkåra for å drive naturvern på utbyggernes og myndighetenes premisser i dagens Norge.»²⁴

Det spesielle med denne saka var at ungdommer fra Gearretnjårga tok ledelsen i kampen. Blant annet presenterte to av ungdommene saka på fylkesårsmøtet i Naturvernforbundet i Finnmark. Konklusjon fra deres presentasjon:

²⁴ <https://naturvernforbundet.no/finnmark/kraft/for-seint-a-verne-naturen-article31072-2042.html>

«En vindmøllepark på 60 vindmøller vil rasere reinens kjerneområde, deriblant kalvingsområder og luftingsområder som er livsviktige for reinen. Den slette topografien har gjort at reinen er veldig sky, og et eventuelt industriområde vil føre til uante konsekvenser. Den tradisjonelle reindriften i Gearretnjárga vil ha sett sine dager om en utbygging kommer i gang. En levevei, en urgammel næring kan ha gått tapt»

Ungdommen skreiv debattinnlegg i avisene og de klarte å få til et direkte møte med olje- og energiminister Ola Borten Moe.

Miljørasering av dimensjoner - Fálesrášša vindkraftverk

15.02.13

Når historien en dag skal skrives om naturvern, er vi ganske sikre på at reindriften vil bli omtalt med gullbokstaver som en av de fremste miljøvernerne i historien. Selv om vi har vandret og levd i disse områdene i årtusener, har ikke vår drift og aktivitet etterlatt seg skjæmmende sår og bautaer i naturen, med ett mål for øye, nemlig å sikre videre eksistens for kommende generasjoner. Dessverre har NVE nå gitt konsesjon til miljørasering av dimensjoner, som ingen ennå aner konsekvensene av.

Som unge reindriftsutøvere i reinbeitedistrikt 21 Gearretnjárga uttrykker vi stor bekymring for at Fálesrášša vindkraftverk i Kvalsund kommune i Finnmark blir realisert. Vi tar dette svært alvorlig og tungt, og er veldig bekymret og redd for vår framtid i Gearretnjárga. Dette medfører uvisse konsekvenser for både reinen og oss, og tynger oss psykisk.

Våre prinsipper og verdier som vi er vokst opp med, tilsier at man skal ta vare på reinen, og sørge for at de har

det best mulig til enhver tid. Vindmøllebygging går imot disse prinsippene og verdiene, og vi er redd for reaksjonene til flokken.

Dersom vindkraftverket realiseres, vil dette medføre en katastrofal rasering av vårt sommerbeitedistrikt. Dette er et område som er grunnlaget for vår reindriften, og i tillegg medfølger veiutbygging til hver enkelt vindmølle. Det er påvist at reinen skyr vindmøller med omtrent 5 km radius. Spesielt utsatt er simlene i den sårbare kalvingstiden. Simlene vil abortere eller forlate kalvene etter fødselen hvis de blir skremt og stresset.

Påstanden om at reinsdyrene blir vant til vindmøller stemmer ikke, siden dette er dyr som ikke er tamme, og ikke ser noe til menneskelig aktivitet gjennom sommeren. Store, støyende vindmøller med tilhørende trafikk er noe reinen ikke kan tilpasse seg. For å sette ting i perspektiv, ville man ha tillatt en lysmast midt på en fotballbane, eller en rockekonsert på fødestua?

Det sier seg selv at det ikke

vil være plass til å opprettholde videre drift slik det hittil har vært, uten konsekvenser. Hvor skal reinen gjøre av seg, og vil det være plass til alle nåværende i distriktet å fortsette med videre drift? Hvem skal måtte avslutte sin levemåte, og hvem er det opp til å bestemme?

Vindkraftverket vil ikke bare ødelegge for dagens utøvere, men for fremtidige generasjoner i uoverskuelig framtid. Å miste sin identitet og tilhørighet er svært tyngende psykiske faktorer. Helheten av vindmølleparken og konsekvensene det medfører blir for stor for at man kan klassifisere det som «middels negativ», som det har blitt gjort av NVE.

Reinbeitedistrikt 21 Gearretnjárga har vært brukt til reindriften gjennom tidene. Reindriften er ikke bare en arbeidsplass, men det er en levevei, identitet og kultur, en plass hvor urfolkene har holdt seg til, hvor vi samer hører til, hvor vi har livnært oss, hvor vår identitet er blitt til, og er forblir. Derfor er det fullstend-

ig uakseptabelt at man ødelegger vår framtid, kultur og levevei. Hvorfor har Aurora vindkraftverk AS større rettigheter til å disponere Fálesrášša enn Gearretnjárga reinbeitedistrikt? Vi har ikke gitt samtykke til rasering av naturen.

Hvorfor skal vi bli fratatt arbeidsplasser og fremtiden, og hvor riktig er det å frata allerede eksisterende arbeidsplasser fra en allerede etablert næring, med store ødeleggende, midlertidige arbeidsplasser? Nyere forskning viser at vindmøllekraft ikke er økonomisk og økologisk regningsvarende, og ellers i Europa er vindmøllekraft på vei ut.

Reinbeitedistriktet er allerede under stort press med blant annet hytteutbygginger, alpinanlegg, linjentransformator, og vi føler at samisk kunnskap om reinens adferd ikke har blitt vurdert og tatt hensyn til. Konstant press mot næringen hindrer oss i å fremme utviklingen av reindriften.

Vi må spørre hvorfor ingen tar oss på alvor? Utbygginger tenker ikke på hvordan vi rea-

gerer når de tar livsgrunnlaget fra oss. Urfolksperspektivet og menneskerettighetene er ikke belyst. Skal det være så lett å ta fra oss vårt beiteland, reindriften og fremtiden? Beiteland er grunnlaget for reinen. Vi er vokst opp i reindriften, arvet beiteområdene, fått eget merke, rein og tilhørende kunnskap fra foreldre og slekt. Slik har det vært i generasjoner.

Reindriften er en viktig kulturbærer. Skal hele vår identitet, vår rein, vår framtid, vår kultur bare tas fra oss og raseres uten videre? Er det slik at miljøperspektivet må vike for fylle opp en allerede velbeslått statskasse, og at staten utstraffet kan ta seg til rette og drive hærverk på annenmanns land?

Dette kan vi på ingen måte gå med på!

Inger Måret Anne Eira
Ante Máhtte Eira
Ellen Karen Anne A. Sara
Risten Biret Elle Eira
Áslat Issát Eira

ungdom fra Gearretnjárga reinbeitedistrikt

Innlegg i avisa Ságat, skrevet av ungdommer fra Gearretnjárga reinbeitedistrikt

Samtidig jobba også tilhengerne av utbygginga aktivt for å opprettholde konsesjonen. Blant dem var ordfører i Kvalsund, som argumenterte med at man måtte få vindkraft av hensyn til sjøsamiske interesser.

Sametinget, som i starten bare hadde engasjert seg i kulturminner, kom nå også på banen for reindriften, og sametingspresidenten forhandla direkte med departementet. Sametinget hadde tidligere også sagt nei til 420 kV ledning fra Balsfjord til Skaidi, men gikk nå med på å skrinlegge protestene mot denne, mot at Fálesrášša blei berga. Dette kom sjølsagt ikke inn i det endelige vedtaket.

Vel to år etter at NVE ga konsesjon, blei denne så avslått av OED. Fra OEDs begrunnelse for avslaget: «Departementet har lagt stor vekt på at planområdet er av særlig stor betydning for reindriften. Dette gjelder både som kalvingsland, luftingsplass og trekkområde. Videre har departementet lagt vekt på at distriktet vil bli negativt berørt av nytt 420 kV-anlegg inn mot Skaidi. Etter departementets syn er det fare for at summen av Vindkraftverket og ledningsanlegget kan være til hinder for at reindriften i distriktet kan opprettholdes i det omfanget den har i dag. Etter dette har departementet kommet til at det ikke er grunnlag for å gi konsesjon til Fálesrášša vindkraftverk.»

Omkamp?

Så skulle det være over, men så enkelt var det ikke. Blant dem som ropte på omkamp var den «samiske» avisa Ságat, som på lederplass 17.03.2015 foreslo at kommunen skulle love 1/3 av eiendomsskatten til reinbeitedistriktet, for at de skulle godta utbygginga.

En ny omkamp starta da NVE våren 2019 la fram Nasjonal Ramme for vindkraft. Her var Fálesrášša inkludert i det eneste området i Finnmark som blei regna som særlig aktuelt for utbygging. Sjøl om denne ramma nå er trukket tilbake, er det et alvorlig varsel om at Fálesrášša ikke er sikra en gang for alle.

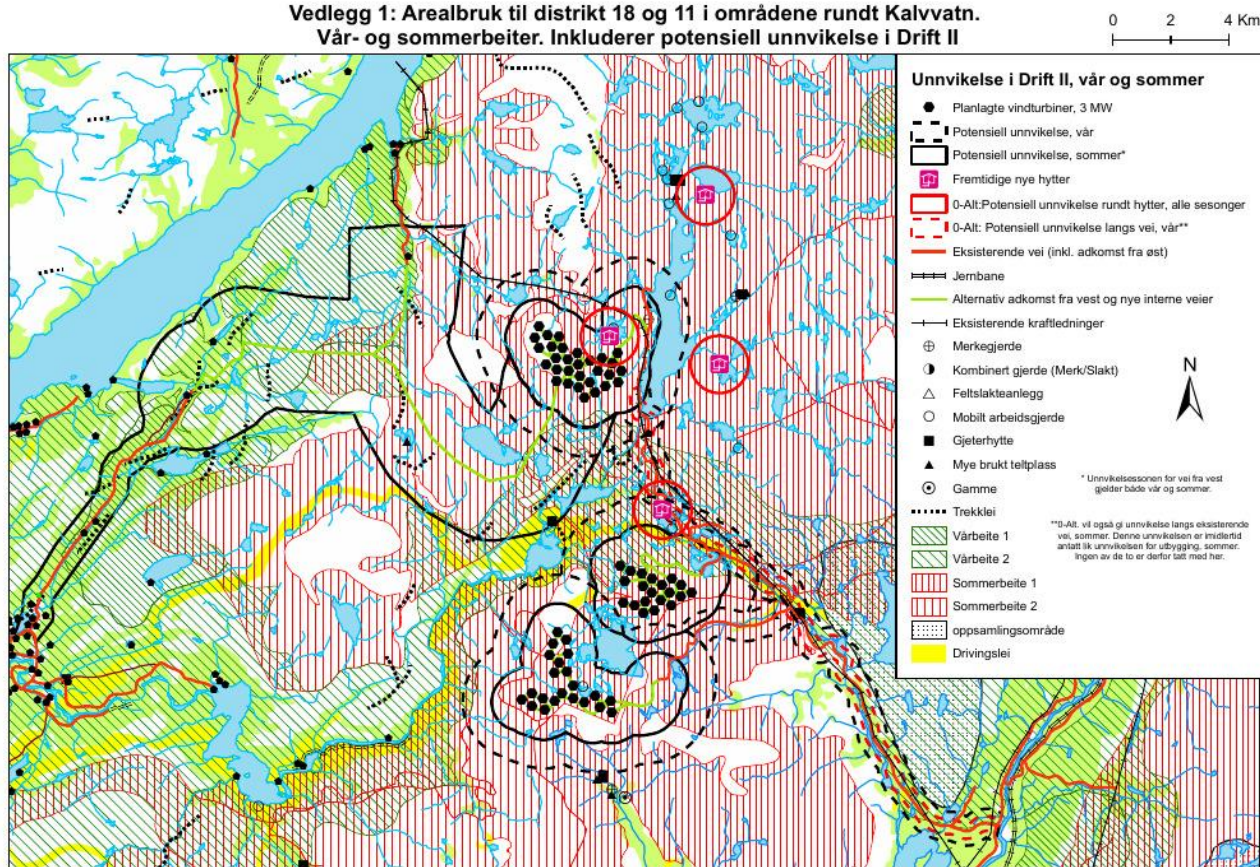
Kalvatnan – OED ga etter for folkeretten

«På grensen mellom Nord-Trøndelag og Nordland ligger det en perle av et fjellområde, Gaelpie/ Kalvatnet. Her har samene i Åarjel-Njaarke og Voengelh-Njaarke levd og virket i generasjoner. Her har de sitt sommerparadis. Barn, unge, voksne og eldre samles her hver sommer for å merke de nyfødte reinkalvene som skal føre reindriften videre til nye generasjoner. Her overføres kunnskap mellom generasjoner, en kunnskap som ikke kan læres på skolebenken, men som må læres gjennom praktisk deltakelse. Slik har det alltid vært og slik vil jeg at det fortsatt skal være.

Men det ønsker ikke Bindal kommune og Fred. Olsen. Nei, de vil ta strupetak på reindriften og ødelegge denne naturperlen, som er helt avgjørende for at reindriften for Åarjel-Njaarke og Voengelh-Njaarke skal kunne ha et eksistensgrunnlag også i framtiden. De vil sette opp 72 vindturbiner i området, med NVEs velsignelse.»

Slik starter et innlegg 14.08.2015 av Ellinor Jåma, leder i Norske Reindriftssamers Landsforbund. På denne tida hadde allerede NVE gitt konsesjon, men vedtaket var klaga til OED. 11.11.2016 avslo OED konsesjonen. Hva hadde skjedd i mellomtida?

Vedlegg 1: Arealbruk til distrikt 18 og 11 i områdene rundt Kalvatnan. Vår- og sommerbeiter. Inkluderer potensiell unnvikelse i Drift II

1. Illustrasjon: Kart fra konsekvensutredninga for vindkraftverk ved Kalvatnan.

Inngrep på inngrep

Hele 40 km² ville gå med til anlegget, som Fred Olsen Renewables ville sette opp i kalvings- og sommerbeiteområdet til to reinbeitedistrikter. Disse distrikta hadde måttet tåle store inngrep gjennom vannkraftutbygging på 1970-/80-tallet. Tre vann ble oppdemt og det beste sommerbeitet beslaglagt. Reindriften måtte tilpasse seg til tunneller, skjæringer i fjell og overføringslinjer. Deler av beiteområdet er privat eid, og her blei det bygd hytter og eksklusive jakt- og fiskeretter blei solgt til rikfolk. Vannkraftutbygginga åpna området for allmenn trafikk, med at en veg som etter konsesjonsvilkåra skulle være stengt, i praksis blei åpen. Som om det ikke var nok, kom det ei tilleggsutbygging på 2000-tallet og det har vært bygd ei rekke småkraftverk.

Men for NVE var ikke disse inngrepa noe argument mot utbygging, snarere tvert om. Man hevda nemlig at at siden det allerede er utbygd demning og store kraftlinjer i samme område, vil utbyggingen av vindkraftanlegget ikke gjøre noe fra eller til for reindriften.

Hvert av distrikta har også vindkraftanlegg på sine vinterbeiter. Det gjelder Hundhammerfjellet for Voengelh-Njaarke og Vikna og Ytre Vikna for Åarjel-Njaarke. Alle disse områdene har ført til reduksjon av beiteområdet.

Mangelfull utredning

Planen om vindkraftutbygging ved Kalvvatnan blei lansert i 2006. Da uttalte Reindriftsforvaltninga at dette blir ikke noe av, det skulle reindriften i området bare ta med knusende ro. Dette bidro nok til at reinbeitedistrikta da ikke fullt ut innså alvoret i planen. Likevel fikk de snart erfare at planene gikk vidare, med melding og konsekvensutredning. Utredninga om reindriften var skrevet av Sindre Eftestøl, Jonathan Colman og Kjetil Flydal. De går igjen i ei rekke utredninger, og er tydeligvis svært ønska av utbyggere. Daværende distriktsleder i Voengelh-Njaarke, Mads Kappfjell, karakteriserer utredninga som «så mangelfull som mulig». Distriktet sendte klage der de påviste direkte feil i utredninga. Områdestyra for reindriften i Nordland og Nord-Trøndelag ga innsigelse til søknaden, uten at det førte fram. Namsskogan kommune gikk også mot planen, i motsetning til Bindal kommune, som støtta søknaden.

*Samling ved Kalvvatnan mot utbyggingsplanene, sommeren 2016
(Foto: Kjell Derås)*

Ungdommen protesterer

Sjøl om mange hadde protestert også før NVE ga konsesjon, var det først etter det at motstanden virkelig tok av. Det blei oppretta ei samarbeidsgruppe og ei egen ungdomsgruppe med sterkt engasjement. Blant dem som nå deltok i motstanden var Sametinget, NSR, NRL, Naturvernforbundet, NU og den sørsamiske menigheten Saemien Åalmege.

– Vi som driver i reindrifta er vant til at vi må skrive høringsuttalelser og protester mot inngrep i våre områder. Men vi er ikke vant til å bruke media. Nå måtte vi skaffe oss en mediastrategi, sier Mads Kappfjell.

– NVE og andre myndigheter er vant med å bare forholde seg til distriktsledere og siidaandelshavere. De ser ikke at reindrifta er mye mer, at den omfatter hele familiene. Hos oss har vi veldig engasjerte ungdommer, og innsatsen deres var svært viktige i kampen. En av de første som skreiv noen sannhetens ord til myndighetene var Elsa Marja, som da bare var 14 år.

Under klagebehandlinga var det befaring med OED. Da gjorde ungdommen seg veldig bemerkta. De klarte å få til et eget møte med OED der de fikk 45 minutter til å legge fram saka. Ungdommen vår var da inspirert av Gearretnjárga reinbeitedistrikt i Finnmark, som var det første tilfellet av at ungdom sto fram og kjempa for si framtid i reindrifta med å gå mot vindkraftutbygging.

– Ved sida av vår egen kamp var det viktig at vi fikk støtte fra folk utafor reindrifta. Naturvernforbundet vedtok i 2015 å prioritere to særlig skadelige vindkraftsaker: Siragrunnen og Kalvvatn. Det betydde mye for oss at hele organisasjonen engasjerte seg, sier Mads, som sjøl har engasjert seg i Naturvernforbundet og hatt tillitsverv både lokalt og på fylkesplan. En annen god støtte har vært den sørsamiske menigheten. Den bruker å arrangere årlig gudstjeneste i Kalvvatn. I 2015 brukte vi den anledninga til å lage ei kjempemarkering, med rundt 200 deltakere og ei rekke appeller, bl.a. av ordføreren i Namsskogan.

– Det har vært stor forskjell på reaksjonene i de to berørte kommunene, forteller Betty Kappfjell, som er styremedlem i Voengelh-Njaarke og har vært leder for Nordland reindriftssamers fylkeslag. – Mens vi har hatt god støtte i Namsskogan, har det i Bindal vært nesten enstemmig støtte til utbyggingsplanene. Når vi har vært der på befaring har vi hatt et bestemt inntrykk av at vi er uønska.

Representanter for reinbeitedistrikta fikk møte FNs spesialrapportør for urfolksspørsmål, i lag med representanter for alle sametinga.

- Hun hadde veldig stor forståelse for vår sak

Reineiere fra Namdalen fikk møte FNs spesialrapportør på urfolkssaker, Victoria Tauli-Corpuz.

BIRGER AARMO
birger.aarmo@namdalsavisa.no
909 63 298

HEMAVAN: Under torsdagens konferanse i Hemavan i Sverige om situasjonen for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter for urfolkene i Norge, Sverige og Finland, var det flere urfolkssaker som ble løftet fram spesialrapportøren Victoria Tauli-Corpuz fra FN. En av sakene var vindkraftutbygging i Kalvvatnan.

- Det var fint å få løftet fram saken på et internasjonalt nivå, sier Nils Johan Kappfjell, som var en av flere som fikk møte FN sin representant.

Tillatelsen til utbygging av 72

vindmøller som ble gitt av NVE er klaget inn for Olje- og energidepartementet, OED. Svar derfra ventes før jul.

- Vi vet ikke hva utfallet av saken blir, så vi forbereder oss på hva som helst. Derfor var det bra å få belyst saken for FNs spesialrapportør, Victoria Tauli-Corpuz, hvor vi fikk orientere om konsekvensene av vindmølleparken.

- Hun hadde veldig stor forståelse for vår sak, og viste stort engasjement. Hun er nå kjent med saken vår.

Også sametingspresidentene fra Norge, Sverige og Finland var med på møtet.

- Det var spesielt å fortelle om vår situasjon til personer som forsto oss og som til og med kommer fra den andre siden av jordkloden, sier Kappfjell.

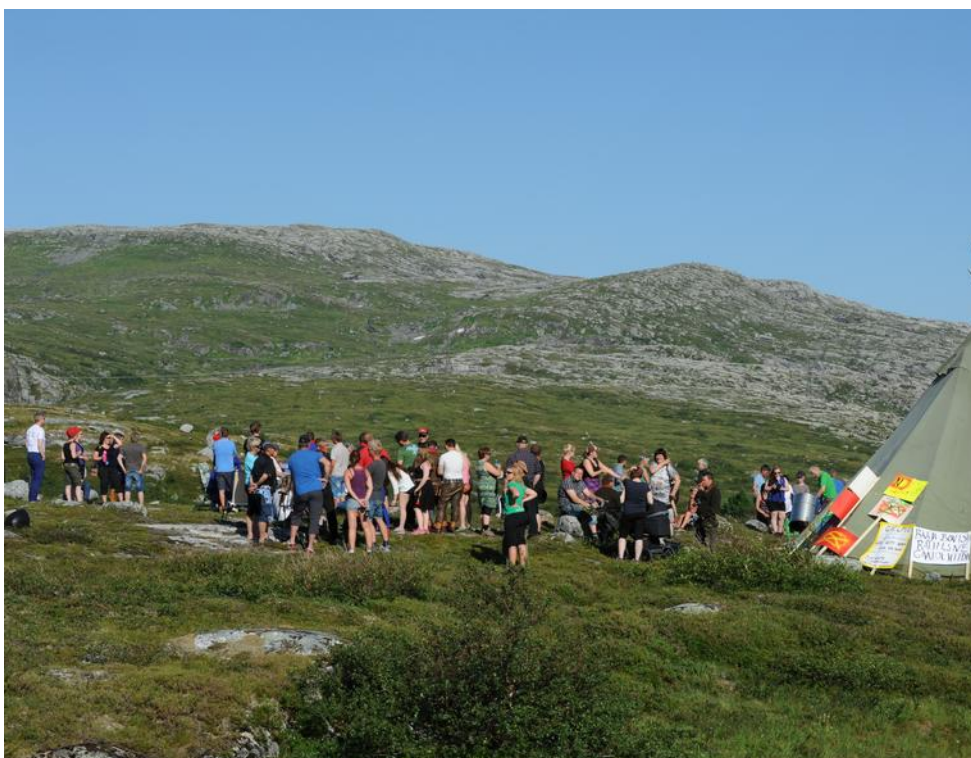

MØTTE FN SIN REPRESENTANT: Reindriftssamene som driver inne ved Kalvvatnan fikk møte både sametingspresidentene og FN på torsdag. Fra venstre: Sanne-Marja Utsi, sametingspresident Aili Keskitalo, Mats Kappfjell, Stein Jønsson, FNs spesialrapportør på urfolkssaker, Victoria Tauli-Corpuz og Nils Johan Kappfjell.

Reindrift, språk og kultur

Ved sida av naturinngrepa og de næringsmessige tapa for reinbeitedistrikta, la motstanderne av vindkraftprosjektet stor vekt på betydninga for samisk språk og kultur. Sørsamisk er regna som et svært trua språk og det er ikke lenger mange som snakker det. Men disse to distrikta hører til de få der sørsamisk fortsatt brukes som morsmål og som arbeidsspråk i den daglige driften. Mens samisk språk mange steder dør ut med de eldre, er det her en sterk oppvoksende generasjon som er opptatt av å videreføre både reindrift, sørsamisk språk og kultur.

Dette gjør at å opprettholde reindriften her også er svært viktig for å bevare sørsamisk språk og kultur og for å kunne revitalisere det. Dette er grunnlaget for at motstanderne la stor vekt på FNs konvensjon om sivile og økonomiske retter, som forsvarer urfolks og minoriteters rett til å dyrke egen kultur.

*Markering mot vindkraft Kalvvatnan 2015
(Foto: Kjell Derås)*

OED ga seg etter press

Til sammen førte dette til et stort press på OED om å omgjøre konsesjonsvedtaket. De forsto at denne saka ville gå helt til topps, om de ikke bakka ut. Presset førte fram, og i vedtaket fra OED blir det sagt at konsesjonen var i strid med artikkel 27 i Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Det blei vurdert som en overhengende fare for at etableringen av vindkraftverket, sammen med summen av de allerede etablerte inngrep i distriktet, ville gjøre at reindriften i distriktet ikke kan opprettholdes i det omfang den har i dag. Videre viser departementet til den betydning reindriften i dette området har på opprettholdelse og videreføring av den sårbare sør-samiske kulturen og språket.

– Dette er en veldig sterk uttalelse, sier Betty Kappfjell. Og det utrolige at det faktisk var en FrP-statsråd som slo fast at konsesjonen var i strid med art 27. Vi er jo ellers ikke vant til at det er et parti som forsvarer samiske rettigheter.

Ingen fred å få

– Etter avslaget i OED trodde vi at vi endelig hadde fått fred, sier Betty Kappfjell. – Men så vel var det ikke. I underkant av to år etterpå kom det et nytt selskap, Norsk Vind Energi A/S og ville starte på nytt. De frista med ganske mange millioner, og skreiv: «Jeg er godt kjent med utfordringene og misnøyen som vokste i reinbeitedistriktet i forbindelse med utviklingen av Kalvvatnan Vindpark. Ut ifra det jeg har lest meg til, så vil et slikt prosjekt medføre store ulemper for utøvelse av reindrift i området. Norsk Vind er imidlertid nysgjerrige på om det likevel finnes løsninger og avbøtende tiltak som kan sikre at utøvelsen av arbeidet kan videreføres, med minst mulige ulemper for reindriftnæringen.» Det var så provoserende. Vi møtte på møte og sa klart fra at det var ikke aktuelt.

– Dessverre virker det som ingenting kan stoppe vindkraftprofitørene fra å prøve seg. Ut fra begrunnelsen i avslaget fra OED burde egentlig alle vindkraftplaner i reinbeitedistrikt vært stoppa. De argumenta som er brukt der er like gyldige andre steder, som f.eks. på Fosen. Det er bare så synd at da allerede var gitt konsesjon der.

Blant forkjemperne for vindkraft i dette området er en av de største grunneierne, som venter seg stor erstatning ved utbygging. Plahtes Eiendommer er landets ellevte største eiendom med 670.000 dekar, mellom Brønnøysund og Namsos. Mesteparten av denne eiendommen er også reinbeite. Det er lite produktiv skog og hovedvirksomheten i dag er utleie av jakt-, fiske- og naturopplevelser. Ved befaring i 2015 arrangerte Plahte en demonstrasjon for vindkraftutbygging i Bindal.

Under befaringa for Kalvvatnan vindkraftplan i Bindal 2015 blei det arrangert demonstrasjon for vindkraftutbygging. Blant deltakerne var medlemmer av familien Plathe, som vil kunne tjene store penger på utbygging. (Foto: Kjell Derås)

Ei bivirkning av samarbeidet mellom reindrifta og Naturvernforbundet var at Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag i 2015 for første gang vedtok en uttalelse på sørsamisk:

Klimabearkoe jallh klimaslogne?

Eatnemevaarjelimmiesiebrien Rijkkestávroe dæjmetje gijren nænnoesti Gaelpie/Kalvvatn lea dihte vierremes biegeindustrieprojektje eatnamasse/dajvide. Eatnemevaarjelimmiesiebrie edtja saemien byjreskigujmie ektine Fred Olsenen vööste dam gæmhpoem vitnedh.

Daan minngemes jaepien lea digkiedimmes aamhtese jæjhteme: Nöörjesne bearkoeh fååtesieh, badth mijjen lea veljie elektronihken njuvvijste, eeremes Noerhte-Trööndelagen jih Nordlaanten gaskesne.

Jaepietjåanghkoen nænnoestimmie lea tjjelkes:

Baajede båtsoesaemide åadtjodh dam energijem darjodh mij lea eatnamasse jih veardasse buerie – Bovtsenbearkoe lea dihte mij lea bööremes energije veardasse jih eatnamasse. Dam dajvem lea sagki buerebe båtsoedajvine nuhtedh - iktesth nimhtie orreme, jih bööremes aaj jis nimhtie bætije biejjide sjædta.

Jeatjah dajveh – mah eah beapmoedajvine sjiehth, maehthieh biegeindustriedajvine åtnalgovvedh.

Vaarjelh eatnemem – darjoeh bearkoem mij lea eatnamasse jih veardasse buerie!

Noerhte-Trööndelagen eatnemevaarjelimmiesiebrie lea dam nænnoestamme.

Dihte gie dam åvtese beajeme: Gaebpien Mads /Mads Kappfjell – Nååmesjenvuemien eatnemevaarjelimmiesiebrien lihtsege

Klimakjøtt eller klimabløff?

Naturvernforbundets landsstyre vedtok i fjor vår at kampen mot vindindustrianlegg i Gaelpie/Klavvatnan var et «verstingsinngrep» hvor Naturvernforbundet i allianse med de samiske miljøene skal vinne over Fred Olsen sine vindindustriplaner.

I året som har gått har det blusset opp en debatt: I Norge er det en ekstrem mangel på klimavennlig kjøttprodukter.

Vi har overskudd av elektrisk kraft – og spesielt i grenseområdet mellom Nord-Trøndelag og Nordland.

Årsmøtet sin konklusjon er krystallklar:

La fjella og reindriftssamene i Njaarke få fortsette å produsere sin klimavennlige energi – i form av reinkjøtt.

*I dette området er **klimagevinsten størst** ved at matjorda fortsatt nyttes til klimavennlig reinkjøttproduksjon – år etter år!*

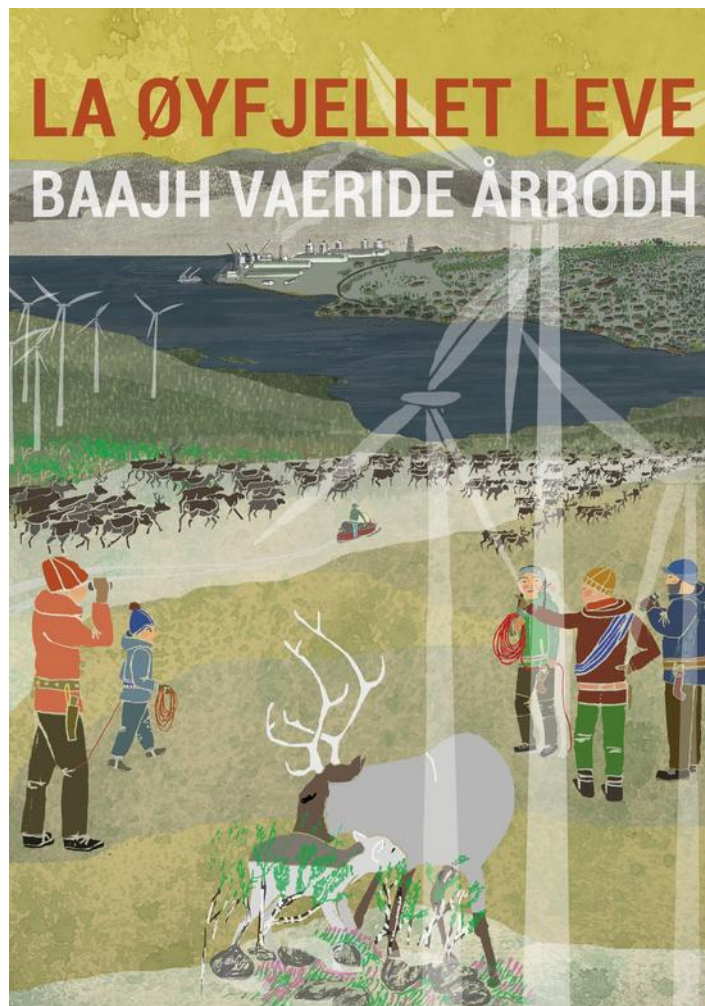
Andre områder – som ikke er i konflikt med livsviktig, klimavennlig matproduksjon kan disponeres til vindindustriformål.

Bevar matjorda – produser klimavennlig kjøtt!

Øyfjellet – Anleggsmaskiner mot reinkalver

Øyfjell vindkraftverk er under utbygging i Vesterfjellan som omfatter sju fjell vest for Mosjøen. Kraftutbyggingen skjer i hittil inngrepsfri natur, like nord for og helt inntil Lomsdal-Visten nasjonalpark – Njaarken varjelimmiedajve.

Vesterfjellan har en stor symbolbetydning i og med at de var beitelandet til den samiske pioneren Elsa Laula Renberg.

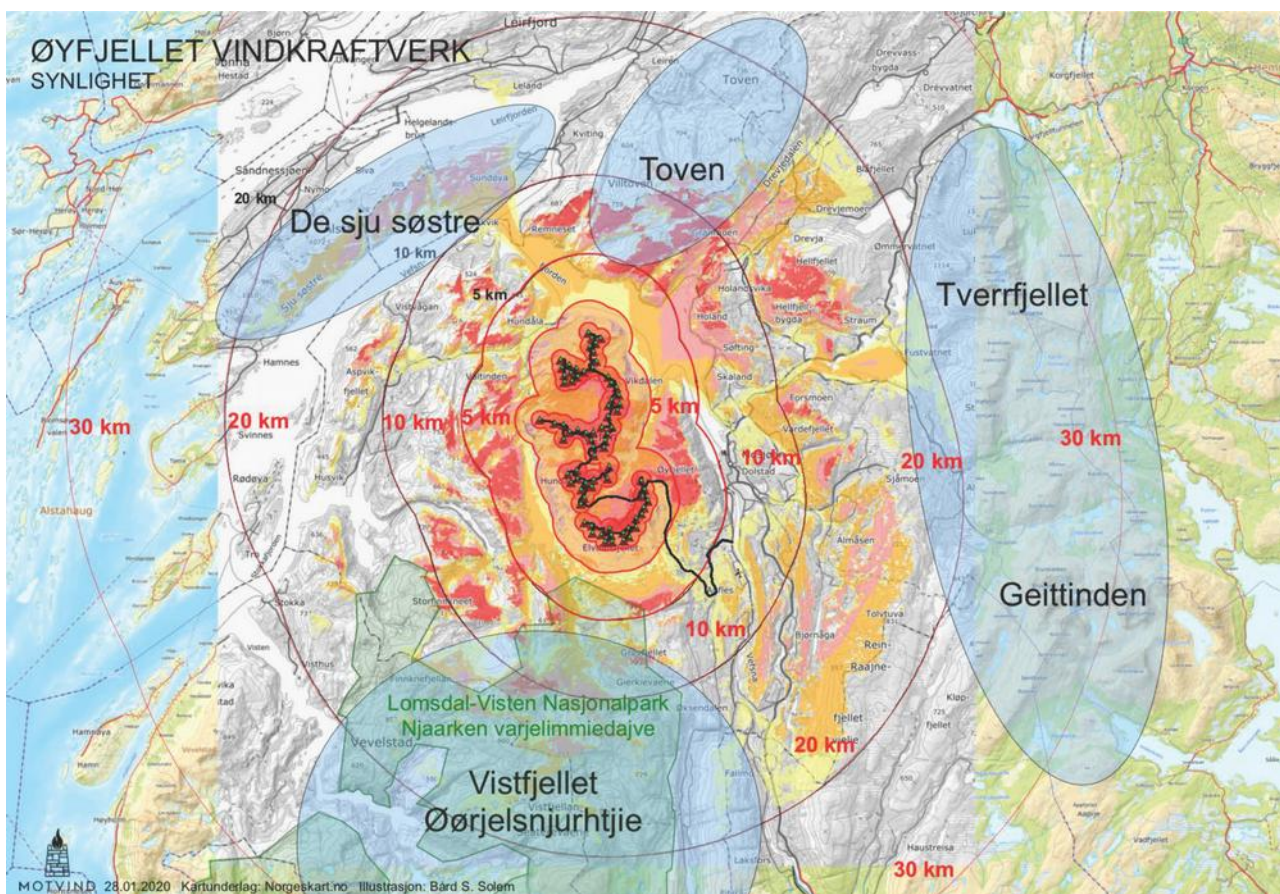
Illustrasjon: Astrid Fadnes

Fire store planer

Ved sida av utbygginga som nå foregår på Øyfjellet, har det i Vefsn på Helgeland vært planlagt ennå tre større vindkraftanlegg, alle i området til reinbeitedistriktet Jillen-Njaarke (Brurskanken / Brønnøy / Kvitfjell):

– Mosjøen vindpark hadde Fred Olsen Renewables tenkt plassert på Reinfjellet (Raajnevielie) med 105 turbiner. Dette blei meldt i 2006 og avslått av NVE i 2014, grunnlagt med reindrif, landskap og friluftsliv. Avslaget skjedde på tross av at utrederne om reindrif, Sindre Eftestøl og Jonathan Colman, hadde gjort sitt beste for å bagatellisere virkningene for reindrif. Utbyggeren og Vefsn kommune klaga inn avslaget for OED, men det blei stadfesta der.

– Kovfjellet og Stortuva vindkraftverk var begge planlagt av Nordnorsk vindkraft, som sendte meldinger i 2007, men trakk disse seinere. I begge meldingene blir forskningsprosjekter utført av miljøet som nå står bak Naturrestaurering AS brukt som sannhetsvitne på at vindkraft ikke skader reindrifta: «Når det gjelder vindkraftverkets virkning på reinsdyrenes atferd, henvises til ”Rapport fra REIN-prosjektet” fra 2003 og Oppdragsrapporten ”Vindkraft og reindrift” fra 2004. I rapportene sammenfattes erfaringene fra prosjektets undersøkelser slik: Støy fra vindmøllene er hørbar for reinen, men ikke nødvendigvis forstyrrende. Direkte eksponering for vindmøllekonstruksjoner har i seg selv liten effekt på reinens atferd lokalt. ...»

Kartet viser størrelsen på vindkraftanlegget og hvor langt det kan synes. Innenfor 20 km grensa har det vært planlagt hele fire tilsvarende anlegg. (Illustrasjon: Bård S. Solem)

Fra lokalt til svensk til tysk

Øyfjellet vindpark blei planlagt rundt 2010 og melding blei sendt i 2011. Initiativet blei tatt lokalt, gjennom Øyfjellet vindpark AS, men i 2013 blei det overtatt av svenske Eolus Vind, som skriver: «Prosjektet var initiert lokalt, dette er årsaken til at det har vært godt lokalt forankret siden starten.» De lokale oppstarterne er i stor grad grunneiere som regner med å tjene gode penger på anlegget. I 2019 blei prosjektet overtatt av det tyske investeringselskapet Aquila Capital, men svenske Eolus Vind skal stå for bygging og drift. Blant disse forskjellige partene er det vanskelig å vite hvem som er ansvarlig for hva, og det kan virke som nettopp det er meninga. Det er mest Eolus Vind som har fronta utbyggerinteressene, bl.a. gjennom sin advokat, Johan Fredrik Remmen.

Remmen er tidligere regjeringsadvokat og har spesialisert seg på forsvar av utbyggingsinteresser helt fra Altasaka. I vindkraftsaker har han bl.a. forsvart Fosen Vind.

«Aldri sett så slett arbeid»

Undersøkelsene av naturmangfold i området har i ettertid fått sterk kritikk. En av dem som deltok i disse, Tor-Amund Røsberg, sier til NRK 03.06.2020 at han aldri hadde sett så slett arbeid.²⁵ Han viste til at utrederen har brukt én dag i slutten av september på å undersøke planområdet for vindkraftverket på rundt 50 kvadratkilometer terreng. På dette grunnlaget blei det slått fast at her ikke var trua naturtyper. Fuglelivet blei registrert på ei tid da mange trekkfugler allerede hadde reist og plantelivet da mange planter var avblomstra. Utbygger og NVE avviser ikke uventa all kritikk. Røsberg sjøl har slutta i konsulentbransjen, da han ikke lenger ville være med på å bli brukt som faglig alibi for det han mente var uforsvarlige utbygginger.

Godkjent av reindriften?

I konsekvensutredninga av 2013 blir det hevda at reinbeitedistriktet ikke bare hadde godtatt, men direkte ønska kraftutbygginga:

REINBEITEDISTRIKTETS HOLDNING TIL ØYFJELLET VINDKRAFTVERK

Det er framkommet i samtaler med reinbeitedistriktet og i pressen at reinbeitedistriktet kan akseptere – og er positive – til ideen om vindkraftverk på Øyfjellet. Vi viser i denne sammenheng til intervju med Torstein Appfjell i Helgeland Arbeiderblad 21. januar 2012. Vi siterer her fra intervjuet; «Han (Torstein Appfjell) sier at reindrifssamene ønsker å være tilpasningsdyktige til utvikling. Han er derfor positiv til ideen om vindmøller på Øyfjellet. Han mener at dette alternativet vil ha færre negative konsekvenser for reindriften.»²⁶

– Dette er helt forvrengt framstilling, sier Torstein Appfjell. – Situasjonen var at i møter med NVE og kommunen blei vi forelagt at vi måtte godta utbygging av enten Reinfjellet eller Øyfjellet. Reinfjellet ville være en total katastrofe for oss, og vi prioriterte da å berge dette. Vi ante da heller ikke hvor stor og omfattende utbygginga av Øyfjellet ville bli. Men det er helt feil å si at vi noen gang har støtta utbygging på Øyfjellet. Etter hvert som vi fikk se konsekvensene og at det blei laga ei konsekvensutredning med fullt av feil og mangler, blei vi bare mer og mer mot også denne utbygginga.²⁷

Reinbeitedistriktet som nå heter Jillen-Njaarke er et resultat av ei omorganisering av reinbeitedistrikt i Nordland i 1999. Tidligere var det to distrikter, Brurskanken og Brønnøy/Kvitfjell. Tidligere Brurskanken, som nå omtales som østre siida, har kalvingsland og sommerbeite der Mosjøen vindpark var planlagt oppretta, mens tidligere Brønnøy/Kvitfjell, seinere kalt vestre siida, brukte Vesterfjella, der Øyfjellet vindpark kommer nå. Begge hadde vinterbeite ytterst på kysten, og østre siida var avhengig av å flytte over Vesterfjella vår og høst. De tidligere siidaandelene i vestre siida avvikla drifta rundt 2010 og siden var det noen år uten drift, til en ny reineier nå er i ferd med å bygge denne opp igjen. Dette oppholdet har vært brukt for alt det er verdt av utbygger med konsultentselskap, som i konsekvensutredninga sier at skadevirkningene av utbygging ikke er så store for reindriften, siden området nå bare er brukt til gjennomflytting. Til og med det at man nå forsøker å bygge opp igjen drifta, blir brukt som argument for utbygging: «I møte med reinbeitedistriktet den 4. november 2013 ble det opplyst om at en reindriftsutøver er interessert i å etablere seg i området med ny drift. Denne reindriftsutøveren er informert om Øyfjellet

²⁵ https://www.nrk.no/nordland/deltok-i-utredningen-av-oyfjellet_-_aldri-sett-et-sa-slett-arbeid-1.15023558

²⁶ Norconsult / Eolus Vind Norge AS: Øyfjellet vindkraftverk. Oppsummering av konsekvensutredninger.

²⁷ Torstein Appfjell i telefonsamtale med redaktøren, 03.06.2020

vindkraftverk. Det vurderes derved som mulig å etablere ny reindrift i et område der det også planlegges et stort vindkraftverk som Øyfjellet vindkraftverk.»

Da prosjektet fikk konsesjon av NVE i 2014, blei denne klaga inn av Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt og Norges Miljøvernforbund, mens Sametinget og Fylkesmannen i Nordland hadde innsigelse av hensyn til reindriften. Konsesjonen blei likevel i 2016 stadfesta av OED, som påla selskapet å komme til enighet med Reinbeitedistrikt 20 – Jillen-Njaarke:

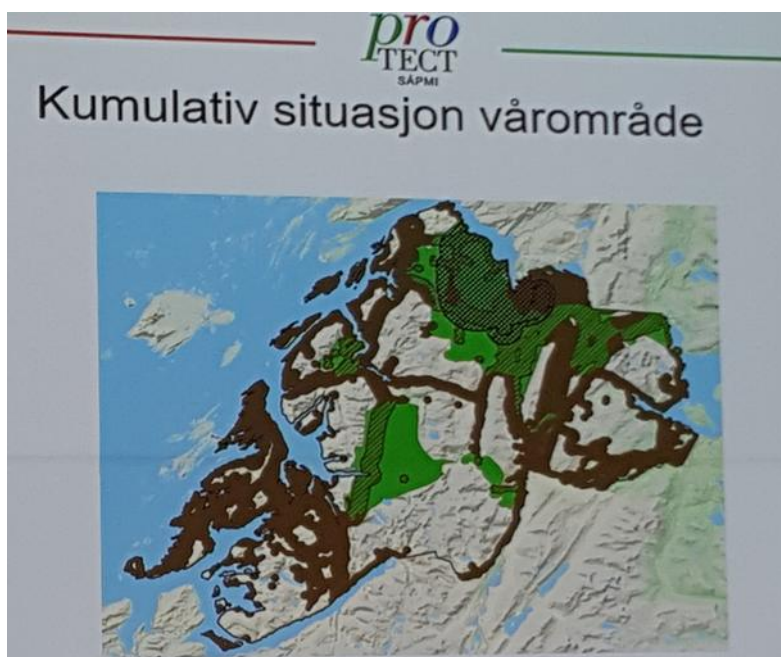
«Reindrift

Konsesjonær skal legge til rette for at det inngås avtale med Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt om et forslag til avbøtende tiltak for reindriften i området for anleggs- og driftsfasen. Forslaget skal blant annet sikre adkomst til vinterbeitene i nordvest ved avbøtende tiltak knyttet til flyttleien gjennom planområdet. Tiltak for å sikre flytt til og fra vinterbeitene i nordvest skal forelegges Fylkesmannen i Nordland for en vurdering etter reindriftsloven. Forslag til avbøtende tiltak skal presenteres i detaljplanen for tiltaket, jf. vilkår 13. Detaljplanen skal godkjennes av NVE. Dersom det ikke oppnås enighet mellom konsesjonær og reinbeitedistrikt om avbøtende tiltak, må NVE konsultere reinbeitedistriktet før detaljplanen kan godkjennes.»

Dette er ikke oppfylt.

Behov for egen utredning

Reinbeitedistriktet så at konsekvensutredninga ga et helt feil bilde av deres drift, og tok derfor initiativ til å få Protect Sápmi til å lage ei egen ei reindriftsfaglig utredning. Denne klarte de gjennom forhandlinger å få utbygger til å betale for. Utredninga blei lagt fram i juli 2019. Denne gir et helt annet bilde av reindriften i området og av betydninga av naturen her for framtidig reindrift. Problemet var at da denne utredninga kom, var konsesjonen allerede gitt. Den blei heller ikke lagt ved sakspapira om MTA-plan og det virker som verken utbygger eller myndigheter har tatt seg tid å lese denne. I alle fall har den ikke fått noen konsekvenser for saksbehandlinga

Fra Protet Sápmis presentasjon av utredning om Øyfjellet, Sametinaets vindkraftseminar Kárášiohka 2020.

Stadig strid også etter konsesjon

Striden var på ingen måte over da OED hadde stadfesta konsesjonen. I 2018 kom det ei konsesjonsendring, som igjen blei påklaga, og i 2019 sendte Eolus Vind inn MTA-plan. Denne blei sendt på høring og det kom ei rekke klager, både fra reinbeitedistriktet, Fylkesmannen, Sametinget, Naturvernforbundet i Nordland.

I 2019 vedtok OED statlig arealplan, etter ønske fra Vefsn kommune, og på høsten starta utbedringa av den kommunale Tverråvegen, som grunnlag for vidare vegbygging inn mot vindkraftområdet.

18 des 2019 godkjente NVE MTA-planen. Denne blei påklaga fra flere hold, bl.a. fordi avtalene med reindriften ikke er på plass. Likevel starta anleggsarbeidet i jula 2019. Reinbeitedistriktet krevde dette stansa, men dette blei avslått av NVE.

Den neste konflikten kom i forbindelse med vårflyttinga i april 2020. Anleggsarbeidet pågikk da midt i flytteområdet, og NVE vedtok etter krav fra reinbeitedistriktet en måneds anleggsstopp mens flyttinga pågikk. Etter klage fra utbygger blei dette vedtaket overprøvd og opphevd av OED og anleggsarbeidet fortsatte. Eolus Vind stoppa bare arbeidet noen få dager til mesteparten av reinflokken var kommet gjennom, men satte så i gang igjen mens det fortsatt var rein i området.

For i det hele tatt å få gjennomført flyttinga på et vis, var det nødvendig å leie to helikopter for å jage reinen. – Det er jo ikke slik man skal gjennomføre reinflytting, sier Torstein Appfjell, det blir flytting med vold. NVE påla utbygger å dekke helikopterutgifter med inntil 500.000 kroner, men regninga kom på mer. Og vi har ennå ikke fått dekka regninga. Med slik hasteflytting får man ikke med seg all reinen, og en del blei værende igjen. Denne måtte da kalve på uvant og uegna område og vi vet ikke hva resultatet blir. Først ut på sommeren kan vi forsøke å samle denne reinen og se om det har vært mye kalvetap.

I løpet av våren 2020 har det vært flere markeringer mot utbygginga. Disse har vært organiserte eller støtta bl.a. av Motvind, Naturvernforbundet i Nordland og sørsamiske miljøer.

*Fra aksjon mot utbygginga på Øyfjellet våren 2020.
(Foto: Gry Solbraa)*

Reindriften og Elsa Laula Renberg

Vesterfjellan var beitelandet til den samiske pioneren Elsa Laula Renberg (1877-1931). Hun var en svensk-norsk sørsamisk reineier, organisasjonsbygger, aktivist og politiker og har blitt et

samepolitisk ikon. Hun stiftet mange foreninger og var hovedpersonen bak det første samiske landsmøtet i Trondheim i 1917. Da Elsa Laula var 27 år skreiv hun heftet «Inför lif eller död». Hun mente at det sto om liv eller død for hennes folk som blei utsatt for så mye urett. Hun var oppvokst på svensk side, men gifta seg med den norsk-samiske reineieren Thomas Renberg og dreiv i lag med han reindrift i området rundt Mosjøen. Her starta hun Brurskanken samiske kvinneforening i 1910.

I 2008 blei en veg i Mosjøen døpt til Elsa Laulas veg. 2015 blei det utgitt en biografi over Elsa Laula Renberg²⁸ og på Samefolkets dag, 06.02.2019 blei det avduka en statue av Elsa Laula Renberg foran rådhuset i Mosjøen. Avdukinga skjedde ved en representant for Sametinget, men samtidig la daværende ordfører ned krans på grava til Elsa Laula Renberg.²⁹ Dette var sterkt omstridt, da han og kommunen hadde støtta opp om vindkraftutbygginga på Øyfjellet.

Da striden om utbygginga av Øyfjellet skjerpa seg våren 2020, var det en morgen bundet et rødt bind rundt munnen på statuen, som demonstrasjon mot kneblinga av samiske rettigheter anno 2020.

*Natt til 08.05.2020 blei statuen av Elsa Laula Renberg i Mosjøen surra inn med lasso og munnen knebla for å vise den samiske protesten mot vindkraftutbygginga i Øyfjellet.
(Foto: Ada Einmo Jürgensen / Motvind Norge)*

²⁸ <https://arkiv.klassekampen.no/article/20170206/ARTICLE/170209903>

²⁹ <https://www.nrk.no/nordland/i-dag-bli-elsa-norges-forste-samiske-kvinne-pa-sokkel-1.14417636>

Reindriffta dømt til å betale utbyggers utgifter!

Det har allerede vært flere rettssaker. Reinbeitedistriktet gikk til tingretten for å få stoppa utbygginga. Resultatet blei ikke bare at utbygger vant, men distriktet blei dømt til å betale utbyggerens saksomkostninger som straff! Likevel har Motvind med støtte av reinbeitedistriktet nå stevna saka inn for retten igjen med påstand om at utbygginga er ulovlig.

– Dette er virkelig Davids kamp mot Goliat, sier Torstein Appfjell. – Vi kjemper nå igjen mot tysk kapital. I 1940 kom de med makt, nå kjøper de opp Norge med penger.

Davvi – Reinbeite eller steinrøys?

600–800 m.o.h. midt i Finnmarks og Norges nest største inngrepsfrie område, på grensa mellom kommunene Lebesby og Tana, er det planlagt et gigantisk vindkraftfelt. Dette er aleine nesten like stort som de seks utbyggingsområdene som til sammen utgjør Norges største vindkraftprosjekt, Fosen Vind. Sjøelve utbyggingsområdet er innenfor reinbeitedistrikt 13 Lágésduottar, men distrikt 9 øst for utbyggingsområdet og distrikta 14 og 14A på vestsida vil bli berørt av vegbygging og/eller større press av rein fra distrikt 13. Mens reindriftsutøverne sier dette er et svært viktig område for dem, hevder utbygger og konsulenter at her ikke er beite og at reinen ikke bruker området³⁰. Sjelden har man sett to så diametralt forskjellige beskrivelser av et utbyggingsområde.

Skiftende eiere

Liksom så mange andre kraftprosjekter er Davvi-prosjektet prega av skiftende eiere. Vindkraft Nord AS kasta sine øyne på dette området allerede i 2008. I 2009 stifta Finnmarkseiendommen (FeFo) og sju lokale kraftselskaper Finnmark Kraft og i 2012 blei det publisert at Finnmark Kraft gikk i samarbeid med Vindkraft Nord AS om etablering av vindkraftverk kalt Borealis på Borgašgáisá i Lebesby. Dette skulle gi 200 MW og 550 GWh. Meldinga blei sendt inn av Finnmark Kraft, sjøl om dette opprinnelig var Vindkraft Nord sitt prosjekt. Det kan henge sammen med at Finnmark Kraft hadde avtale med FeFo om førsterett. Meldinga blei sendt til NVE, men så stoppa planlegginga av Borealis som sjølstendig prosjekt. For nå hadde Vindkraft Nord tenkt ut større planer, de ville i tillegg satse på det langt større området på Vuonjalrášša og Vilgesrášša. Det nye planområdet ga de seinere navnet «Davvi vindpark».

Våren 2017 skar samarbeidet seg, og Finnmark Kraft trakk seg ut av Borealis. Offisiell begrunnelse var bare: «Vi så annerledes på mulighetene enn Vindkraft Nord. Vi har brukt god tid på dette, og vurderte kost/nytte dit hen at vi ikke går videre med det prosjektet, men prioriterer andre»³¹. Vindkraft Nord slo da deler av Borealis-prosjektet sammen med Davvi, slik at det fra da var bare ett prosjekt i dette området. I 2017 blei selskapet Grenselandet AS danna som en overbygning over samarbeidet mellom Vindkraft Nord og Ny Energi. Snart kom en ny aktør inn på banen, det finske energiselskapet St1. Hvilken rolle dette egentlig har, er noe uklart. Grenselandet oppgir at St1 er deleier, men i bedriftsopplysningsbasen proff.no er ikke St1 oppgitt blant aksjonærene. Likevel omtaler St1 Davvi som sitt eget prosjekt.

Hvem står så bak Vindkraft Nord? Selskapet har adresse i Harstad, er stifta i 2002, og aksjene er delt likt mellom styreleder Per Anders Croon, gjennom hans svenske vindkraftselskap Slitevind AB, Gotland, og Hortensia AS, som er eid av Vindkraft Nord's daglige leder Geir Skoglund. Selskapet starta med vindkraftplaner i Nordland, men etter at disse ser ut å skjære seg, er det Davvi som er deres hovedsatsing.

Vindkraft Nord har så 69 % i Gaissa AS, der resten av aksjene er eid av Ny Energi AS. Ny Energi AS har adresse Oslo og presenterer seg som «an international wind power developer with more than 20 years of experience.» Daglig leder, styreleder og eneaksjonær er Harald Dirdal. Han er direktør- og/eller styreposisjoner i minst 9 vindkraftselskaper. Grenselandet AS er så stifta i 2017 med Gaissa AS som største aksjonær og med samme ledelse som Vindkraft Nord.

³⁰ Dette er hevda ei rekke ganger, seinest av prosjektleder Harald Dirdal i et innlegg 29.05.2020: https://enerwe.no/grenselandet-kronikk-naturvernforbundet/faktafeil-fra-naturvernforbundet-om-davvi-vindpark/369992?fbclid=IwAR0ynh8eNZHlqh9WZxs9BwFdCag0Dzs_X7JTEVPxtIIGqD7xXdShPk9agbg

³¹ <https://www.sagat.no/nyheter/avslutter-samarbeidet-om-vindkraftverk/19.7671>

Hvit flekk på kartet?

Da initiativtakerne kasta sine øyne på dette området, søkte de etter eget utsagn etter områder som ikke var brukt til reindrift. De fant et forelda reindriftskart der det ikke var merka av noen spesiell aktivitet i dette området, og slo fast at her er ingen reindrift.³² På offisielle reindriftskart for hele det samiske reindriftsområdet kan vi finne en rekke hvite flekker, steder der det tilsynelatende ikke er reindrift. Dette er likevel ikke noe bevis for at disse områdene ikke blir brukt av rein. Karta er nemlig laga ut fra distriktenes kartfesting av sine viktigste aktiviteter i distriktsplanene. Mange distrikter tegner bare inn det aller viktigste av egen aktivitet, for å ha oppfylt krava i reindriftsloven § 62, noe som vil si at områder som reinen sjøl oppsøker for å beite, kanskje ikke kommer med på kartet. I tillegg er karta i stor grad forelda og bruksmønster som de viser kan være flere tiår gammelt. Ingen hadde tenkt seg at disse karta skulle kunne brukes av utbyggere til å ta bruksområder fra reindriften. På spørsmål til Landbruksdirektoratet innrømmer man at disse karta ofte er mangelfulle.³³

Leder Per John Anti i distrikt 14A forteller at karta i dette området er svært mangelfulle og forelda. Driftsmåter og siidainndeling er endra, uten at det har kommet med på karta. Distrikt 14A har sjøl laga oppdaterte kart, men de har ikke fått noen å ta ansvaret for å digitalisere disse karta og gjøre dem tilgjengelige.

I meldinga for Borealis som Finnmark Kraft leverte i 2010 skrives det: «Området der vindkraftverket planlegges er i dagens beitekart ikke avmerket som reinbeite. Disse områdene kan imidlertid ha betydning som luftingsområde på varme sommerdager. Vest og øst for planområdet er det trekkveier og ulike årstidsbeiter.» Det er ikke et ord i meldinga om at anlegget kan være til skade for reindriften, utenom standard formulering i forslaget til utredningsprogram om at eventuelle virkninger skal utredes.

Vindkraft Nord inviterte i 2016 Sametinget og kommunene Tana, Lebesby og Porsanger til møte om prosjektet, men ønska at møteinvitasjonen skulle holdes hemmelig, da man ennå ikke hadde fått snakka med de berørte reieneierne. Her presenterte de et kart der planområdet er nesten identisk med de områdene der de har hevda det ikke er reinbeite. En av dem som blei mektig irritert var daværende sametingsråd Per Mathis Oskal. «Jeg må understreke at det var dårlig og feil informasjon som kom fram. De hadde laga et bilde av at landområdet ikke blir brukt av reindriften og det andre er at de påstår at det er dårlig land for næringa.»³⁴

Også etter at Grenselandet var gjort oppmerksom på at de hvite flekkene ikke var ubrukte, har de gjort atskillige forsøk på å bagatellisere reindriftenes bruk av området, med å si at her var bare stein, dette kunne umulig være noe verdifullt reinbeite. Til sist måtte de motstrebende innrømme at dette nok heller ikke holdt, og på nettsida til Grenselandet³⁵ står det nå: «En av de viktigste utfordringene for en vindkraftsatsing av det format som her meldes, er hensynet til samiske interesser og reindrift. Siden vindkraft og reindrift begge er arealkrevende næringer som vil drive i utmark langt fra bebygde strøk er det grunn til å tro at tiltaket vil ha negative konsekvenser for reindriften.» Her innrømmer de altså et øyeblikk det de gjentatte ganger har nekta for, at det er snakk om å ta arealer fra reindriften og at dette har negative konsekvenser. Likevel kommer de stadig tilbake med påstander om at området ikke betyr noe for reindriften.

Hadde de forstått et minimum av samisk språk ville de kanskje forstått hvorfor det største utbyggingsområdet heter nettopp Vuonjalrášša.³⁶

³² https://www.nrk.no/sapmi/grenselandet-as_-_vi-visste-ikke-at-det-var-reindrift-i-området-1.14187999

³³ E-post til redaksjonen fra Landbruksdirektoratet v/ Håvard Aleksander Hagen 05.05.2020.

³⁴ Ávvir 29.04.2017. Vår oversetting.

³⁵ davvindkraft.no

³⁶ vuonjal = to år gammel reinsimle

Ingenting verdifullt?

Det er ikke bare reinbeitet som er vurdert som verdiløst. Utbyggerne har også hele tida hevda at her er minimalt med plante- og dyreliv. Meldinga fra Finnmark Kraft framstiller området som så fattig og ubrukt av dyr og planter at det ikke er noe å tape: «Det er pr i dag ikke registrert verdifulle eller kritisk truede, sterkt truede og sårbare naturtyper eller vegetasjon i planområdet. ... liten grunn til å tro at vindkraftverket vil få noe særlig innvirkning på naturtyper og vegetasjon. ... Planområdet har liten til ingen vegetasjon og det er grunn til å anta at artsmangfoldet er begrenset. ... ikke grunn til å anta at vindkraftverket vil få store konsekvenser for fuglelivet i området. ... Det foreligger ingen registreringer av noen dyrearter innenfor planområdet for vindkraftverket.» Når dette er utbyggers utgangspunkt, hva slags ønsker har han da når det bestilles konsekvensutredning?

Grenslandet nekter for at det er fjellrev i planområdet. Her er fjellreven fotografert med Rásttegáisá i bakgrunnen 13.05.2020. (Foto: Oskar Trosten)

Melding møter motstand

10.05.2017 la Grenslandet AS fram melding for Davvi Vindpark. Det tidligere Borealis-området er nå redusert til omlag halvparten, uten at det er gitt noen forklaring på det. De to områdene skal samkjøres og strømmen skal både gå nordover og sørover mot Finland. Med 3,4 TWh vil man produsere over fem ganger mer enn Altakraftverkets 625 GWh. Dette skal gjøres med et sted mellom 100 og 267 turbiner, og 133 km veier, transformatorstasjoner og kabler både under jorda og i luften. I meldinga blir prosjektet framstilt som «gjennomførbart i forhold til naturvern, friluftsliv og andre interesser i området» og man vil «fokusere på å finne arealer som har minst mulig beiteverdi for reinen».

Etter at meldinga var lagt fram, inviterte NVE til folkemøter i de berørte kommunene. På Kunes (Gussanjárga) i Lebesby (Davvesiida) var et flertall positive, mens i Sirbmá i Tana (Deatnu) var det stor motstand. Dit kom det også folk fra finsk side, ettersom de ville bli berørt av kraftledninga, men NVE hadde ikke sørga for tolking verken til eller fra samisk eller finsk. Resultatet blei at det måtte arrangeres nytt folkemøte, da med tolking – og med ennå tydeligere motstand.

Reaksjonene har vært svært forskjellige i de to kommunene som er innblanda. I Lebesby er kommunesenteret og mesteparten av befolkninga langt fra det berørte området, og få i kommunen bruker dette. De indre og tradisjonelt samiskdominerte delene av kommunen er også langt på veg avfolka, og mange håper at vindkraftutbygging kan gi nye arbeidsplasser til folk i disse bygdene. En forventa årlig eiendomsskatt på 43 millioner vil monne godt for en kommune med bare omlag 1300 innbyggere. For de fleste i Lebesby vil ikke hensyn til reindrifta være noe avgjørende argument mot utbygging.

*Markering mot Davvi og annen vindkraft i reinbeiteområde. I forbindelse med landsmøte i NRL 08.06.2018. Appell ved Elise Scheele, Naturvernforbundet i Ávjovárri.
(Foto: Anders Somby jr.)*

I Tana har flere et nærmere forhold både til det berørte området, og til reindrifta. Særlig viktig for mange er det hellige fjellet Rásttigáisá, der utsikten vil bli ødelagt av en skog av turbiner. I Tana er det derfor langt sterkere motstand. Kommunestyret har formelt ikke gjort noe vedtak, men det er del av avtalen mellom de to regjerende partiene at kommunen ikke skal støtte Davvi-planen.

Karasjok kommune vil ikke bli direkte berørt og vil dermed heller ikke få noen eiendomsskatt eller erstatning. Derimot vil flere reinbeitedistrikter i kommunen bli skadelidende og kommunestyret fattet følgende enstemmige vedtak om Borealis og Davvi vindkraftverk: «Kommunestyret stiller seg negativ til utbyggingen av begge vindkraftparkene, da dette vil ha store konsekvenser for reindriften i reinbeitedistriktene 13 og 14 A. Utbyggingene vil ha store konsekvenser for høst og vårbeite, samt flyttleier og den tradisjonelle bruken av områdene. ...»

*Vuonjalrášša sett fra Vuonjaljávri. Her er planlagt tett med turbiner langs hele horisonten.
(Foto: Rolf Erik Poppe)*

Også på finsk side har motstanden vært tydelig, der har også ordfører og andre kommunepolitikere i Ohcejohka/Utsjoki gått klart mot kraftoverføringa gjennom kommunen.

Da meldinga var ute på høring, kom det hele 50 uttalelser, og de aller fleste av disse var negative til prosjektet.³⁷ Blant dem som uttalte seg svært kritisk var grunneieren Finnmarkseiendommen, som konkluderte med at de «finner det vanskelig å se at prosjektet kan få grunneiers tillatelse.»

I tillegg blei det gjennomført konsultasjoner med reinbeitedistrikta, en lokal organisasjon i Tanadalen (Deanuleahki) og Sametinget. Disse gikk alle mot utbygging, uten at det synes å ha noen virkning på verken NVE eller Grenselandet.

Utredere med stikk motsatt oppfatning

Reinbeitedistrikt 13 er et av de mange reinbeitedistrikter som har opplevd at det er vanskelig å få eget syn og egne kunnskaper formidla fram til utredere, utbyggere og beslutningstakere. Derfor bestilte de tidlig en egen utredning, for at noen med reindriftskompetanse og samisk språkkompetanse skulle formidle kunnskap om reindriften i distriktet skriftlig på norsk til dem som skulle ta beslutningene. Utredninga blei gjort av Protect Sápmi³⁸ og sto ferdig i desember 2017.³⁹ Den blei da lagt ved høringsuttalelsen fra distrikt 13 til meldinga.

Protect Sápmi har gått svært grundig inn på hvor reinen til distrikt 13 oppholder seg, flyttes og trekker på forskjellige årstider. De viser at området stikk i strid med påstandene fra utbygger er

³⁷ NVE har ikke lagt ut disse høringsuttalelsene. Et utvalg er lagt ut av Naturvernforbundet i Finnmark på <https://naturvernforbundet.no/finnmark/kraft/naturvernforbundet-i-finnmark-og-mange-andre-ber-nve-stoppe-davvi-vindkraftanlegg-article37618-2042.html>

³⁸ Protect Sápmi er omtalt og forklart i kapittel D2.

³⁹ Reindriftsfaglig vurdering av kumulative konsekvenser for reindriften som følge av Davvi vindkraft. Protect Sápmi, desember 2017.

sentralt både for vår-, sommer- og høstbeite og også kan være reserveområde på vinteren. De viser også at eksisterende arealbrukskart er svært mangelfulle. I utredninga og høringsuttalelsen kommer det fram at vindkraftverket vil være svært forstyrrende. Samlingsområder vil bli spredningsområder, det vil bli nødvendig med langt mer gjeting og terrengkjøring, det vil bli mer energikrevende for rein og arbeidskrevende for reindriftsutøvere. Resultatet vil bli dårligere kalveproduksjon, lavere vekt og økt risiko for at kalv blir tatt av rovdyr.

Utredninga til Protect Sápmi viser til hvor snever mye av reinforskninga er, og tar til orde for et videre perspektiv: «*Like viktig som effektene på reinflokken er hvordan inngrep og forstyrrelser påvirker reingjeterne, reindriftsarbeidet og hele distriktets kapasitet til å forvalte reinbeiteressursene på en langsiktig og bærekraftig måte. For å forstå helheten er det hensiktsmessig å få fram reinbeitedistriktets ressursbase med utgangspunkt i geografi og årstider, og disses betydning og kvalitet for reindriften, sett fra både reinens og reindriftsfolkenes perspektiv.*»

Alle de tre som sto for denne utredninga var samisktalende forskere med reindriftsbakgrunn. De hadde derfor et grunnlag for å forstå og formidle reindriftsamenes kunnskaper som andre utredere mangler.

Også nabodistriktet 14A engasjerte Protect Sápmi til å utrede virkningene av vindkraftanlegget for deres distrikt. Fra deres kalvingsområde vil man kunne se vindkraftanlegget stående som en 200 meter høy mur nesten på grensa mellom distrikta. De frykter at et par hundre svært synlige og hørbare turbiner vil jage rein fra distrikt 13 langt bort, slik at denne vil trekke langt inn på området til 14A.

Reatkaskáidi med Vilgesrášša og Vuonjalrášša i bakgrunnen, mai 2020. Om Grenselandet AS får bygge her vil det stå en skog av 200 meter høye turbiner her. Bildet er tatt fra reinbeitedistrikt 14 A mot distrikt 13. (Foto: Per John Anti)

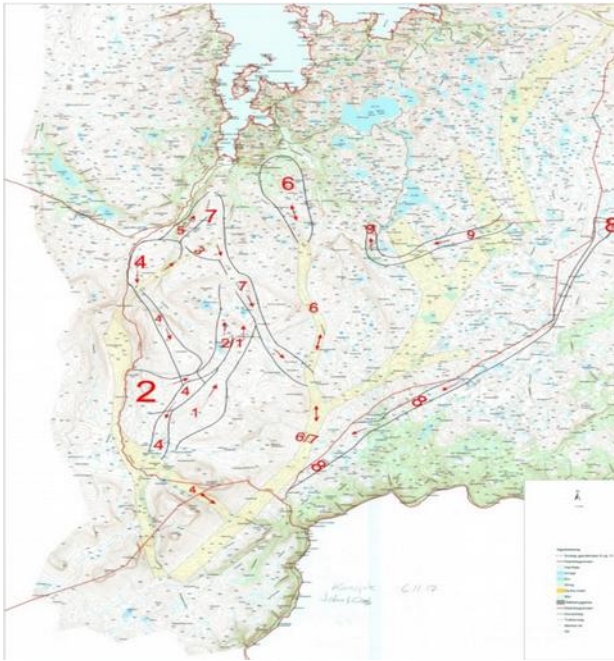
I oktober 2018 fastsatte NVE utredningsprogram som grunnlag for konsekvensutredninger. Både utbygger og motstandere var klar over at valg av utredere kan være avgjørende for resultatet av konsekvensutredningene og videre for om konsesjon blir gitt. Ut fra erfaringene med Grenselandets forsøk på å bagatellisere betydninga av utbyggingsområdet for reindrift, spurte på folkemøtet i Sirbmá høsten 2017 en representant for reindriffta om de kunne få være med å bestemme hvem som skulle gjøre konsekvensutredninga. Svaret fra Grenselandet var kontant nei, de hadde allerede kontrakt med Multiconsult. Det skal ha vært flere tilbud på reindrifftsutredninga, men Multiconsult ville ha sin faste samarbeidspartner Naturrestaurering. Kravet om utreder med lokalkunnskap blei takla ved at Samisk næringsforbund - Sámi Ealáhussearvi⁴⁰ blei inkludert i arbeidet til Naturrestaurering. I tillegg til reindrifftsutredninga fikk Naturrestaurering også konsekvensutredninga om naturmangfold – da uten lokale medarbeidere.

– Jeg vil karakterisere disse utrederne som useriøse, sier Per John Anti, leder i distrikt 14A. De snakker såvidt med reindrifftsutøvere over en kaffekopp, men setter seg ikke skikkelig inn i hvordan reinen og reindriffta bruker områdene og hvilke behov vi har. Det er også et stort problem at konsekvensutredninger gjøres av folk som ikke forstår samisk.

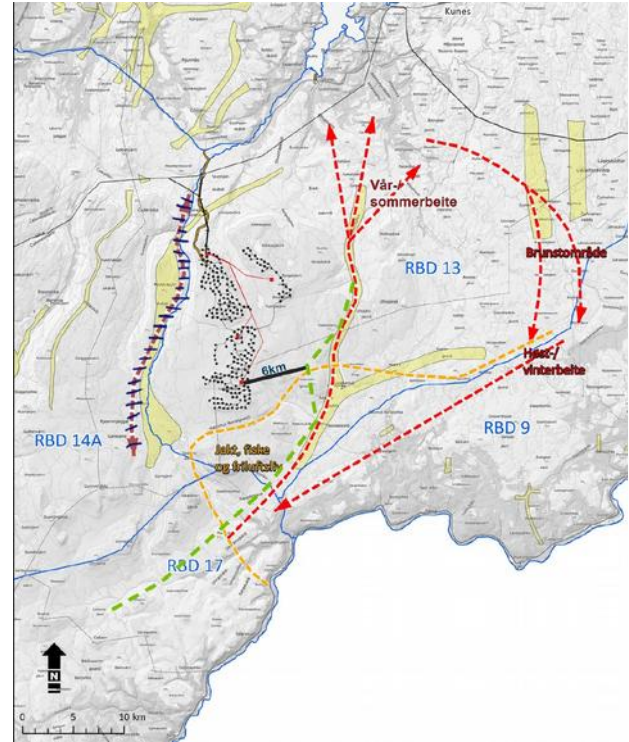
---

⁴⁰ Sámi Ealáhussearvi / Samisk næringsforbund blei grunnlagt i 2002 under navnet Sámi fitnodatsearvi / Samisk bedriftsforbund, men skifta til nåværende navn i 2012. Forbundet har hatt opptil 73 medlemmer og fått driftsstøtte av Sametinget. De har oppretta eller i alle fall forsøkt å opprette en samisk tenketank kalt Máhttogohti. Forbundet har kontoradresse i Fanasgieddi/Báteng i Tana. At ei forening som skal være et organ for samiske bedrifter kan fungere som konsultentselskap kan virke noe merkelig. Forklaringa er visstnok at det i Brønnøysundregisteret er registrert to enheter ved samme navn, Sámi Ealáhussearvi / Samisk næringsforbund, men med forskjellig organisasjonsnummer. Den ene er registrert som forening, den andre som bedrift. Og utrederen Lemet-Jon Ivvár er sentral i begge.

Kart over flytteveier – utarbeida av Protect Sápmi / Reinbeitedistrikt 13

Kart over flytteveier – ifølge Naturrestaurering

Reindriftdelen av konsekvensutredninga blei altså gitt til et selskap som reindriften ikke hadde tillit til, og prosessen med utarbeiding av utredninga blei også prega av gjensidig mistillit.

Naturrestaurering avviste totalt den utredninga som Protect Sápmi hadde gjort i samarbeid med det mest berørte reinbeitedistriktet:

«Gitt mangelen på informasjon direkte fra berørte reindriftsutøvere, har vi altså vært nødt til å forholde oss til andre kilder (se over) i større grad enn for de fleste andre tilsvarende prosjekter. Dette medfører større grad av usikkerhet i forhold til vurdering av verdi, og dermed også konsekvenser. I denne forbindelse må det nevnes at stiftelsen Protect Sapmi i desember 2017 presenterte en egen KU-rapport for Davvi-prosjektet, på oppdrag fra Rbd 13 (Eira m.fl. 2017). Rapporten legger blant annet fram informasjon om flytteleier gjennom plan- og influensområdet for Davvi-utbyggingen som ikke er avmerket på www.kilden.nibio.no, eller beskrevet i distriktets driftsplan. Gjennom en helhetlig vurdering av Protect Sapmi-rapporten (Eira m.fl. 2017), samt intervjuer med ulike reindriftsutøvere i perioden 2018-19, har imidlertid Lemet (2019) og Lemet (pers. medd.) **konkludert med at informasjonen i Eira m.fl. 2017 i liten grad stemmer med virkeligheten**. I forhold til trekk-, flytt- og drivleier forholder vår KU seg derfor kun til Lemet (2019), Lemet (pers. medd.) og offisielle arealbrukskart fra Nibio. Eira m.fl. (2017) og dens beskrivelser av drivleier er følgelig ikke hensyntatt i våre vurderinger. Rette myndigheter må vurdere om dette er et riktig utgangspunkt, eller om informasjon i Eira m.fl. (2017) også skal legges til grunn. Da må verdiene eventuelt for de enkelte delområder justeres og konsekvensene vurderes på nytt.»⁴¹ [Vår utheving. red.]

⁴¹ Konsekvenser for reindrift ved utbygging av Davvi vindpark i Finnmark. Naturrestaurering 2019, s. 12. Det er her vist til ei kilde kalt «Lemet (2019)». Denne er ikke oppgitt i litteraturlista og vi kan ikke se at det er forklart nærmere hva slags kilde dette er. Lemet viser trolig til Lemt-Jon Ivvár alias Odd Ivar Solbakk, som har arbeida med dette for Samisk næringsforening. Det finnes altså ingen dokumentasjon på disse påstandene.

Den offisielle konsekvensutredninga, som skal ligge til grunn for NVEs konsesjonsbehandling slår altså uten dokumentasjon fast at den utredninga reinbeitedistriktet sjøl bestilte er feil, at man vil holde seg til uttalelser fra en utreder uten særlig reindriftskompetanse og til et offisielt kart som er både ufullstendig og forelda.

Snakke til en vegg

Som grunnlag for Naturrestaurerings utredningsarbeid arrangerte Grenselandet 29.08.2018 helikopterturer over planområdet. Fra reindriften var det uttrykt ønske om at helikopteret skulle lande i utbyggingsområdet, slik at de der samtidig kunne forklare alle deltakerne om sin bruk av området. Det skulle også være et møte for alle deltakerne etterpå. Ingen av delene blei det noe av. På en av turene deltok tre representanter for reinbeitedistriktene sammen med en av utrederne fra Naturrestaurering. Etter turen skreiv de tre representantene fra reindriften et leserinnlegg der de karakteriserte forsøka sine på å nå inn til utrederen slik: *«I mange sammenhenger fikk man forståelse på at utrederen Rannestad⁴², på en måte ikke forsto, eller ikke oppfattet beskrivelsen av reindriftens bruk av områdene, og kom flere ganger med motspørsmål som om han ikke trodde på reindriftens praktiske bruk av området for de ulike sesonger og ulike beitesituasjoner mv. Man oppfattet situasjonen som om man snakket til en vegg.»⁴³*

Når man ser hva utrederen uttalte etterpå, blir det forståelig at reindriftsutøverne opplevde at de snakka til vegg. I intervju med Ságat 31.08.2018 uttalte Ole Tobias Rannestad: *«At vindkraftverket skal forstyrre reinen er han ikke like sikker på, blant annet på grunn av hvordan landskapet ser ut der. – Hvis jeg var reinsdyr hadde ikke jeg gått over der, sier Rannestad.»*

I konsekvensutredninga klarer så Naturrestaurering å skrive:

«En god start på dialog og samarbeid med reindriften, som er en forutsetning for de vurderinger som er gjort i dette dokumentet, vil være å arrangere møter for diskusjon av bakgrunnen for hvorfor inngrepene skal utføres, generelle avbøtende tiltak, og hva slags konsekvenser dette kan medføre på sikt i form av tilrettelegging for andre utbygginger. ... De enkelte reinbeitedistriktene vil oppleve større og mindre ulemper ved etablering av Davvi vindpark, og for å bøte på dette kan økonomisk kompensasjon være et effektivt virkemiddel.»
Det er vanskelig å finne ord.

Splitt og hersk

«Negative konsekvenser for reindriften» er likevel ikke noe hinder for Grenselandet AS. Utbyggerne er vant med at alt kan kjøpes for penger, og da må også reiene kunne kjøpes. De forsøkte seg derfor med et tilbud til distriktene 13 og 14A. Da de opprinnelige tilbudene blei kontant avvist, blei de straks heva til mer enn det dobbelte⁴⁴, noe som går fram av illustrasjonen. Over forventet driftstid ville dette bli til sammen 122 millioner kroner bare for distrikt 13. Det kan høres mye ut, men er likevel ikke så mye til å dekke alle ekstrautgifter, alt ekstraarbeid og tap på grunn av redusert produksjon og inntekt over en periode på omlag 20 år. Og erstatninga gjelder sjølsagt bare så lenge vindkraftverket er i drift og tjener penger. At det som etterpå måtte være igjen av reindriften vil måtte operere i et ruinlandskap til evig tid er ikke utbyggerens bord.

⁴² Det er her vist til Ole Tobias Rannestad, utreder for Naturrestaurering. Han er også vitenskapelig assistent ved NMBU på Ås og har publisert ei rekke vitenskapelige artikler, derav 1 om vindkraft og 0 om reindrift.

⁴³ <https://www.sagat.no/befaringsrapport-29-08-2018-davvi-vindkraft/19.13784>

⁴⁴ <https://www.nrk.no/sapmi/ble-tilbudt-122-millioner-kroner---sier-nei-1.14186933>

3. BETALING AV VEDERLAG

Partene er enige om følgende kompensasjonsstruktur:

- Ved investeringsbeslutning som defineres ved bestilling av vindturbiner, betales D13 et beløp tilsvarende NOK ~~10~~ millioner som engangskompensasjon. Dette beløpet er 2018 kroner og skal inflasjonsjusteres årlig ihht inflasjon satt av Norges Bank frem til tidspunkt for utbetaling. Dette beløpet skal dekke eventuelle **ulemp**er for D13 ifm utbyggingen. *Smil*
- I tillegg tilkommer en årlig kompensasjon tilsvarende NOK ~~3,5~~ per MW installert effekt som tilsvarer NOK ~~3,5~~ millioner per år ved full utbygging (800 MW installert effekt). Dette beløpet er 2018 kroner, og skal indeksjusteres årlig ihht inflasjon satt av Norges Bank. Betalingen starter når parken i sin helhet er bygget ut. Dette beløpet skal dekke eventuelle **beitetap** og andre ulemper D13 har i driftsperioden av vindparken.

Da dette ikke førte fram, forsøkte Grenselandet seg i stedet på å gå bak ryggen på det valgte distriktstyret og gi tilbud til den enkelte siidaandelshaver. Disse blei da tilbudt engangsutbetaling på 250 000 kroner og 75 000 kroner i året. Dette førte heller ikke fram, det var ingen som slo til på «tilbudet».

ERKLÆRING

07 NOV 2018

Reinbeitedistrikt nr 9 v/ leder Nils Arvid Guttorm har den DATO inngått en avtale med vindkraftselskapet Grenselandet AS som kompenserer ulemper og tap som distriktet måtte bli påført som følge av anlegg og drift av vindmøller i Davvi vindkraft.

Reinbeitedistrikt nr 9 vil etter dette ikke for rettsapparatet eller på annen måte faktisk eller rettslig forsøke å hindre gjennomføring eller igangsetting av anleggsarbeidene, eksempelvis ved å angripe gyldigheten av konsesjonsmyndighetenes vedtak knyttet til prosjektet.

07 NOV 2018

Pana, den DATO

Nils Arvid Guttorm
Nils Arvid Guttorm

Derimot lyktes Grenselandet med å gjøre avtale med distrikt 9 Čorgáš. Dette distriktet har ellers i høringsuttalelse til meldinga uttalte seg svært klart mot prosjektet, og de har sjøl svært dårlige erfaringer fra vindkraftutbygging innenfor eget distrikt. Når de likevel kjente seg pressa til å inngå en avtale, er der fordi de ved ei utbygging vil bli sterkt indirekte berørt. Gjennom mange år har det vært konflikter mellom distriktene fordi rein fra distrikt 13 kommer inn på området til distrikt 9. Distrikt 9 har derfor lenge ønska seg et gjerde mellom distrikta, men man har aldri klart å få dette bygd. Ved ei utbygging frykter de at dette presset mot deres områder vil øke, og at de da ikke vil ha noe de skal ha sagt, etter som de formelt ikke vil være part i saka. De har derfor inngått en avtale

om at i tilfelle utbygging skal Grenselandet bekoste dette gjerdet. Det er i alle fall det som er sagt, men sjølve avtaleteksten er hemmelig. Når media har spurt om innholdet i avtalen, viser Grenselandet til distriktet, mens distriktet sier de ikke har lov å uttale seg. Dette har naturlig ført til mistenksomhet både i media og i de andre berørte distrikta. Som splitt-og-hersk-taktikk må man i alle fall si dette har vært vellykka for Grenselandet. I et innlegg 26.03.2019 kommenterte professor Ivar Bjørklund avtalen slik: *«Detaljene i avtalen er hemmelige, men det er rimelig å anta at det handler om ertstatningssum og skadebøtende tiltak som reingjerder og infrastruktur. På den ene siden kan man forstå styret i Čorgaš, avtalen gir forutsigbarhet og penger i banken i en tid hvor reindrift trues på alle kanter. Alternativet er kanskje lange og dyre rettsaker med et for dem usikkert utfall. Men en slik avtale har imidlertid noen alvorlige konsekvenser for samisk rettsutvikling. For det første betyr det at inngrepet ikke kan prøves rettslig, dvs. prøvd opp mot dagens rettspraksis innen sedvanerett og folkerett. Det betyr også at staten slipper å bli trukket inn i forhold til sitt urfolksansvar, konflikten løses økonomisk og ikke rettslig. Sett fra statens side kan det fremstå som ønskelig. Dermed svekkes også den samiske rettighetsargumentasjonen, slike avtaler fragmenterer den rettslige situasjonen og gjør det vanskelig å få oversikt og argumentere samlet. Da blir det også vanskelig å lage allianser mellom de enkelte reinbeitedistriktene, de får i langt større grad motstridende interesser. Men for utbyggere, det være seg gruvedrift eller vindkraft, vil dette være et lønnsomt grep. Gjennom kompensasjon til distrikter og personer, slipper de (og staten) unna et samisk samfunnsansvar og rettslige oppgjør til fordel for store eksportinntekter av strøm eller kobber. Dermed smuldrer «Retten til land og vann» opp og forsvinner lenge før den pågående rettsavklaring er fullført.»*

Det er ikke bare reineiere som Grenselandet trenger å blidgjøre med penger, det trengst også tiltak for annen lokalbefolkning. Først lover man lokale arbeidsplasser og lærlingeplasser, bruk av lokale leverandører og informasjonssenter om vindkraft. Dette er trolig mest egna som lokkemiddel i Lebesby kommune. I Tanadalen er motstanden så massiv at det er nødvendig med spesielle tiltak retta mot den samiske lokalbefolkninga der. I søknaden om driftskonsesjon blir det derfor lova 10 millioner som startkapital til et næringsfond for samiske kjerneområder, pluss omtrent like mye pr. år i driftsfasen.

Ekskludert fra Nasjonal Ramme

I forbindelse med NVEs forslag til Nasjonal Ramme for vindindustri blei det laga analyser av 43 områder i landet, ut fra hvor egna de var for vindkraftproduksjon. Laksefjordvidda hører til område 41. Omtrent halve dette området blei foreslått ekskludert, deriblant hele Laksefjordvidda og Gaissene. Dette bygger både på analyser av virkninger for reindrift fra Fylkesmannen i Finnmark, og av naturmangfold fra Miljødirektoratet. Om reindriften skriver Fylkesmannen at vindkraftplanen Davvi vil ramme hardt distrikta 9, 13 og 14A. Om distrikt 13 skriver Fylkesmannen: *«Planlagt vindkraftverk på Rásttegáisá (Davvi vindkraftverk) kan gi store ulemper og konsekvenser for distriktet i fremtiden.»* I forhold til Miljødirektoratets forslag om å ekskludere området 41C, som omfatter planområdet for Davvi, skriver NVE: *«NVE tar forslaget til følge».*

Som kjent stoppa regjeringa høsten 2019 hele prosessen med Nasjonal Ramme, og alle utredningene blei lagt i skuffen. Spørsmålet er likevel om man kan se bort fra så klare uttalelser fra flere offentlige organer.

Søknad med store mangler

Konsesjonssøknad ble sendt fra Grenselandet AS til NVE i november 2019. Om vi sammenligner denne med meldinga fra våren 2017, ser vi to viktige endringer:

– Kraftlinja til Finland er kutta ut og krafta er bare tenkt ført nordover. Det kan være to årsaker til dette: Statnett har nå erklært at man vil bygge 420 kV linje Skáidi–Varangerbotn, og det er planlagt å styrke ledningsnettet fra Varangerbotn (Vuonnabahta) til Finland. I tillegg kommer at motstanden mot kraftlinja sørover er stor i Tanadalen både på norsk og finsk side.

– Man har tatt med et alternativ B i tilfelle motstanden i Tana blir så stor at flertallet i kommunestyret sier nei. Da kan man kutte ut den relativt lille delen av prosjektet som er i Tana og bare plassere vindturbinene innafor Lebesby kommune. Dette vil i utgangspunktet redusere prosjektet fra 800 til 700 MW, men dette vil trolig kunne kompenseres ved bruk av større turbiner.

I søknaden gjentas påstander som «*Planområdet til Davvi vindkraftverk er svært karrig og har et lavt arts mangfold av planter og dyr*». Videre har området «*svært liten beiteverdi for tamrein og liten verdi med tanke på vegetasjon/naturtyper*». Det er referert konsekvensutredning om naturmangfold. Denne viser at ei rekke arter av fugler og rovdyr holder til fast eller sporadisk i utbyggingsområdet. Plantelivet avspises med ei setning: «*De botaniske verdiene er små*». Samtidig står det under avbøtende tiltak at «*Ødelagte og forstyrrede habitater bør restaureres og revegeteres med stedegen vegetasjon etter at anleggsperioden er avsluttet*.» Det finnes altså likevel en stedegen vegetasjon, men ingen opplysninger om hvilken og heller ikke om det finnes erfaringer med revegetering i slike områder.

Virkninger for samisk utmarksbruk blir avvist slik: «*Gjennom samtaler med lokale ressurspersoner har det ikke fremkommet informasjon som tyder på at planområdet, eller umiddelbart tilgrensende områder, har eller har hatt noen betydning med tanke på samisk utmarksbruk*».

Utredninga om reindrift oppsummeres med at virkningene blir svært små, da disse områdene nesten ikke brukes. Dette står som nevnt i skarp kontrast til opplysningene fra reinbeitedistrikt 13, men det bryr man seg ikke om.

Motstand og motangrep

Davvi-prosjektet har møtt mye motstand, men denne har ikke vært særlig fast organisert. Vinteren 2020 dukka det så opp på internett ei gruppe kalt «Folkeaksjonen mot Davvi vindkraftverk», som raskt har fått over 2000 medlemmer. Omtrent på samme tid laga Motvind Norge ei nettside om Davvi⁴⁵, som et av (pr. 14.06.2020) 16 prioriterte vindkraftprosjekt som man går grundig inn på. Her er også ei lang liste med linker til artikler om prosjektet. På Motvind Finnmark sine sider er også Davvi det prosjektet som engasjerer mest.

Naturvernforbundet har vurdert Davvi-prosjektet som et av de mest skadelige vindkraftprosjekta og på landsplan prioritert å arbeide spesielt for å stoppe dette. Det har bl.a. ført til ei større reportasje i bladet Natur & Miljø i 2018 og et eget brev i april 2020 til NVE med anmodning om å avslå prosjektet med det samme. Bare 12 dager etter at brevet var skrevet, hadde Grenselandet sendt et svar, på hele 25.000 tegn, der man fratok Naturvernforbundet enhver troverdighet. Naturvernforbundet visste ikke hvor prosjektet var lokalisert, hadde ikke peiling på reindrift, forsto ikke betydninga av fornybar kraft osv. osv. Svaret fra Grenselandet blei slått opp av NRK Sápmi.⁴⁶ Siden har debatten fortsatt, bl.a. på energinettsteder enerwe.no.

⁴⁵ <https://motvind.org/davvi/>

⁴⁶ <https://www.nrk.no/sapmi/reindrift-star-sentralt-i-faktakrangel-1.15000839>

«Grønn» kolonialisme i samisk forkledning

Grenselandet AS

Grenselandets logo gir assosiasjoner til samisk kultur. Mange har reagert negativt på dette, da de mener Grenselandets virksomhet er til skade for samisk kultur.

Etter en famlende start, der Grenselandet AS knapt synes å ha oppfatta at det var et samisk og samiskspråklig område man forsøkte å etablere seg i, la man om taktikken til å gjøre prosjektet mest mulig samisk, med tanke på å vinne goodwill lokalt. Først laga man seg samisk prosjektnavn, så samisk logo, så engasjerte man en lokal same til å vinne lokalsamfunnet. Samtidig sørga man for å få oversatt prosjektbeskrivelsen til både samisk og finsk. Hvor langt man vil lykkes med dette er ennå for tidlig å si, men resultatet kan fort bli det motsatte. Det har i alle fall fått fram svært harde ord fra mange samepolitikere og sametingspresidenten har karakterisert dette vindkraftprosjektet som grønn kolonialisme.⁴⁷

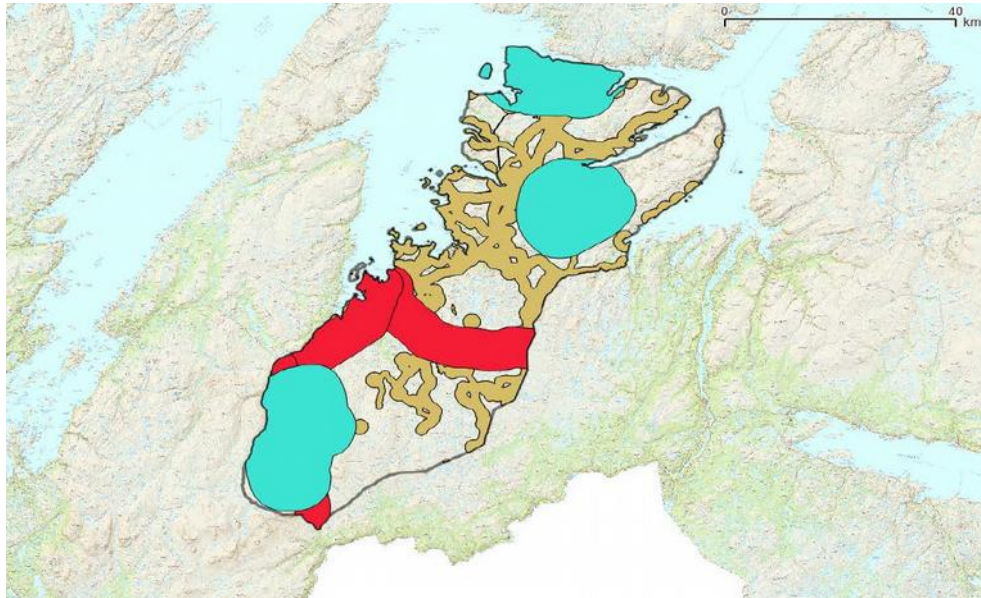
Et av mange

Davvi-prosjektet er det hittil største og det som har fått mest oppmerksomhet i Finnmark. Men det er langt fra det eneste som er planlagt. Snarere er det i ferd med å sette en ny standard for hvor store anlegg som kan bygges og for hvor store områder som kan beslaglegges.

Kartet viser de tre gigantiske vindkraftprosjektene som er under planlegging bare innafor reinbeitedistrikt 13 Lágesduottar. De tilgrensende distriktene på begge sider har også vindkraftanlegg og/eller planer.

---

⁴⁷ <https://www.abcnyheter.no/nyheter/politikk/2019/03/01/195557530/det-gronne-skiftet-blir-til-gronn-kolonialisme>

Reinbeitedistrikt 13 med inntegna nåværende inngrep i brunt, den planlagte 420 kV linja i rødt og tre planlagte vindkraftverk i blått. Hvor skal så reinen gjøre av seg?
(Kart ved Protect Sápmi)

C3. Vindkraft og reindrift i Sverige

Utbygginga av vindkraft i Norge og Sverige har skjedd i nært samarbeid, bl.a. om ordninga med grønne sertifikater. Sverige er trolig det landet som har bygd ut mest vindkraft på reinbeiteland. Det er også flere hundre års tradisjon med reinflyttinger over tidligere og nåværende grenser, og flere avtaler mellom de to landa om regulering av dette, fra Lappekodisillen av 1751 og Felleslappeloven av 1883 til reinbeitekonvensjonene av 1919 og 1972. Derfor synes vi det er viktig for debatten om vindkraft og reindrift i Norge at vi har kjennskap til hva som skjer på svensk side av grensa. Vi har fått Arne Müller til å skrive denne artikkelen. Han har tidligere skrevet om svensk vindkraftutbygging blant annet i boka *Norrlandsparadoxen*.

Der har trolig vært skrevet og forska mer om rein og vindkraft i Sverige enn i Norge. Forskinga i Sverige har også vært tydeligere enn forskninga i Norge på at vindkraft er svært skadelig for reindriften. Kanskje nettopp derfor ser vi her at vindkraftutbyggere i Sverige heller viser til norsk enn til svensk forskning.

Stora motsättningar

760 meter över havet i Arjeplogs fjällvärld byggdes vindkraftparken Uljabuouda för tio år sedan. Jämfört med dagens vindkraftverk framstår de 90 meter höga verken små. Uljabuouda ska nu bli en testsajt för vindkraft i kallt klimat. Platsen ligger inom Maskaure samebys marker.

(Foto: Erland Segerstedt)

Det senaste årtiondets snabba utbyggnad av vindkraften i Sverige har lett till att det uppstått motsättningar mellan vindkraftsbolag och renskötelsen i många områden. Åsikterna om hur konflikterna ska lösas skiljer sig åt tydligt mellan vindkraftbranschen och de renskötande samerna. Faktum är att det inte ens finns enighet om hur vindkraften påverkar renarna.

I stor skala har vindkraften i Sverige byggts ut i drygt tio år. 2007 passerad vindkraftens elproduktion 1 TWh, 2014 nåddes 10 TWh och 2019 låg produktionen strax under 20 TWh. Branschorganisationen Svensk vindenergi räknar med mer än en fördubbling fram till 2023.⁴⁸

Vindkraftverken var från början koncentrerade till landets södra delar, men tyngdpunkten har under senare år förskjutits norrut. Merparten av den vindkraftutbyggnad som planeras under de närmaste åren väntas ske i de två nordliga elprisområdena. Det nordligaste elprisområdet är i sin helhet renskötselområde och detsamma gäller för en stor del av det angränsande Elprisområde 2. Vid årskiftet 2019/2020 var 3848 vindkraftverk under uppbyggnad i de båda nordliga elprisområdena, jämfört med 424 i den södra delen av Sverige.

Bland de vindkraftprojekt som planeras i norra Sverige är det ett som sticker ut. I Markbygden, väster om Piteå arbetar flera bolag med att bygga Europas största vindkraftpark. Tillståndet omfattar bygget av 1101 vindkraftverk på en yta av 450 kvadratkilometer.⁴⁹ Området ligger inom skogssamebyn Östra Kikkejaurs marker.

Miljöfarlig verksamhet

Större vindkraftparker klassas som miljöfarlig verksamhet i Sverige och kräver därför ett miljötillstånd. Det är länsstyrelsens miljöprövningsenhet som utfärdar tillståndet. Beslutet kan sedan överklagas till Mark- och miljödomstolen och till Mark- och miljööverdomstolen, som är den högsta instansen. Det krävs också att den berörda kommunen ger sitt medgivande till planerna. Kommunerna kan alltså lägga in sitt veto och stoppa vindkraftprojekt som strider mot dess intressen.

Mellan 2014 och 2018 avslogs 59 av 187 ansökningar om att bygga vindkraftparker. Den vanligaste orsaken var att kommunen sa nej. Artskydd och invändningar från försvarsmakten var också vanliga skäl till avslag. I några enstaka fall var kollisionen mellan vindkraftens och rennäringens intressen skälet till avslag.⁵⁰

Varierande forskningsresultat

Det har bedrivits forskning på hur rennäringen påverkas av vindkraften, men resultaten varierar. Svenska samernas riksförbund (SSR) hänvisar till en studie inom Malå samebys område utrustades sammanlagt 50 vajor (=honrenar) med GPS och forskarna följde hur de rörde sig i området före och efter bygget av en vindkraftpark. Resultatet var en säkerställd förändring mot att renarna flyttade sig bort från det område som påverkades av ljudet från vindkraftverken. Renarna undvek också områden där vindkraftverken var synliga. Forskarna kom också fram till att påverkan var större under driftfasen än under bygget av vindkraftparken, vilket tolkas som att tillfälliga ljud har en mindre störande effekt än de kontinuerliga ljuden när vindkraftverken är i drift.⁵¹

Vindkraftbranschen hänvisar till studier från Norge som har kommit fram till att det finns en påverkan exempelvis genom att vägar skapar barriäreffekter, men att störningen är begränsad och att det inte går att visa att renarna reagerar på synintrycket av vindkraftverk i drift.⁵²

---

⁴⁸ Uppgiften finns i Svensk vindenergis prognos för kvartal 4 2019: <https://svenskvindenergi.org/wp-content/uploads/2020/02/Statistics-and-forecast-Svensk-Vindenergi-feb-2020-FINAL.pdf>

⁴⁹ Projekteringen har skötts av företaget Svevind. På bolagets hemsida svevind.se finns information om projektet.

⁵⁰ "Vindkraftstatistik 2018", ER 2019:10, Energimyndigheten.

⁵¹ "Out of sight – Reindeer respons to wind farms in operation", Anna Skarin, Per Sandström, Moudad Alam, Ecology and Evolution 2018;1-14.

⁵² Den forskare man hänvisar till är Sindre Eftestøl vid Oslo universitet.

Naturvårdsverket har låtit en grupp forskare, bland annat de som står bakom den nämnda forskningen, skriva en gemensam rapport som sammanfattar forskningsläget.⁵³ Rapporten konstaterar att det finns förklaringar till de delvis motstridiga forskningsresultaten. Det kan handla om kumulativa effekter av olika verksamheter, årstidsvariationer och om området sedan tidigare har utsatts för ingrepp.

När det gäller vägar är slutsatsen att det går att visa att renar undviker dem och att detta gör att vägar skapar barriäreffekter.

Effekterna av kraftledningar är ännu oklara. Det går att se en stor påverkan i vissa fall, men det finns också studier som pekar mot att det finns årstidsvariationer, med en mindre påverkan sommar och höst. När det gäller hur renar påverkas av att ha vindkraftverken inom synhåll är resultaten mycket motsägelsefulla. Detta kan förklaras av bland annat skillnader i topografi och betesförhållanden. Rapporten efterlyser inte minst fler långsiktiga studier.

Aningslösa i Malå sameby

*De 40 vindkraftverken på berget Stor-Rotliden var Vattenfalls första vindkraftpark i området kring byn Fredrika i Västerbotten. Nu byggs två parker till med sammanlagt 84 verk. Runt 20 personer kommer att jobba med att serva de tre vindkraftparkerna.
(Foto: Erland Segerstedt)*

Malå sameby är en av de som känt av vindkraftutbyggnaden mest. Idag finns fem vindkraftparker i samebyns vinterbetesmarker. Ytterligare tre parker har fått tillstånd, men har inte byggts ännu.

- Vi var helt aningslösa när detta startade. Nog förstod vi att det skulle påverka oss, men det blev mycket värre än vad vi kunde ana, säger Jörgen Stenberg.

Den påverkan av vindkraften som Jörgen Stenberg beskriver är komplex. När ett område påverkas får det konsekvenser för andra områden och rubbar renarnas förflyttning mellan betesmarker.

- En varm sommardag kan du se 40 hanrenar under ett vindkraftverk, medan vajorna håller sig undan. Men under kalvningsperioden är renarna mycket mer lättstörda. Då står hela renhorden och snurrar nedanför de två parkerna som ligger centralt i kalvningslandet.

⁵³ ”Vindkraft och renar En kunskapssammanställning”, Naturvårdsverket, Rapport 6799, mars 2018.

- De renar som passerar vindkraftverken rör sig snabbt. Inventeringar av renspillning före och efter bygget visar en minskning på 70 procent. Det innebär att de inte tillgodogör sig det bete som finns i området.

- Vindkraftparkerna har gjort att fler renar strövar nedanför lappmarksgränsen på sommaren. Det är otillåtna betesmarker sommartid, vilket leder till att konflikterna med markägare och stugägare blir fler, konstaterar Jörgen.

Det går att hitta områden som är impediment, där det inte finns något renbete. Där stör vindkraften inte renskötseln.

- Men de vindparker som står på fel område måste rivas och inga nya parker ska byggas i det centrala kalvningslandet. Men det kommer inte att hända. Det inser jag, säger Jörgen Stenberg.

Markbygden – från bete till fodring

Samebyn Östra Kikkejaur påverkas kraftigt av den snabba utbyggnaden av vindkraftparken Markbygden. Samebyns kontaktperson Patrik Lundgren räknar med att parken omfattar ungefär hälften av vinterbetesmarkerna.

- Det vi gör är att vi samlar renarna tidigare på hösten och utfordrar dem i hägn. Vi räknar med att vi kommer att måsta mata renarna mer.

Markbygden är Europas största vindkraftpark. Tillståndet gör det möjligt att bygga 1101 vindkraftverk inom ett 450 kvadratkilometer stort område utanför Piteå.

- Vi har förhoppningen att vi i framtiden kommer att kunna nyttja delar av området där vindkraftverken står. Hur det ska se till vet vi inte riktigt ännu, där får vi pröva oss fram. Om tio år kan vi ha svaret, säger Patrik Lundgren.

Stor arbetsbörd

Rein beiter nær vindturbiner, Åmliden ved Malå i Västerbotten.

(Foto: Erland Sæverstedt)

Det är inte bara när vindkraftverken är byggda som de påverkar samebyarnas verksamhet. Mängden av ansökningar om nya vindkraftparker innebär en stor arbetsbörd. Jinjevaerie i norra Jämtland är en av de samebyar som påverkats mest av vindkraftutbyggnaden. För några år sedan fanns det ansökningar om att bygga sammanlagt 1900 vindkraftverk inom Jinjevaeries betesmarker. För samebyns ordförande Marianne Persson var det nära nog ett halvtidsarbete att delta i alla processer kring dessa tillståndsärenden.⁵⁴

Svensk vindenergi söker lösningar

Vindkraftföretagens branschorganisation, Svensk vindenergi, har förståelse för att vindkraftprojekt kan orsaka problem för rennäringen, men ser också lösningar.

- Tidiga kontakter kring ansökningar om vindkraftparker öppnar för att planerna kan justeras för att undvika konflikter, säger Tomas Hallberg, ansvarig för bland annat tillståndsfrågor vid Svensk vindenergi.

- Vi förstår att det kan uppfattas som pressande för samebyar när det kommer väldigt många förfrågningar om vindkraftprojekt. Vi tror att problem skulle minska med en översyn av tillståndsprocessen som syftar till att ge en större förutsägbarhet.

Det Tomas Hallberg syftar på är att en stor del av de vindkraftprojekt som startas faller bort längs vägen. En del sorteras bort i och med att kommunen säger nej, andra stoppas eller begränsas under tillståndsprocessen. Sammantaget innebär detta att bara en mindre del av alla projekt som planeras verkligen genomförs, men även de projekt som inte genomförs innebär arbete och oro för de berörda samebyarna.

⁵⁴ "Norrlandsparadoxen", Arne Müller, 2015.

- Vi skulle också vilja se en jämnare fördelning av vindkraften över landet. Det skulle minska trycket på de områden där det bedrivs renskötsel. Idag har vi väldigt svårt att få tillstånd i landets södra delar främst på grund av försvarsmaktens restriktioner, konstaterar Tomas Hallberg.

Enligt branschorganisationens bedömning är det inte entydigt att vindkraftverk stör renarna under driftfasen. Organisationen hänvisar till studier från Norge som tonar ned problemet.

- Men det här helt klart att renarna påverkas under byggfasen. Om det uppkommer störningar så tar vindkraftägarna kostnaderna som kan uppstå för utfodring och flyttning av renar. Men det är svårt att ge en generell bild av hur stora dessa störningar är, säger Tomas Hallberg.

I september 2020 väntas den svenska regeringen lägga fram förslag kring hur konsultationer med det samiska folket ska skötas i frågor som berör samiska intressen.

- Det kommer att innebära att vi inte bara kommer att ha kontakter med de berörda samebyarna kring olika projekt, utan även med Sametinget. Det kommer att innebära att fler samiska företrädare har chansen att ge sina synpunkter, menar Tomas Hallberg.

Underläge i förhandlingarna

I boken "Norrlandsparadoxen" intervjuade jag Jenny Wik Karlsson, förbundsjurist i Svenska samernas riksförbund om organisationens syn på vindkraftutbyggnaden. Nu, fem år senare, frågar jag henne om något har förändrats sedan dess.

- I mångt och mycket är situationen densamma. Vi befinner oss i ett väldigt underläge i förhandlingarna om nya vindkraftparker. Det gäller både när det gäller lagar som skyddar våra rättigheter och resurser för att sköta förhandlingarna.

- Det är väldigt märkligt att förhandla om marker i ett läge när varje liten markbit behövs idag, med tanke på klimatförändringarna. Bara sedan 2015 har vi upplevt både torra somrar och mycket besvärliga vintrar, säger Wik Karlsson.

Det hon framförallt efterlyser är ett statligt ansvar för att säkra de samiska rättigheterna i samband med ansökningar om nya vindkraftparker.

- Det viktigaste är ett betydligt större inflytande i ett tidigt skede av planeringen. Det vore bra om det tillsammans med länsstyrelser och kommuner gick att göra en översiktsplan för renskötseln, så att det blir tydligt vilka marker som är tänkbara för vindkraft och vilka som inte är det.

Branschens resonemang att det är nödvändigt att söka många tillstånd eftersom en stor del av projekten kör fast i tillståndsprocessen har hon ingen förståelse för.

- Branschen borde i stället fundera mer på i vilka områden det finns minst konfliktytor med andra näringar innan man ansöker om nya parker.

Hur mycket mer vindkraft finns det utrymme för i de områden där det bedrivs renskötsel?

- Det finns inget generellt svar på den frågan. Det beror på var vindkraften lokaliseras. Vissa byar har redan ett hårt tryck från vindkraft och annan verksamhet, men det finns platser där det går att bygga vindkraft utan att det påverkar renskötseln.

- Det jag är orolig för att det går så snabbt att man inte tar sig tid att följa upp kontrollprogrammen för de vindkraftparker som redan byggts. Man borde belysa effekterna av de vindkraftparker som redan har byggts innan man går vidare, menar Jenny Wik Karlsson.